

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота магістра

**на тему: «ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ
УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

Виконала:

студентка 2 курсу, групи УОз-61

заочної форми здобуття освіти

другого (магістерського) рівня вищої
освіти

спеціальності «Міжнародні економічні
відносини»

освітня програма «Міжнародні економічні
відносини»

Сацька Є. Ю.

Керівник: к.е.н., доцент Шолом А. С.

Рецензент:

Харків – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Анна ЗАЙЦЕВА
підпис ініціали, прізвище

“ _____ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Сацькій Єлизаветі Юрївні

1. Тема роботи «Зовнішньоторговельні відносини України та Польщі: сучасний стан та перспективи розвитку»

Керівник роботи к.е.н., доцент Шолом А. С.

Затверджені наказом по університету від “15” вересня 2025 № 4001-5/3271

2. Строк подання студентом роботи 18.12.2025

3. Перелік питань, які потрібно зробити:

виявити Теоретичні аспекти зовнішньоторговельних відносин у міжнародній економіці; надати характеристику теоріям та концепціям міжнародної торгівлі; визначити методи дослідження структури зовнішньої торгівлі між країнами; проаналізувати передумови зовнішньоторговельних відносин України та Польщі; дослідити особливості структури зовнішньої торгівлі України та Польщі у світовому господарстві; виявити тенденції у торгівельному співробітництві між Україною та Польщею як стратегічними партнерами; дати оцінку рівню розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею; проаналізувати шляхи розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною й Польщею.

4. План роботи

№ а/п	Назва етапів роботи
1	Теоретико-методичні основи дослідження зовнішньоторговельних відносин
2	Сучасні особливості зовнішньоторговельних відносин України та Польщі
3	Перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин України та Польщі

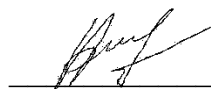
5. Дата видачі завдання 01.12.2024

Студент

Є. Ю. Сацька

Керівник роботи

А. С. Шолом

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН.....	9
1.1. Теоретичні аспекти зовнішньоторговельних відносин у міжнародній економіці.....	9
1.2. Характеристика теорій та концепцій міжнародної торгівлі.....	19
1.3. Методи дослідження зовнішньоторговельних відносин України та Польщі.....	31
Висновки до першого розділу.....	35
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ	
ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ.....	37
2.1. Передумови зовнішньоторговельних відносин України та Польщі.....	37
2.2.. Особливості структури зовнішньої торгівлі України та Польщі у світовому господарстві.....	54
2.3. Тенденції у торговельному співробітництві між Україною та Польщею як стратегічними партнерами.....	66
Висновки до другого розділу.....	74
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА	
ПОЛЬЩІ.....	76
3.1. Оцінка рівня розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею.....	76
3.2. Прогнозування розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною й Польщею.....	89
Висновки до третього розділу.....	99
ВИСНОВКИ.....	100
СПИСОК ВИКОДИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	104
ДОДАТКИ.....	113

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Всесвітня глобалізація обумовлена інтеграційними процесами економік різних країн світу. Головним чинником розвитку цих процесів є, безпосередньо, міжнародна торгівля. Вона виступає фундаментальною основою економічного співробітництва між державами та сприяє його поглибленню. Зовнішньоторговельні відносини займають важливе місце в системі міжнародної діяльності для всіх країн світу, де Польща та Україна не є виключеннями. Дослідження структури міжнародної торгівлі України та Польщі є актуальним, оскільки саме Польща є одним із провідних торговельних партнерів України та важливим посередником у її економічній інтеграції з ЄС. Аналіз торговельної діяльності дозволяє виявити її конкурентні переваги, дисбаланси та потенційні напрями диверсифікації, що, у свою чергу, сприяє формуванню ефективної зовнішньоекономічної політики та зміцненню економічного співробітництва між країнами.

Ступінь вивчення проблеми. Великий внесок у дослідження сфери міжнародних економічних відносин зробили такі науковці, як О. Білорус, Л. Григорова-Беренда, О. Довгаль, Ю. Макогон, І. Філіпенко, В. Новицький, Л. Антонюк, Т. Мельник, А. Гальчинський, О. Лук'яненко, С. Юрій, А. Мазаракі. Вчені зосереджували увагу дослідженні теоретичних й практичних аспектів зовнішньоекономічної політики України, інтеграції у світове господарство, проблеми конкурентоспроможності та ефективності зовнішньої торгівлі. О. Шнирков розглядає тенденції та перспективи двосторонньої торгівлі в умовах євроінтеграції України; І. Артьомов досліджує особливості взаємодії у Карпатському прикордонному регіоні; С. Сіденко оцінює процес адаптації українського експорту до норм і стандартів ЄС; Т. Осташко аналізує торговельні бар'єри у співпраці України з ЄС, включаючи Польщу. Крім того, використано напрацювання Н. Гнидюк, яка зосереджується на діяльності єврорегіонів на українсько-польському кордоні.

У польській науковій літературі значний внесок у вивчення економічної співпраці двох країн належить Г. Колодзею, що аналізує розвиток транскордонної взаємодії; А. Сікорі, який досліджує економічну політику Польщі щодо східних партнерів; М. Домбровському, автору робіт про європейську інтеграцію та трансформаційні процеси у країнах Центрально-Східної Європи; а також Я. Пісареку, який вивчає структуру польського експорту та особливості співпраці з Україною.

Мета та завдання дослідження. Метою магістерської дипломної роботи є дослідження структури та розвитку зовнішньоторговельних відносин України та Польщі у двосторонній співпраці як стратегічних партнерів в системі глобалізації.

Поставлена мета дипломної роботи на тему «Зовнішньоторговельні відносини України та Польщі: сучасний стан та перспективи розвитку» обумовлює необхідність вирішення таких наукових завдань:

- Виявити Теоретичні аспекти зовнішньоторговельних відносин у міжнародній економіці.
- Надати характеристику теоріям та концепціям міжнародної торгівлі.
- Визначити методи дослідження структури зовнішньої торгівлі між країнами.
- Проаналізувати передумови зовнішньоторговельних відносин України та Польщі.
- Дослідити особливості структури зовнішньої торгівлі України та Польщі у світовому господарстві.
- Виявити тенденції у торгівельному співробітництві між Україною та Польщею як стратегічними партнерами.
- Дати оцінку рівню розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею.
- Спрогнозувати шляхи розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною й Польщею.

Об'єктом дослідження є процес формування та розвитку зовнішньоекономічних відносин між Україною та Польщею в контексті міжнародної торгівлі.

Предметом дослідження наукової роботи є структура та механізми реалізації зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею, а також чинники формування, проблеми, динаміка, сучасні тенденції та напрями подальшого розвитку в контексті євроінтеграційних процесів.

Використані методи дослідження.

Теоретична та методологічна частини магістерської роботи містять фундаментальні положення економічної теорії. Було використано спеціальні загальнонаукові методи пізнання економічних явищ і процесів через призму їх розвитку та взаємозв'язку. Під час вирішення поставлених у дослідженні завдань було впроваджено такі методи, як наукове абстрагування, конкретизація, узагальнення та систематизація – під час аналізу торгівельних потоків між країнами. Робота також містить методи абстрагування, порівняння й аналогії у дослідженні структури торгівлі України та Польщі. Окрім зазначених підходів в роботі було використано методи аналізу і синтезу, статистичний, аналітичний, описовий метод та метод моделювання. До того ж, одним із найбільш важливих методів дослідження був кореляційно-регресивний аналіз. Крім цього, в роботі застосовувався тренд-аналіз для прогнозування експортно-імпортних потоків, а також SWOT-аналіз.

Інформаційну базу даного дослідження складають аналітичні й статистичні дані та матеріали міжнародних організацій, серед яких варто виокремити дані з досліджень Всесвітньої торгівельної організації та публікацій Світового банку про розвиток країн та світу в цілому, а також статистичні дані з річного звіту Глобальної конкурентоспроможності, Глобального інноваційного індексу тощо. Крім цього, до уваги брались монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів, наукові публікації в спеціальних виданнях з теорії і практики здійснення та регулювання міжнародної торгівлі. Методологічну базу дослідження

доповнюють аналітичні та статистичні матеріали міжнародних економічних організацій – Світової організації торгівлі (WTO), Світового банку (World Bank), Міжнародного валютного фонду (IMF), ІТС Trade Map, Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). Фактичну основу роботи становлять дані Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства економіки України, Державної митної служби України, Головного статистичного управління Польщі (GUS), а також бази даних UNCTAD Stat, які забезпечують достовірність аналітичних висновків.

Апробація результатів дослідження. Тема магістерської роботи пройшла апробацію у XX всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин», яка відбулася 28 лютого 2025 року в ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків; містить 129 сторінки тексту, 16 рисунків, 32 таблиці, 11 додатків. Список джерел включає 39 найменувань літератури, 47 електронних публікацій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

1.1. Теоретичні аспекти зовнішньоторговельних відносин у міжнародній економіці

Протягом багатьох тисячоліть, від самого початку існування людських цивілізацій і до сьогодення, торгівля відіграє визначну роль у формуванні світогосподарських зв'язків. На глобальному рівні вона є фундаментальною основою світової економіки.

У сучасному розумінні міжнародна торгівля - це обмін товарами та послугами (матеріальними та нематеріальними) між країнами, що відбувається за принципом рівноправного обміну з метою отримання вигоди сторонами [9].

Науковці Вассерман та Хальтман дають пояснення, що «міжнародна торгівля складається з транзакцій між резидентами різних країн». За словами Анатолія Марада, «міжнародна торгівля – це торгівля між країнами» [66].

Для більшості країн міжнародна торгівля становить значну частку ВВП. Хоча вона існує давно, її економічна, соціальна та політична роль стала особливо важливою лише в останні століття. Торгівля активно розвивається завдяки індустріалізації, транспорту, глобалізації, транснаціональним компаніям та аутсорсингу. Зростання міжнародної торгівлі часто розглядають як ключовий прояв глобалізації. Як наука, вона є складовою економіки та разом із міжнародними фінансами формує галузь міжнародної економіки [9].

Як стадія процесу суспільного відтворення міжнародна торгівля виконує такі функції:

- Створення фінансового ресурсу для процесу розширення внутрішнього інвестиційного капіталу.

- Трансформація споживчої вартості змінює матеріально-речову структуру виробленого в країні валового внутрішнього продукту і

національного доходу та пристосовує їх до потреб споживання і нагромадження.

- Сприяння підвищенню ефективності економіки шляхом створення сприятливого середовища для виробництва та бізнесу.

Однак, основною функцією міжнародної торгівлі як галузі, що відповідає за обіг товарів між країною та зовнішнім світом, є організація процесу купівлі-продажу для поєднання внутрішнього ринку із зовнішнім. Вона забезпечує задоволення потреб виробників і населення в товарах відповідної кількості, якості, асортименту, у потрібному місці й у потрібний час. Усі ці процеси мають здійснюватися з найменшими витратами та максимальною ефективністю. [9].

Виокремлюють п'ять основних етапів еволюції міжнародної торгівлі [39]:

I етап – початковий комерційний період (1500-1850 рр.);

II етап – період становлення міжнародного товарообігу (1850-1914 рр.);

III етап – період між двома світовими війнами (1914-1945 рр.);

IV етап – повоєнний період (1945 – перша половина 70-х років);

V етап – період глобалізації світової економіки (кінець 70-х років – до нашого часу) [26].

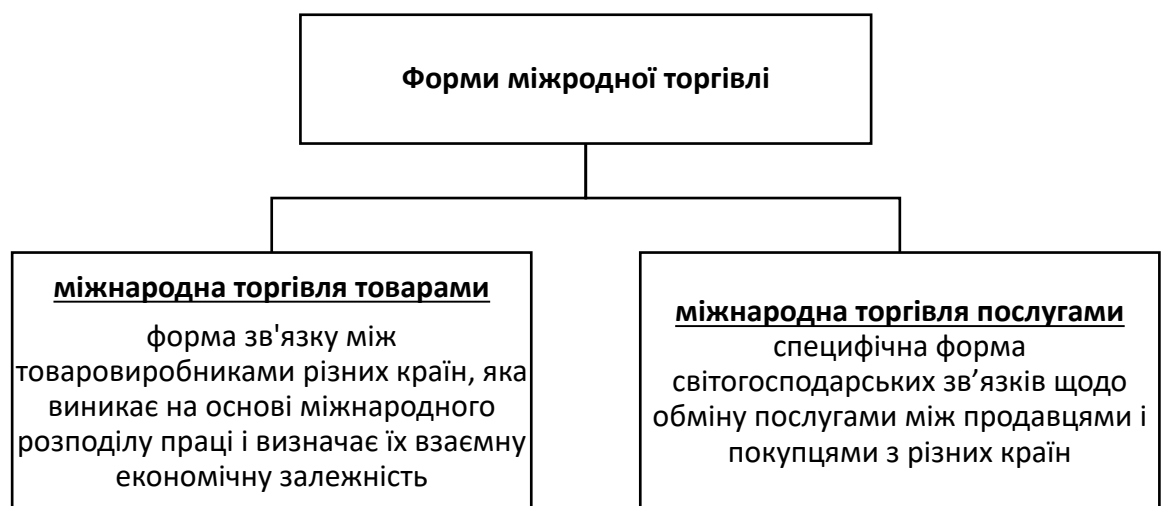

Рис. 1.1. Форми міжнародної торгівлі

Джерело: складено автором на основі [36]

Залежно від об'єкта міжнародної торгівлі виділяють дві форми (Рис. 1.1) [36]:

Сучасний процес глобалізації характеризується, головним чином, зростанням активних систем зв'язку в усьому світі; та посиленням економічних умов, особливо тих обставин та факторів, що стосуються мобільності фінансових ресурсів та торгівлі [11].

Міжнародна торгівля товарами є першою і найбільш розвиненою формою міжнародних економічних відносин. На її стабільне і стійке зростання вплинули наступні чинники:

- розвиток міжнародного розподілу праці й інтернаціоналізація виробництва;
- НТР, яка сприяла відтворенню основного капіталу, створенню нових галузей економіки і прискоренню реконструкції старих;
- активна діяльність ТНК на світовому ринку;
- лібералізація міжнародної торгівлі за допомогою заходів, проведених ГАТТ/ВТО;
- розвиток процесів торгово-економічної інтеграції: усунення регіональних бар'єрів, формування спільних ринків, зон вільної торгівлі і таке інше [36].

Продукти набувають характеру товарів лише в умовах суспільного поділу праці; коли виробники виробляють не для себе, а для ринку. Продукт призначений для обміну з метою отримання протицінності в грошах, за допомогою якої товаровиробник задовольняє всі свої репродуктивні та інші потреби [19]. Економічна теорія визначає відомі канали, через які торгівля може впливати на економічне зростання: торгівля сприяє ефективному розподілу ресурсів, дозволяє країні легше обмінюватися знаннями, сприяє технологічному прогресу, заохочує конкуренцію на внутрішньому та міжнародному ринках і розробку нових продуктів [17].

Найпоширенішими товарами у сфері зовнішньої торгівлі є електронна техніка, одяг, машини, засоби виробництва, продукти харчування, сировина тощо [40].

Міжнародна торгівля також в останні роки надзвичайно зросла у сфері послуг. Особливого зростання набули міжнародні перевезення, подорожі та туризм, банківська справа, складське зберігання, зв'язок, реклама, дистрибуція та реклама. Іншими не менш важливими факторами є збільшення іноземних інвестицій та виробництва іноземних товарів і послуг. Ці іноземні інвестиції та виробництво допомагають компаніям наблизитися до своїх міжнародних споживачів і, отже, обслуговувати їх товарами та послугами за дуже низькою ціною [40].

ГАТС охоплює всі послуги, що є предметом міжнародної торгівлі, за двома винятками: послуги, що надаються населенню при здійсненні державних повноважень, та, в секторі повітряного транспорту, транспортні права, а також усі послуги, безпосередньо пов'язані зі здійсненням транспортних прав [51].

Секретаріат СОТ розділив усі послуги на такі 12 секторів:

- 1) Бізнес-послуги (включаючи професійні та комп'ютерні послуги)
- 2) Комунікаційні послуги
- 3) Будівельні та інженерні послуги
- 4) Дистриб'юторські послуги
- 5) Освітні послуги
- 6) Екологічні послуги
- 7) Фінансові послуги (включаючи страхові та банківські) послуги
- 8) Охорона здоров'я
- 9) Туристичні та туристичні послуги
- 10) Рекреаційні, культурні та спортивні послуги
- 11) Транспортні послуги та
- 12) Інші послуги, не класифіковані в інших категоріях [51].

Торговельний баланс є складовою платіжного балансу. Це важливий компонент для вимірювання відносної сили економіки країни. Поточний рахунок фіксує всі операції, пов'язані з припливом та відпливом товарів та послуг, надходження доходів (такі як відсотки та дивіденди) та односторонні перекази (такі як подарунки, пожертви, грошові перекази працівників та пенсії тощо) економіки протягом певного періоду часу з рештою світу [22].

Основні атрибути міжнародної торгівлі включають її виробничий потенціал з точки зору справедливого поєднання продуктивних сил, соціальних відносин виробництва, розподілу та обміну, що перетворюється на валовий внутрішній продукт країни. Ринкові сили ланцюга попиту та пропозиції, що регулюються системою цін та обмінним курсом місцевої валюти відносно основних міжнародних валют, таких як долар, лежать в основі співвідношення експорту та імпорту. По суті, природа, зміст та характер міжнародної торгівлі з точки зору платіжного балансу, або дефіциту, або кредиту, пояснюють економічну життєздатність чи ні даної країни. Таким чином, принципи міжнародної торгівлі виходять за рамки просто купівлі-продажу або імпорту та експорту товарів та послуг [8].

Міжнародна торгівля складається з імпорту та експорту товарів і послуг, тобто припливу та відпливу іноземної валюти між країнами [4]. Дослідження Азіза та ін. (2014) показало, що міжнародна торгівля має значний та позитивний вплив на економічне зростання через імпорт, експорт та відкритість економіки [6].

Експорт та імпорт – це два фундаментальні поняття в міжнародній торгівлі, що стосуються руху товарів та послуг між країнами.

Експорт передбачає відправлення товарів або послуг з однієї країни до іншої для продажу або торгівлі. Головною метою експорту є продаж вітчизняної продукції на іноземних ринках, тим самим генеруючи дохід для країни-експортера. Експорт може стимулювати економіку країни, створювати робочі місця та покращувати торговельний баланс.

Імпорт означає ввезення товарів або послуг до країни з-за кордону для продажу або споживання. Основною причиною імпорту є придбання продуктів або послуг, які недоступні всередині країни або дешевші/ефективніші для придбання з іноземних джерел. Імпорт може збагатити економіку країни, надаючи споживачам ширший асортимент продукції, а також може стимулювати конкуренцію серед місцевих підприємств. [70]

Транзитна торгівля – це форма торгівлі, за якої постачання товару відбувається не прямо від сторони експортера до сторони імпортера, а через посередника (транзитного постачальника), що знаходиться в третій країні. Вона поділяється на кілька видів:

- активна – коли місцеві торговці закупають товари за кордоном і перепродають їх у третю країну;
- пасивна – коли іноземний посередник реалізує національним підприємствам товари, вироблені в інших країнах, або збуває продукцію з певної країни на ринки інших держав;
- змішана – коли транзитний торговець здійснює додаткові операції, такі як переробка, сортування чи перепакування товару на митному складі або у вільному порту;
- проста – коли товар не змінює своєї форми чи властивостей і лише перепродається через посередника [24].

Регулювання міжнародної торгівлі зумовлене необхідністю забезпечення стабільності світової економіки та захисту національних інтересів держав. Основними передумовами такого регулювання є нерівномірний розвиток країн, відмінності в рівнях виробництва, ресурсному потенціалі та технологічних можливостях. Держави прагнуть запобігти торговельним дисбалансам, підтримати вітчизняних виробників і забезпечити справедливую конкуренцію на світовому ринку. Крім того, регулювання зовнішньої торгівлі необхідне задля запобігання торговельним війнам і створення умов для стабільного економічного співробітництва між країнами [24].

З огляду на це залежно від масштабів втручання держави в міжнародну торгівлю розрізняють політику вільної торгівлі і протекціоністську торгову політику.

Вільна торгівля – політика мінімального державного втручання в зовнішню торгівлю, що розвивається на основі вільних ринкових сил попиту і пропозиції та базується на усуненні будь-яких перешкод щодо ввезення та вивезення іноземних і вітчизняних товарів. Цю політику проводять країни з високим рівнем розвитку продуктивних сил, що дає змогу місцевим підприємцям витримувати конкуренцію [24].

Протекціонізм – державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції шляхом використання тарифних і нетарифних інструментів торгової політики

Обмеження торгівлі може бути досягнуто за допомогою тарифних, що впливають на ціни, і нетарифних бар'єрів, що впливають або на ціни, або безпосередньо на обсяг товарів [24].

Тарифні обмеження міжнародної торгівлі включають митний тариф (customs tariff) залежно від контексту може визначатися як: інструмент торгової політики і державного регулювання внутрішнього ринку країни при його взаємодії зі світовим ринком; перелік ставок мита, які застосовуються до товарів, що переміщуються через митний кордон, систематизований відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності; конкретна ставка мита, що підлягає сплаті при вивезенні або ввезенні певного товару на митну територію країни. У цьому випадку поняття митного тарифу цілком збігається з поняттям мита [24].

Мито (customs duty) – обов'язковий податок, що стягується митними органами при імпорті або експорті товару. Мито виконує три основні функції:

- 1) фіскальну, що відноситься як до імпортного, так і до експортного мита, оскільки воно є однією зі статей доходної частини державного бюджету;

2) протекціоністську (захисну), що відноситься до імпортного мита, оскільки з його допомогою держава захищає національних виробників від небажаної іноземної конкуренції;

3) балансує, що відноситься до експортного мита, встановленого з метою запобігання небажаного експорту [24].

Нетарифні обмеження відповідно до прийнятої ООН класифікації включають заходи, спрямовані на непряме й адміністративне обмеження імпорту чи експорту з метою захисту певних галузей національного виробництва. До них у даний час відносять більше 50 видів заходів, основними з яких є система квотування товарів, система ліцензування товарів, призначених для експорту або імпорту, встановлення високих стандартів і норм якості продукції, технічні бар'єри, державна монополія зовнішньої торгівлі, прикордонний режим, внутрішні податки та збори, дотації, субсидії національному виробництву, сертифікація товарів та ін. [24].

Використання нетарифних заходів у сфері торгівлі в середньому на 55% більше, ніж використання тарифних, і на 25% більше, ніж захисних заходів [5].

Кількісні обмеження – це форма адміністративного, нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі, що встановлює допустимі обсяги та перелік товарів, які можуть експортуватися або імпортуватися.

Система квотування товарів передбачає визначення граничної вартості або кількості певних товарів, що дозволені до імпорту чи експорту протягом конкретного періоду.

Міжнародний картель – це монополістичне об'єднання експортерів одного виду продукції з різних країн, метою якого є контроль за обсягів виробництва та встановлення вигідних для учасників цін.

Ліцензування – це інструмент державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який передбачає надання офіційного дозволу на ввезення або вивезення певної кількості товару у визначений строк. Підвищення вартості ліцензій чи обмеження їх кількості дозволяє скоротити

обсяги зовнішньої торгівлі, проте це ускладнює її умови через додаткові витрати й часові затримки [24].

Для підтримки національних виробників держава може стимулювати експорт. Одним із методів такого стимулювання є експортні субсидії – фінансові заохочення, що бувають прямими (дотації для підприємств, які виходять на зовнішні ринки) або непрямыми (податкові пільги, пільгові кредити, страхування тощо) [24].

Держави також можуть впроваджувати стимулюючі заходи для підтримання експорту, щоб захистити національних виробників. Серед методів такого стимулювання вітчизняних експортерів найбільш поширеним є введення експортних субсидій. Ці фінансових пільги бувають прямими у вигляді дотацій, які виплачуються виробникам у випадку виходу їх на зовнішній ринок, та непрямыми, як от пільгове оподаткування, кредитування, страхування тощо.

«Добровільне» обмеження експорту – це форма кількісного регулювання, за якої одна зі сторін торговельних відносин добровільно погоджується зменшити або не збільшувати обсяг експорту певних товарів відповідно до міжурядової чи неофіційної угоди.

Демпінг – метод нетарифного фінансового регулювання торговельних відносин, що передбачає продаж товарів на зовнішньому ринку за цінами, нижчими від внутрішніх, з метою завоювання нових ринків збуту [24].

Важливу роль у регулюванні міжнародної торгівлі відіграють міжнародні організації та їх програми. До них належать Світова організація торгівлі (СОТ), Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародний торговий центр (МТЦ), Міжнародна торгова палата (МТП) та Програма розвитку ООН (ПРООН). Вони забезпечують встановлення торговельних правил, сприяють лібералізації торгівлі, надають технічну допомогу країнам і підтримують справедливі умови участі у світовій економіці [25].

Основними функціями Світової організації торгівлі (СОТ) є контроль за дотриманням угод та домовленостей, укладених у межах Уругвайського

раунду; організація багатосторонніх торговельних переговорів і консультацій між країнами-членами; врегулювання торгових спорів; аналіз і нагляд за національною торговою політикою держав-учасниць; надання технічної допомоги країнам, що розвиваються, з питань, які належать до компетенції СОТ; а також співпраця з іншими міжнародними спеціалізованими установами.

Станом на жовтень 2022 року до СОТ входить 164 країни. Більш ніж 60 міжнародних організацій мають статус спостерігача у різних структурах СОТ, серед яких – ООН, ЮНКТАД, ФАО, МВФ, ОЕСР, МБРР, ВОІВ, регіональні інтеграційні об'єднання та галузеві асоціації. Під спільною протекцією ЮНКТАД і СОТ функціонує Міжнародний торговий центр (МТЦ), який надає підтримку країнам, що розвиваються, у сприянні їхньої участі у світовій торгівлі [25].

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), розроблена у 1965 році, була створена з метою підтримки країн, що розвиваються, завдяки технічній підтримці у сфері передачі та адаптації технологій, освоєння природних ресурсів, розвитку підприємництва та вирішення соціально-економічних проблем. ПРООН виступає головним джерелом багатостороннього фінансування технічного співробітництва та програм розвитку держав-членів ООН [36].

Зважаючи на важливе значення торговельних звичаїв у міжнародній діловій практиці та водночас складність їх тлумачення й застосування, провідні міжнародні організації систематизують і публікують збірники таких звичаїв. Вагому роль у цьому процесі відіграє Міжнародна торгова палата (МТП), яка розробила низку авторитетних документів, зокрема: Офіційні правила тлумачення торговельних термінів (Інкотермс) у редакції 2010 року (публікація МТП №715), Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів 1993 року (публікація №500), Уніфіковані правила для інкасо 1995 року (публікація №522) та Уніфіковані правила для гарантій на вимогу 1992 року (публікація №458) [36].

Крім того, функцію узагальнення міжнародних торговельних звичаїв виконують Йорк-Антверпенські правила про загальну аварію (редакція 1994 р.), розроблені Міжнародним морським комітетом, а також Принципи міжнародних комерційних договорів 1994 року, підготовлені Міжнародним інститутом уніфікації приватного права (УНІДРУА) [36].

Отже, міжнародна торгівля є фундаментальним рушієм глобальної економіки, що еволюціонував у складну систему обміну товарами та послугами, яка регулюється поєднанням ринкових механізмів і державної політики, визначаючи сучасну структуру світового господарства.

1.2. Характеристика теорій та концепцій міжнародної торгівлі

Зовнішньоторговельна політика кожної держави зосереджується на визначенні того, які товари варто експортувати й імпортувати, з якими країнами доцільно співпрацювати та якою має бути інтенсивність торговельних відносин. Також важливим є питання, чи повинна держава втручатися у вільний обіг товарів і, якщо так, то в якій мірі. Існують два основні підходи до пояснення цих процесів [24].

Перший тип теорій вважає, що держава не повинна впливати на структуру торгівлі, а торговельні відносини мають формуватися природним шляхом. До них належать теорії абсолютних і порівняльних переваг, розміру країни, співвідношення факторів виробництва, життєвого циклу продукту, подібності країн та міжнародної конкурентоспроможності націй [24].

Другий тип теорій, навпаки, передбачає активне державне втручання для регулювання обсягів, напрямів і структури торгівлі; до них належать концепції меркантилізму, неомеркантилізму та інші. Основна мета теорій міжнародної торгівлі полягає у тому, щоб допомогти державам і підприємствам визначити найефективнішу стратегію спеціалізації та використання національних ресурсів [24].

Концепції міжнародної торгівлі дають змогу зрозуміти, чому країни беруть участь у зовнішньоекономічних відносинах, як формуються торговельні потоки та які фактори впливають на конкурентні переваги держав. Аналіз теоретичних підходів дозволяє виявити еволюцію поглядів на міжнародну торгівлю – від класичних до сучасних моделей. Це створює підґрунтя для подальшого дослідження закономірностей розвитку світової економіки.

Особливе місце займають серед теорій міжнародної торгівлі займають теорії граничної корисності, граничної продуктивності та попиту і пропозиції. Кожна з цих теорій описує певні закономірності економічних процесів, оптимальний стан яких досягається у точці рівноваги. На основі цих концепцій було сформовано систему економіко-математичних моделей рівноваги, що отримала назву теорії економічної рівноваги [19].

Таблиця 1.1

Основні теорії міжнародної торгівлі

Період заснування	Теорія	Представник
XVI-XVII ст.	Меркантилізм	Т. Ман, Ж.-Б. Колбер, В. Петті
1776	Теорія абсолютних переваг	А. Сміт
1817	Теорія порівняльних переваг	Д. Рікардо
1919-1933 рр.	Теорія співвідношення факторів виробництва	Е. Хекшер, Б. Олін
1948	Теорія вирівнювання цін на фактори виробництва	Е. Хекшер, Б. Олін, П. Самуельсон
1954	Парадокс Леонтьєва	В. Леонтьєв
1961	Теорія подібності країн	С. Ліндер
1966	Теорія життєвого циклу продукту	Р. Вернон
1980	Теорія конкурентних переваг	М. Портер
1844	Теорія міжнародної вартості	Д. Міль

Джерело: складено автором на основі [8, 12, 14, 18, 21, 31, 34]

Меркантилізм – економічна концепція XVI-XVII ст., яка вважала, що багатство нації визначається запасами золота та срібла, а головним джерелом цього багатства є зовнішня торгівля з позитивним торговельним сальдо (Таблиця 1.1.). Меркантилісти вважали, що країна буде заможною, якщо обсяги експорту перевищують імпорт, адже надлишок торгівлі залишається у вигляді дорогоцінних металів. Золото розглядалося як основа могутності держави, бо дозволяло утримувати армію, розвивати флот і технології, а також завойовувати нові колонії, що сприяло подальшому збагаченню метрополії [18].

Згідно з поглядами меркантилістів, економічна система поділяється на три основні сектори: промисловий, аграрний та колоніальний. Найважливішою рушійною силою ефективного функціонування економіки вважалися торговці, тоді як праця розглядалася як головний фактор виробництва. [28].

Основними заходами меркантилістської політики були: закони про мореплавання, зобов'язання колоній торгувати лише з метрополією, підтримка експорту та оподаткування імпорту. Проте одночасно всі країни не можуть мати позитивне сальдо, тому виграш одних відбувається за рахунок інших.

Меркантилізм став першою теорією міжнародної торгівлі, яка супроводжувала становлення капіталізму в Європі. Його представниками були Т. Ман, Ж.-Б. Колбер, В. Петті та інші. Вчення підкреслювало роль товарного виробництва й необхідність виходу на зовнішні ринки.

Результатом таких ідей стало посилення державного контролю над економікою, торговельні обмеження та суперечності між країнами. Водночас накопичення золота стимулювало виробництво, зайнятість населення і економічну активність. За умов неповної зайнятості приплив золота з-за кордону сприяв зростанню виробництва, а за повної – викликав би інфляцію [18].

Наприкінці 1790-х років класичні економісти поставили під сумнів суть меркантилізму. На основі критики меркантилізму Адам Сміт запропонував теорію поділу праці. Минуло 41 рік від того часу, як Адам Сміт запропонував теорію абсолютних витрат у своїй праці «Багатство народів» у 1766 році, до того, як Девід Рікардо запропонував теорію порівняльних витрат у своїй праці «Принципи політичної економії та оподаткування» у 1817 році. Це період заснування теорії міжнародної торгівлі, тобто класичний період [14].

Адам Сміт був першим, хто висунув теорію абсолютної переваги зовнішньої торгівлі. Для вченого міжнародна торгівля має ту ж природу, що й будь-яка інша – вона виникає з людської схильності до обміну. Торгівля базується на власному інтересі: кожен прагне вигоди, тому міжнародний обмін здійснюється заради прибутку. Водночас Сміт підкреслює, що вигоду від торгівлі отримує не лише окрема особа, а й суспільство загалом [13].

Основою його теорії міжнародної торгівлі є поділ праці, який забезпечує «найбільше покращення продуктивних сил праці» [15]. Завдяки спеціалізації можна виробляти більше продукції з тією ж кількістю праці, що підвищує продуктивність, стимулює технологічний розвиток і сприяє економічному зростанню [13].

Єдиним обмеженням поділу праці Сміт вважав «розмір ринку»: чим він більший, тим ширше може розвиватися спеціалізація. Тому міжнародна торгівля, розширюючи ринки збуту, сприяє зростанню виробництва, національного багатства та загального добробуту [13].

Коли попит на продовольство зростає, виробництво на неродючій землі стає нерентабельним. А. Сміт вважає, що проблему можна вирішити імпортом дешевшого продовольства, що вигідно обом країнам. Країна з нижчими виробничими витратами може продавати товари за кордон, а країна з вищими витратами отримує продукцію, виробництво якої не вигідне всередині країни – це своєрідна компенсація браку власних виробничих можливостей [9].

За Смітом, міжнародна торгівля вигідна націям, бо дозволяє обмінювати надлишки продукції на необхідні товари, задовольняючи потреби населення

та підвищуючи добробут. Вона усуває обмеження внутрішнього ринку, сприяє розвитку поділу праці, зростанню продуктивності та національного багатства. Торгівля з іншими країнами розширює ринок і робить можливим глибшу спеціалізацію, що підвищує «обмінну вартість річного продукту». Ідея «виходу назовні» означає, що країна може обміняти надвиробництво на товари, які користуються попитом, задовольняючи більше потреб суспільства. Проте це не окрема теорія, а наслідок розширення ринку та спеціалізації, через які виникають надлишкові товари, призначені для експорту [13].

Виграш від «випромінювання надлишку» доповнює теорію міжнародної торгівлі Сміта. Міжнародна торгівля використовує переваги розширеного поділу праці, сприяючи спеціалізації, що підвищує продуктивність завдяки технічним і організаційним інноваціям. Це дозволяє виробляти більше товарів тією ж кількістю праці, стимулюючи економічний розвиток і активізуючи ресурси [13].

Сьогодні для країн, що розвиваються, використання абсолютної переваги залишається важливим, коли вони не можуть виробляти певну продукцію за прийнятною ціною. Імпорт засобів виробництва дає змогу працівникам опановувати нові технології та згодом виробляти їх самостійно. Таким чином, зовнішня торгівля компенсує нестачу виробничих потужностей і технологічних знань, що є ключовою перевагою для країн, що розвиваються [9].

Вигоди від торгівлі посилюються конкуренцією, яка зменшує ризик монополій і є корисною для суспільства [44]. Крім того, міжнародна торгівля сприяє поширенню знань і технологій між країнами, що підвищує продуктивність і національне багатство – іноді навіть важливіше, ніж сам доступ до ширшого ринку [13].

Британський економіст Девід Рікардо (1772-1823) зазначав, що товар не може бути проданий всередині країни за вищою ціною, ніж за ту, за яку він експортувався та продавався на біржах іншої країни. Однак, якщо до ціни додати торговельну надбавку, то товар можна було б продати за кордоном за

значно нижчою ціною та всередині країни за вищими цінами, оскільки різниця в ціні була б компенсована [10].

Рікардо постулював деякі основні правила торгівлі, незалежно від того, чи велася вона всередині країни, між провінціями чи між країнами. Наприклад, те саме правило, яке регулює відносну вартість товарів в одній країні, не регулює відносну вартість товарів, що обмінюються між двома або більше країнами. Кожна країна прагнула з економічної точки зору найбільш вигідного виробництва продуктів і послуг, що призвело б до найнижчої вартості при обміні з іншими торговцями. Торговці з інших провінцій або інших країн, купуючи товари та послуги, які забезпечили б обмін, що призвів би до отримання купцями найвищого прибутку від такої торгівлі, укладали б такі угоди з вигідним результатом для зацікавлених сторін торгівлі [10].

Теорію абсолютних переваг, запропоновану А. Смітом, також надалі розвивав Девід Рікардо. Його економічна теорія пояснювала причини та переваги міжнародної торгівлі через відмінності у відносних альтернативних витратах виробництва однакових товарів у різних країнах. У своїй концепції, що ґрунтувалася на трудовій теорії вартості, Рікардо стверджував, що навіть якщо одна країна може виробляти всі товари ефективніше, ніж інша, це не є підставою відмовлятися від міжнародної торгівлі [34].

Термін «порівняльна перевага» вперше і єдиний раз зустрічається в «Принципах» у розділі 19 під назвою «Про раптові зміни в каналах торгівлі», де Рікардо стверджував наступне: «Новий податок також може знищити порівняльну перевагу, яку країна мала раніше у виробництві певного товару; або наслідки війни можуть настільки підвищити вартість перевезення та страхування на його перевезення, що він більше не зможе конкурувати з вітчизняним виробництвом країни, до якої він був експортований раніше» [39].

Щоб імпорт був вигіднішим за власне виробництво, не обов'язково, щоб іноземна країна виробляла товар з меншими витратами. Навіть маючи перевагу у виробництві, країна може отримати більшу вигоду, зосередившись

на товарах, де її перевага більша, і обмінюючи їх на інші. Отже, обмін визначається не абсолютними, а порівняльними витратами виробництва [18].

Головна ідея теорії порівняльних переваг полягає в тому, що країни отримують перевагу в міжнародній торгівлі, коли спеціалізуються на виробництві тих товарів, які вони можуть виготовляти з найменшими альтернативними витратами порівняно з іншими країнами. Кожна країна виграє, коли спеціалізується на експорті товарів, які може виготовляти відносно ефективніше, і імпортує ті, що виробляє дорожче [9].

У результаті такої спеціалізації торгівля стає взаємовигідною для обох сторін, незалежно від того, чи має одна з них абсолютну перевагу у виробництві певних товарів [34].

Мілль визначає абсолютну перевагу у вартості виробництва як здатність виробляти товар з меншими витратами праці та капіталу, ніж іноземний виробник. Він також стверджує, що для експорту в іншу країну не обов'язково мати абсолютну перевагу у вартості виробництва. [39].

Теорія Хекшера-Оліна являє собою метод пояснення торговельних потоків на основі порівняльних переваг з використанням кількох факторів виробництва, товарів та країн [8].

Модель Хекшера-Оліна (Х-О), створена шведськими економістами Елі Хекшером та Бертілем Оліном зі Стокгольмської школи економіки. Модель Х-О розвиває теорію міжнародної торгівлі, вводячи поняття факторної забезпеченості країн. Вона базується на моделі «дві країни – два товари – два фактори виробництва». Теорія міжнародної торгівлі Хекшера-Оліна стверджує, що порівняльна перевага виникає з відмінностей у відносній факторній забезпеченості країн [8].

Країна з надлишком певного фактора спеціалізується на виробництві товару, який інтенсивно його використовує, та імпортує товари, що потребують дефіцитних ресурсів [15].

Отже, країни можуть виробляти та експортувати капіталомісткі або трудомісткі товари та отримувати взаємну вигоду від міжнародної торгівлі.

Таким чином, опосередковано, фактори, яких багато, експортуються, а фактори, яких мало, імпортуються. Це може статися через різницю в забезпеченості факторами різних країн та різні пропорції факторів виробництва різних товарів. Тому теорія Х-О також відома як теорія пропорцій факторів або теорія забезпеченості факторами [8].

Теорія Хекшера-Оліна висуває шість основних припущень:

- відсутність транспортних витрат і торговельних бар'єрів;
- досконала конкуренція на товарних і факторних ринках;
- однорідність виробничих функцій;
- різна фактороемність товарів;
- однакові виробничі функції в обох країнах;
- однакові смаки споживачів.

У моделі використовуються два фактори виробництва – праця та капітал, що робить її реалістичнішою для аналізу міжнародної торгівлі [8].

Теорія Хекшера-Оліна зробила важливий внесок у міжнародну економіку, пояснивши структуру торгівлі через відмінності у факторній забезпеченості країн. Вона показала, що країни експортують товари, які інтенсивно використовують їхні надлишкові фактори, і імпортують ті, що потребують дефіцитних. Таким чином, модель уточнює теорію Рікардо, розкриваючи причини різниці у порівняльних витратах. Забезпеченість факторами може визначатися як за їх ціною, так і за фізичною наявністю [8].

Концепцію вирівнювання цін на фактори виробництва запропонував Пол Самуельсон. Ця теорія також відома як теорія Хекшера-Оліна-Самуельсона. Теорія Хекшера-Оліна використовує підхід загальної рівноваги для аналізу порівняльної переваги у витратах. Торгівля виникає через різницю в цінах на фактори виробництва. Різниця в цінах на товари є результатом різниці в забезпеченості факторами виробництва. За відсутності транспортних витрат або інших обмежень для міжнародної торгівлі, прямим наслідком міжнародної торгівлі є те, що вона вирівняє відносні ціни на товари в обох країнах. Це означає, різниця в цінах на товари зменшуватиметься зі збільшенням обсягу

міжнародної торгівлі. Отже, що чим більший обсяг торгівлі, тим менша різниця в цінах на товари. Відносні ціни на товари стануть рівними, коли відносні ціни на фактори виробництва зрівняються. Це означає, що коли ціни на вихідні товари вирівнюються між країнами в міру їхнього переходу до вільної торгівлі, то ціни на фактори виробництва також будуть зрівняні між країнами [21].

Американський економіст радянського походження, Василь Леонтьєв, на початку 1950-х років провів ретельне дослідження економіки США, опубліковане у його роботі «Внутрішнє виробництво та зовнішня торгівля: переосмислення позиції американського капіталу», і виявив, що хоча Сполучені Штати мали надлишок капіталу і, як такі, очікували експорту більш капіталомістких товарів, насправді було навпаки. Сполучені Штати фактично були поглинуті імпортом більш капіталомістких товарів. Його аналіз став відомим як парадокс Леонтьєва, оскільки він суперечив тому, що очікувалося згідно з теорією Хекшера-Оліна або теорією факторних пропорцій. Однак економісти зазначили, що це пояснюється стабільною та легкою доступністю пропозиції робочої сили в Сполучених Штатах на той момент часу, що робило їх більш продуктивними, ніж у багатьох інших країнах; отже, експорт трудомістких товарів мав сенс. Основним недоліком цієї теорії є те, що вона нехтує очевидним фактом, що міжнародна торгівля є складним явищем, на яке впливають численні фактори, і намагається пояснити її одним фактором [12].

Відхиляючись від пояснень структури торгівлі з боку пропозиції, що використовуються в літературі, альтернативне пояснення структури торгівлі було запропоновано в 1964 році шведським економістом Стаффаном Ліндером (1961) з точки зору «перекриваючогося попиту» [33].

У своїй роботі «Есе про торгівлю та трансформацію» науковець спробував пояснити концепцію внутрішньогалузевої торгівлі на основі структури попиту. За словами Ліндера, промисловий продукт, як правило, не експортується, доки на нього не з'явиться попит у країні походження. Це пояснюється тим, що продукт фактично виробляється переважно для

задоволення внутрішніх потреб. Тільки після отримання визнання в країні походження продукт експортується в інші країни. Теорія йде далі, стверджуючи, що країни з подібним рівнем доходу мають однакову структуру попиту та схильність до торгівлі з іншими країнами [12].

Таким чином, ця теорія часто є найбільш корисною для розуміння торгівлі товарами, де торгові марки та репутація продукту є важливими факторами в процесах прийняття рішень покупцями та купівлі. Теорія подібності країн у торгівлі Ліндера має деякі недоліки, серед яких те, що вона не тільки не пояснює, чому країна повинна розвивати внутрішній ринок для продукту, який вона зрештою має експортувати, але й не змогла належним чином пояснити поняття «якості» продукту, серед іншого [12].

Теорія життєвого циклу продукту або міжнародний життєвий цикл продукту була розроблена в 1966 році професором Гарвардської школи бізнесу Р. Верноном. Ця теорія, що виникла в галузі маркетингу, передбачає, що життєвий цикл продукту складається з чотирьох стадій: впровадження, зростання, зрілість та спад. Вона також припускає, що виробництво нового продукту повністю відбуватиметься в країні його інновації [12].

Етап впровадження починається після розробки та представлення продукту на національному чи міжнародному ринку. Для створення попиту здійснюються інвестиції в рекламу нового продукту, щоб розпочати продажі. На цьому першому етапі показники прибутку низькі, а конкуренція дуже обмежена [12].

Етап зростання демонструє значне збільшення попиту на продукт, що призводить до збільшення продажів, зниження виробничих витрат та вищого прибутку. Конкуренти виходять на ринок зі своєю власною версією продукту, яку вони пропонують за значно нижчою ціною продажу. Щоб залучити якомога більше споживачів, компанія збільшує свої витрати на рекламу [12].

На етапі зрілості продукт стає широко відомим і продажі ростуть. Конкуренція жорстка і компанія зробить все, включаючи продаж за рекордно низькими цінами, пошук інших комерційних можливостей, таких як адаптації

або інновації до продукту, та виробництво побічних продуктів, щоб забезпечити стабільне лідерство на ринку [12].

Етап спаду настає, коли ринок насичується або з'являються нові продукти, що призводить до того, що їх продукт втрачає популярність і продажі падають. Компанії продовжують пропонувати продукт як послугу своїм постійним клієнтам, незважаючи на зниження продажів [12].

Насправді це міф, що кожен продукт повинен пройти кожен із цих етапів, оскільки є деякі продукти, які ніколи не проходять етап впровадження, тоді як інші залишаються на етапі зрілості протягом значного періоду часу. Крім того, тривалість етапу може бути різною для різних продуктів. Тож, термін служби продукту, а також швидкість його проходження повного циклу залежать від певних факторів, таких як ринковий попит і те, як використовуються маркетингові інструменти [12].

Професор Майкл Портер у своїй книзі «Конкурентна перевага націй» використав комбінацію факторів, специфічних для країни та фірми, щоб краще пояснити, як фірми та галузі промисловості в деяких країнах можуть бути успішними на міжнародних ринках. Теорія стверджує, що конкурентоспроможність нації чи фірми в галузі є функцією здатності галузі та фірми до вдосконалення шляхом інновацій та модернізації. Пояснюючи свою теорію далі, Портер визначив чотири детермінанти:

- Ресурси та можливості місцевого ринку – враховує природні ресурси, робочу силу, капітал, освіту та інфраструктуру. Передові фактори, такі як кваліфікована робоча сила, технології та інвестиції в освіту, забезпечують стійку конкурентну перевагу.

- Попит на місцевому ринку – великий і складний внутрішній ринок стимулює розвиток інноваційних продуктів, які пізніше можуть експортуватися. Малий ринок обмежує можливості фірм створювати інновації та виходити на міжнародний ринок.

- Місцеві постачальники та додаткові галузі промисловості – успішні галузі ефективно взаємодіють із постачальниками та суміжними компаніями,

знаходячись у близькості для оптимальної співпраці та створення кінцевих продуктів.

- Характеристики місцевих фірм – стратегія, структура та конкуренція всередині країни змушують фірми розвивати кваліфіковані кадри, оптимізувати витрати та ставати конкурентоспроможними на міжнародному ринку [12].

Після підтвердження концепції в дослідженнях кількох галузей промисловості та сектору послуг, науковець аналізує країни, що досягли успіху в різні історичні періоди – післявоєнний час, 1970-80-ті роки, а також США і Велику Британію. Це приводить до другого ключового положення Портера: країни проходять послідовні етапи промислового розвитку – від факторно-орієнтованого до інвестиційного, інноваційного та, зрештою, етапу, керованого багатством. На кожному етапі конкурентоспроможними є галузі, стратегії яких відповідають рівню розвитку країни [38].

Британський філософ і економіст Джон Стюарт Міль розробив теорію міжнародної вартості, яка пояснює механізм формування умов торгівлі між країнами та визначення відносних цін товарів на світовому ринку. Відповідно до цієї теорії, умови торгівлі формуються під впливом взаємодії попиту і пропозиції, тобто залежать від інтенсивності попиту на певні товари з боку різних країн. Іншими словами, співвідношення цін між товарами, якими обмінюються країни, визначається тим, наскільки сильно кожна країна потребує цих товарів [31].

Міль наголошував, що міжнародна торгівля приносить вигоду всім її учасникам, оскільки дозволяє кожній країні отримати доступ до товарів і послуг, виробництво яких є більш ефективним в інших країнах. Це сприяє тому, що країни спеціалізуються на випуску продукції, у виробництві якої вони мають порівняльну перевагу, і здійснюють взаємовигідний обмін, отримуючи вигоди від підвищення ефективності виробництва [31].

Крім того, Міль приділяв значну увагу питанню розподілу вигод від міжнародної торгівлі між країнами. Він підкреслював, що умови торгівлі

впливають на те, яка країна отримає більшу частку вигоди [44]. Зокрема, якщо в однієї країни спостерігається вищий попит на певний товар, то саме вона може отримати від торгівлі більше переваг, ніж її торговий партнер. Таким чином, Міль довів, що міжнародна торгівля не лише сприяє зростанню добробуту країн, але й визначає співвідношення їхніх вигод залежно від попиту, пропозиції та структури зовнішньоекономічних відносин [31].

Автор розглядає торгівлю як форму обміну, у якій гроші виконують лише роль інструменту. За його твердженням, закони обміну залишаються незмінними незалежно від участі грошей, оскільки вони підпорядковуються загальним економічним закономірностям [16].

Вартість імпортованих товарів визначається кількістю вітчизняної продукції, що обмінюється на них, тобто умовами міжнародного обміну. Аналізуючи обмін двох товарів між двома країнами, він підкреслює, що міжнародні пропорції обміну відрізняються від внутрішніх і повинні знаходитися в межах між нижньою та верхньою межами, визначеними національними ринками [7].

Отже, еволюція теоретичних концепцій міжнародної торгівлі засвідчує, що фундаментом успішної зовнішньоекономічної стратегії є перехід від накопичення ресурсів до ефективної спеціалізації та інноваційного розвитку конкурентних переваг.

1.3. Методи дослідження зовнішньоторговельних відносин України та Польщі

Дослідження наукової роботи потребують використання певних методів та підходів, які забезпечують комплексний аналіз статистичних даних. Методи дослідження в науковій роботі є необхідним інструментом для системного та обґрунтованого вивчення проблематики зовнішньоторговельних відносин України та Польщі. Вони дозволяють упорядкувати процес аналізу, забезпечуючи логічну послідовність дій та достовірність отриманих

результатів. Завдяки використанню відповідних методів ми можемо виявити закономірності, встановити причинно-наслідкові зв'язки та підтвердити або спростувати висунуті гіпотези.

В науковій роботі на тему «Зовнішньоторговельні відносини України та Польщі: сучасний стан та перспективи розвитку» було використано ряд методів та підходів. Серед них можемо назвати методи аналізу і синтезу, методи дедукції та індукції, абстрагування й узагальнення, а також метод моделювання. Усі перелічені методи входять в групу теоретичних підходів.

Також в роботі використовувався метод порівняльного аналізу, який було впроваджено в аналізі динаміки експорту, імпорту та торговельного балансу України і Польщі в часовому розрізі (2015-2024 рр.), а також для визначення співвідношення між темпами зростання зовнішньої торгівлі обох країн. Метод дозволив виявити структурні зміни в товарних потоках, домінуючі групи продукції у взаємній торгівлі та оцінити вплив інтеграційних процесів на торговельні обсяги.

Робота також містить статистичні методи для дослідження основних показників торгівлі, таких як торговельне сальдо та темп приросту експорту та імпорту.

Метод структурального аналізу використовувався для аналізу товарної та географічної структури експорту та імпорту України і Польщі. Даний метод сприяв застосуванню класифікації основних товарних груп за кодами УКТ ЗЕД; визначенні частки окремих категорій у загальному обсязі торгівлі; ідентифікуванні ключових сегментів співпраці – агропромисловий, машинобудівний сировинний, енергетичний тощо.

В роботі використовувався коефіцієнт покриття імпорту експортом:

$$I_{i/e} = \frac{E}{I} \quad (1.1) [30]$$

де E – експорт товарів, I – імпорт товарів.

Також було проведено аналіз на основі Індексу внутрішньогалузевої торгівлі Грубеля-Ллойда:

$$GL = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n |X_i - M_i|}{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i)} \quad (1.2) [29]$$

де X_i – експорт товару (або товарної групи), M_i – імпорт товару (або товарної групи). Індекс Грубеля-Ллойда набуває значення 1 в разі рівності експорту -імпорту, тобто ідеальної внутрішньогалузевої торгівлі, і 0 – якщо наявний тільки експорт або тільки імпорт. Чим ближче значення індексу до 1, тим більше перетин галузевих торгових потоків, що означає зростання якості внутрішньогалузевої торгівлі.

Ключовим підходом дослідження теми роботи був кореляційно-регресивний метод для третього розрахункового розділу, оскільки дозволяє кількісно оцінити взаємозв'язки між показниками розвитку зовнішньої торгівлі. Було побудовано на основі статистичного пакету програм «Excel» кореляційні матриці, а також регресійні моделі залежності обсягу експорту та імпорту товарів та послуг України до певних факторів. Кореляція між залежними змінними та факторами впливу для наочного розуміння була також зображена у кольоровому виразі. Кольори для позначення ступеня залежності є наступними: пряма сильна залежність – темно зелений, пряма середня залежність – зелений, пряма слабка залежність – світло-зелений; зворотна сильна залежність – червоний, зворотна середня залежність – помаранчевий, зворотна слабка залежність – жовтий.

В роботі було також використано коефіцієнт кореляції Пірсона (r) (1.3) для визначення сили зв'язку між змінними, а також коефіцієнт детермінації (R^2) (1.4) для оцінки частки впливу факторів на результативний показник. Це дозволило встановити, які саме економічні чинники найбільше впливають на обсяги взаємної торгівлі між Україною та Польщею.

$$r = \frac{\overline{xy} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{S_x \cdot S_y} \quad (1.3) [85]$$

Де $\bar{x}$ – вибіркве середнє величини X ; $\bar{y}$ – вибіркве середнє величини Y ; $\overline{xy}$ – вибіркве середнє величини XY ; S_x – вибіркве середнє квадратичне

відхилення величини X ; S_y – вибіркове середнє квадратичне відхилення величини Y .

$$R^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (\hat{Y}_i - \bar{Y})^2}{\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2} \quad (1.4) [85]$$

де $\hat{Y}_i$ – розрахункове значення показника i -го спостереження; Y_i – статистичне значення показника для i -го спостереження; $\bar{Y}$ – вибіркове середнє значення показника.

Також було побудовано рівняння для оцінки впливу коефіцієнтів досліджуваних факторів:

$$Y = a_0 + a_1 X_1 + a_2 X_2 + \dots + a_k X_k + u \quad (1.5) [35]$$

Y – залежна змінна; X – незалежні змінні; u – випадкова похибка, розподіл якої в загальному випадку залежить від незалежних змінних, але математичне очікування якої рівне нулю.

Для побудови прогнозів подальшого розвитку двосторонньої торгівлі України та Польщі було використано методи екстраполяції трендів. На основі часових рядів показників експорту, імпорту та торговельного балансу (та розраховано прогнозні значення до 2026-2027 років.

Це дало можливість оцінити перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин, зокрема очікувані темпи зростання експорту, імпорту та ймовірні зміни у структурі торгівлі.

Для узагальнення результатів розрахунків і формування стратегічних висновків застосовано метод SWOT-аналізу, який дозволив систематизувати сильні сторони, слабкості, можливості та загрози у розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею. Цей метод використано як інструмент для формування практичних рекомендацій і визначення пріоритетних напрямів поглиблення торговельно-економічної співпраці. Також було розроблено рекомендації для покращення торговельних відносин України та Польщі, які доцільно було б використати для подальшого розвитку.

Таким чином, використання широкого методологічного інструментарію, від статистичних індексів до економетричного моделювання та SWOT-аналізу, забезпечило комплексне дослідження торговельних відносин України та Польщі, дозволивши виявити ключові тенденції та стратегічні перспективи співпраці.

Висновки до першого розділу

1. Узагальнюючи теоретичні аспекти зовнішньоторговельних відносин, слід зазначити, що міжнародна торгівля є ключовим елементом світової економіки, який забезпечує взаємозв'язок між країнами через обмін товарами, послугами, технологіями та капіталом. Вона сприяє підвищенню ефективності виробництва, оптимальному розподілу ресурсів і прискоренню економічного зростання. Еволюція міжнародної торгівлі відбувалася поетапно – від простих обмінних операцій до сучасної системи глобалізованих ринків, де провідну роль відіграють транснаціональні корпорації та цифрові технології. Значний вплив на розвиток торгівлі мають державна політика та міжнародні організації, які формують правила, норми та стандарти для забезпечення справедливих умов конкуренції. Регулювання торгівлі здійснюється через тарифні та нетарифні інструменти, балансуючи між принципами вільної торгівлі та протекціонізму. Важливою тенденцією сучасності є зростання ролі торгівлі послугами поряд із традиційною торгівлею товарами. Міжнародна торгівля стала не лише економічним, а й політичним інструментом, що впливає на структуру світового господарства та міжнародні відносини.

2. В роботі було проаналізовано основні теорії та концепції міжнародної торгівлі. Ці концепції становлять основу розуміння закономірностей розвитку світової економіки та формування зовнішньоекономічної політики держав. Від меркантилізму до сучасних моделей конкурентних переваг простежується еволюція поглядів – від акценту

на накопиченні золота до ефективного використання національних ресурсів, інновацій та знань. Класичні теорії А. Сміта й Д. Рікардо започаткували ідею взаємовигідної торгівлі, заснованої на поділі праці та порівняльних перевагах. Подальші дослідження, зокрема Хекшера-Оліна, доповнили ці підходи, пояснивши структуру торгівлі через факторну забезпеченість країн. Теорії життєвого циклу продукту, подібності країн і конкурентних переваг Портера врахували нові реалії глобалізації та технологічного прогресу. Кожна з концепцій відображає певний етап розвитку світової економіки та має практичне значення для державної політики. Усі вони підкреслюють важливість спеціалізації, ефективного розподілу ресурсів і ролі інновацій у досягненні конкурентоспроможності. Сучасна міжнародна торгівля є результатом поєднання історичних теоретичних підходів і нових глобальних тенденцій.

3. У дослідженні зовнішньоторговельних відносин України та Польщі було використано комплекс теоретичних і статистичних методів, що забезпечили всебічність та об'єктивність аналізу. Застосування порівняльного, структурного та економіко-статистичного підходів дозволило дослідити динаміку, структуру та особливості товарних потоків між країнами. Розрахунок коефіцієнтів покриття імпорту експортом, індексу Грубеля–Ллойда та впровадження кореляційно-регресійного аналізу дав можливість оцінити інтенсивність торгівлі та визначити ключові фактори її розвитку. Прогнозування на основі трендових моделей дало змогу визначити майбутні тенденції та перспективи двосторонньої торгівлі. Узагальнення результатів через SWOT-аналіз дозволило окреслити сильні сторони співпраці та основні виклики, що формують стратегічні напрями взаємодії України та Польщі.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

2.1. Передумови зовнішньоторговельних відносин України та Польщі

Географічне положення та спільне історичне минуле України та Польщі сформували міцне підґрунтя для їх міжнародної співпраці на всіх рівнях. Обидві країни входили до складу Радянського Союзу, де їх розвиток, як окремих економік, зазнавав жорстких контролю, обмежень та репресій. Однак, отримавши незалежність та суверенітет у 1991 році, країни почали свій власний шлях до відбудови національних структур та інститутів у всіх сферах.

Багаторічний та складний шлях державотворення привів Україну та Польщу до тих позицій, де вони знаходяться на сьогоднішній день. Кожна країна розвивала своє економічне середовище докладаючи велику кількість зусиль, щоб забезпечити стабільне зростання, підвищити конкурентоспроможність на світовому ринку та покращити добробут населення. На глобальному рівні держави посилено створювали міжнародні зв'язки з іншими країнами. Так Україна та Польща розділились на два полюси, де – Україна піддалася впливу РФ, а Польща залучилася підтримкою Європейського Союзу. Надалі напрямки розвитку цих країн характеризувалися певними особливостями, які сформували сучасний стан їх економік.

Протягом останніх трьох років Україна знаходиться у стані війни з РФ, з якою ще нещодавно мала поглиблені міжнародні відносини. За цей час в економіці країни відбулися тотальні зміни, які суттєво вплинули на структуру виробництва, зовнішньої торгівлі та фінансової системи.

У 2024 році, з виснаженим економічним станом, ВВП України склав 190,74 млрд. дол. США, де темп приросту становив всього 2,9%, що було очікуваним (див. Табл. 2.1). ВВП на душу населення країни склав 5389,47 дол.

США, за світовим рейтингом це 106 місце, де Україна поступилася Алжиру та Сальвадору.

Таблиця 2.1

Огляд загального стану економіки України на макrorівні у 2024 році

Показник	Значення	Відсоток, %	Місце в світі
Номінальний ВВП	190,74 млрд. дол. США	100,0	55
Темп росту ВВП	×	2,9	×
ВВП на душу населення	5389,47 дол. США	100,0	106
Частка сектору сільського господарства	13,54 млрд. дол. США	7,1	91
Частка промислового сектору	36,24 млрд. дол. США	19,0	139
Частка сектору сфери послуг	115,59 млрд. дол. США	60,6	83
Темп інфляції	×	6,5	159
Загальні податкові надходження	33,38 млрд. дол. США	17,2	73
Зовнішній державний борг	180,64 млрд. дол. США	97,4	н. д.
Дефіцит бюджету	32,82 млрд. дол. США	-17,2	н. д.
Витрати на оборонний комплекс	64,70 млрд. дол. США	34,0	8
Глобальний індекс конкурентоспроможності	н. д.	×	н. д.
Глобальний інноваційний індекс	29.5	×	60
Рівень технологічного розвитку	48.96	×	44
Рівень глобалізації	72.97	×	46
Рівень економічної свободи	5.12	×	150
Рівень фінансової свободи	н. д.	×	н. д.
Інфраструктура	40.7	×	75
Індекс ефективності логістики	2.7	×	87
Загальна кількість населення	32,86 млн. осіб	100,0	41
Частка робочої сили	18,40 млн. осіб	56,0	н. д.
Рівень безробіття	4,67 млн. осіб	14,2	н. д.

Джерело: складено автором на основі [41, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 62, 64, 68, 69, 71, 72, 73, 72, 76, 83]

Структура економіки України є нерівномірною. Сектор послуг з часткою 60,6% залишається домінантним, проте в світовому рейтингу країна займає далеке 83 місце. Частка сільського господарства залишається великою – 7,1%,

що свідчить про залежність України у 2024 році від аграрного сектору. Не дивлячись на кризовий стан галузей промисловості, особливо видобувної, обробної, енергетичної та металургійної, через окупацію та збройне знищення промислових регіонів, її відсоток від ВВП складає 19%. Однак, за світовим рейтингом промисловий сектор України займає далеке 139 місце.

Інфляція в країні залишається високою, але не критичною (6,5%). З огляду на те, що економіка є надломленою трьох річною війною, такий показник не доцільно вважати негативним. До того ж, річний розмір податкових надходжень в економіку України є досить високим (33,38 млрд. дол. США), виходячи з даної ситуації.

Однак, негативною стороною економіки слід вважати великий зовнішній борг у 180,64 млрд. дол. США, що складає 97,4% від ВВП. Очевидно, що причиною такого величезного кредиту є посилена підтримка економіки й оборонного сектору України іншими країнами світу. Крім цього, держава зазнає суттєвого дефіциту бюджету у розмірі 32,82 млрд. дол. США.

Фактор війни у 2024 році залишається ключовим чинником економічного спаду, проте країна змушена щорічно збільшувати витрати на оборонний комплекс. Після прийняття ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану» 10.10.2024 податок на військовий збір зріс з 1,5% до 5% [3]. Тож, загалом це дало змогу державі залучити кошти на оборону розміром в 64,70 млрд. дол. США.

Рівень економічної свободи зазнав історичної кризи у 2024 році – Україна посіла 150 місце в світовому рейтингу. Спаду також зазнав технологічний та інноваційний розвиток, де країна зайняла 44 та 60 позиції відповідно. Негативний вплив війни також значною мірою відобразився на інфраструктурі України (40.7) та логістичному середовищі (2.7), які зазнали нищівної атаки РФ.

У 2024 році кількість українців як загального населення залишається критично низьким (32,86 млн. осіб). Багатьом постраждалим від російської

агресії довелось мігрувати за кордон в пошуках безпеки та кращого життя. Це спричинило збільшення рівня безробіття, яке склало 14,2% від загального населення.

Отже, в цілому, економіка України продовжує боротьбу за своє існування в умовах перманентного тиску війни на всі її сфери. Безумовно, наша країна має ряд слабких сторін, через що тимчасово не може називатися потужною економіку і претендувати на світове лідерство. Однак, всупереч цьому має сили вистояти і зберегти право на існування з подальшою перспективою розвитку.

Після вступу до ЄС у травні 2004 року Польща почала активно залучатися до міжнародного співробітництва та посилювати свої позиції як у європейському середовищі, так і у всьому світі в цілому. Станом на 2024 рік Республіка Польща представляє собою країну з сильною, конкурентоспроможною економікою (Додаток Б). ВВП країни склало 914,7 млрд. дол. США, за яким у світовому рейтингу посіла 20 місце. В секторах економіки переважає сфера послуг (59,9% від ВВП), а частка промислового сектору залишається також суттєвою і становить 26,4%. Сектор сільського господарства складає всього 2,9%, за яким Польща посіла 137 місце в світовому рейтингу – це свідчить про відхід економіки від аграрного рівня.

Рівень інфляції в Польщі не є критичним (3,8%), за яким в світовому рейтингу країна займає 121 місце. Велику частку ВВП складає зовнішній державний борг – 55,3% або 505,43 млрд. дол. США, що є негативною стороною Польщі, проте відсоток дефіциту бюджету залишається не критичним – 6,6%. За витратами на оборонний комплекс Польща посідає 13 місце у світовому рейтингу, проте витративши лише 38 млрд дол. США (4,2% від ВВП). Це свідчить про те, що у країни є спроможність до підтримки війська, не відчуваючи при цьому дефіциту.

Польща має досить високі показники таких індексів, як Глобальний індекс конкурентоспроможності та Індекс глобалізації – 61.65 та 79.53, або 27 та 30 місця в світових рейтингах. Такі бали свідчать про досить високу

потужність економіки країни та велику залученість у глобальні процеси міжнародного співробітництва.

Таблиця 2.2

Огляд загального стану економіки Польщі на макrorівні у 2024 році

Показник	Значення	Відсоток, %	Місце в світі
Номінальний ВВП	914,70 млрд. дол. США	100,0	20
Темп росту ВВП	×	2,9	×
ВВП на душу населення	25022,70 дол. США	100,0	46
Частка сектору сільського господарства	23,78 млрд. дол. США	2,6	137
Частка промислового сектору	173,79 млрд. дол. США	26,4	74
Частка сектору сфери послуг	547,91 млрд. дол. США	59,9	88
Темп інфляції	×	3,8	121
Загальні податкові надходження	164,65 млрд. дол. США	18,0	65
Зовнішній державний борг	505,43 млрд. дол. США	55,3	н. д.
Дефіцит бюджету	60,23 млрд. дол. США	6,6	н. д.
Витрати на оборонний комплекс	38 млрд. дол. США	4,2	13
Глобальний індекс конкурентоспроможності	61.65	×	27
Глобальний інноваційний індекс	37	×	40
Рівень технологічного розвитку	51.27	×	37
Рівень глобалізації	79.53	×	30
Рівень економічної свободи	67.1	×	45
Рівень фінансової свободи	70	×	29
Інфраструктура	45.8	×	51
Індекс ефективності логістики	3.6	×	33
Загальна кількість населення	36,56 млн. осіб	100,0	42
Частка робочої сили	18,25 млн. осіб	49,9	36
Рівень безробіття	502 тис. осіб	2,9	156

Джерело: складено автором на основі [46, 47, 49, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 83]

За рівнем технологічного розвитку у 2024 році Польща посіла 37 місце, а за рівнем інноваційного розвитку – 40, значно випереджаючи Україну в світовому рейтингу. Про потужність польської економіки також свідчить

рівень її фінансової та економічної свобод. У світових рейтингах Польща займає 45 та 29 місця відповідно. Інфраструктура країни розвинена не на повну силу й залишається на рівні 45.8 балів, або на 51 місці у світовому рейтингу. Однак, не дивлячись на це, логістичне середовище оцінено досить високо – у 3.6 балів (Таблиця 2.2).

Позитивною стороною польської економіки також є показники зайнятості населення, де кількість працюючих складає 18,25 млн. осіб, або половина від усього населення, а кількість безробітних – всього 2,9% від загального населення країни.

Таким чином, економічне середовище Польщі у 2024 році залишається досить сильним, не дивлячись на виклики, з якими країні довелося зіштовхнутись. Польська економіка демонструє високу зацікавленість у власному розвитку і конкурентоспроможності в світі.

Показник ВВП є важливим фактором оцінки загальноекономічного стану країн. Дослідження його динаміки дозволяє прослідкувати темп зростання економіки та виявити її слабкі й сильні сторони.

Графік на рисунку 2.1 демонструє темп зростання Внутрішнього валового продукту Польщі та України протягом 2015-2024 років. З дослідження видно, що ВВП Польщі переважає ВВП України в щонайменше 5 разів за весь період. Економіка Польщі є більш стабільною та конкурентоспроможною, що характеризується її сталим темпом зростання. З 2015 року ВВП в країні зріс вдвічі – з 480,05 млрд. дол. США до 914,70 млрд. дол. США.

Україна в порівнянні з Польщею має значно менші обсяги ВВП, проте також має тенденцію до зростання. Пік приросту був у 2021 році (199,77 млрд. дол. США). У 2022 році спостерігається спад економіки на 37,78 млрд. дол. США, причиною якого стали військові дії. Надалі приріст ВВП має сталий характер зростання і у 2024 році сягає 190,74 млрд. дол. США.

Отже, ВВП за 2015-2024 роки виразно демонструє стабільне та потужне економічне зростання Польщі, що значно випереджає показники України. Водночас українська економіка, попри позитивну динаміку в окремі періоди,

демонструє значну вразливість до зовнішніх шоків, зокрема до руйнівного впливу військових дій 2022 року.

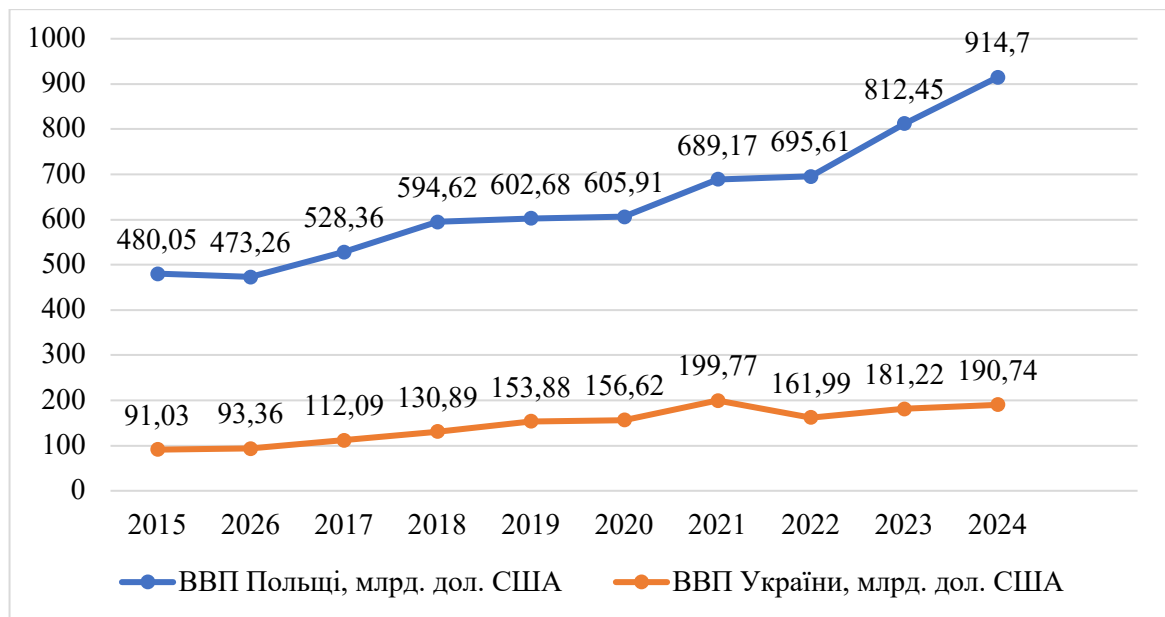

Рис. 2.1. Динаміка ВВП Польщі та України за 10 років
Джерело: складено автором на основі [73]

В міжнародній торгівлі важливим є підтримання зовнішніх зв'язків з іншими країнами. Це дає змогу підвищувати конкурентоспроможність та посилювати вплив на світовій арені.

Дослідження структури торгівлі Польщі з іншими країнами демонструє тенденції до орієнтації на європейський ринок, що є логічним, так як Польща входить до складу ЄС (див. Табл. 2.3). У 2024 році абсолютним лідером в партнерстві була Німеччина, її частка є найбільшою як в експорті (27%), так і в імпорті (20%).

Серед ключових партнерів експортного та імпортного потоку можна виділити Чехію (6,1%), Францію (6,1%), Велику Британію (5,3%), Нідерланди (4,6%) та Італію (4,6), які також є членами Європейського Союзу. Україна займає помітну, однак, невелику частку серед експортерів – лише 3,8%.

В структурі імпорту зростає роль Китаю (15%), який забезпечує Польщу широким асортиментом промислових товарів, що вказує на диверсифікацію торгових зв'язків країни за межами ЄС. Однак, в коло торгівлі входять країни

ЄС, які лідирують за експортом – це вказує на тісну інтеграцію Польщі в ринок Європи, де країни намагаються уникати дисбалансів у торгівлі.

Таким чином, торговельна структура Польщі демонструє глибоку інтеграцію з ринком ЄС, де Німеччина є ключовим партнером як в експорті, так і в імпорті. Водночас зростання частки Китаю в імпорті свідчить про диверсифікацію торговельних зв'язків країни за межами Євросоюзу.

Таблиця 2.3

Основні країни-партнери з експорту та імпорту Польщі у 2024 році

Країни-партнери з експорту		Країни-партнери з імпорту	
Країна	Показник, %	Країна	Показник, %
Німеччина	27,0	Німеччина	20,0
Чеська Республіка	6,1	Китай	15,0
Франція	6,1	Велика Британія	5,1
Велика Британія	5,3	Італія	4,8
Нідерланди	4,6	Нідерланди	3,9
Італія	4,6	Франція	3,5
Україна	3,8	Чеська Республіка	3,3
США	3,3	Північна Корея	2,9
Іспанія	2,9	Саудівська Аравія	2,3
Словаччина	2,7	Іспанія	2,3
Інші країни	33,6	Інші країни	36,9

Джерело: складено автором на основі [74]

Система зовнішньої торгівлі України за 2024 рік демонструє диверсифікацію партнерських зв'язків, де також переважає європейський напрямок (див. Табл. 2.4). Очевидним є факт, що найбільшим торговим партнером з експорту стала Польща з показником 11%. Це пояснюється зміною торговельних орієнтирів України з російського на європейський напрямок. Серед інших важливих напрямів експорту можна виділити Іспанію (6,9%), Німеччину (6,8%), Китай (5,7%) та Туреччину (%). В структурі імпорту перше місце посідає Китай, на частку якого припадає 20%. На другому та третьому місці партнерами з імпорту є Польща (9,9%) та Німеччина (7,6%). Туреччина, США, Італія, Чехія та Болгарія займають посередні позиції в імпорті.

Важливо відзначити, що Польща та Україна мають спільних партнерів в зовнішній торгівлі. В експортному секторі – це Німеччина, Іспанія, Нідерланди та Італія. Серед країн-постачальників в імпорті місце виявили Китай, Німеччина, Італія та Чеська Республіка. Це свідчить про схожість структур зовнішньоекономічних зв'язків обох держав та орієнтації на ринки Європейського Союзу та Азії. Спільнота торгових партнерів сприяє зміцненню економічної взаємодії між Україною та Польщею, оскільки вони функціонують у подібних логістичних та виробничих ланцюгах. Тим не менш, конкуренція за ринки збуту може спонукати обидві країни підвищувати ефективність експорту та покращувати якість продукції.

Отже, зовнішня торгівля України у 2024 році свідчить про посилення європейської орієнтації та стратегічне значення Польщі як ключового партнера в експортно-імпортних взаєминах.

Таблиця 2.4

Основні країни-партнери з експорту та імпорту України у 2024 році

Країни-партнери з експорту		Країни-партнери з імпорту	
Країна	Показник, %	Країна	Показник, %
Польща	11,0	Китай	20,0
Іспанія	6,9	Польща	9,9
Німеччина	6,8	Німеччина	7,6
Китай	5,7	Туреччина	6,0
Туреччина	5,3	США	4,9
Нідерланди	4,8	Італія	3,7
Італія	4,6	Чеська Республіка	3,5
Румунія	4,2	Болгарія	3,4
Єгипет	3,9	Греція	2,9
Угорщина	2,8	Словаччина	2,8
Інші країни	44,1	Інші країни	35,3

Джерело: складено автором на основі [74]

Експортно-імпортні показники є одними з основних чинників, що характеризують економічну потужність країн. З графіка на рисунку 2.2 видно, що експорт та імпорт товарів та послуг Польщі мають тенденцію до сталого зростання за останні 10 років. До того ж, відсутність негативного

сальдо за весь період свідчить про вдалий розподіл навантаження торгівлі та рівновагу експортно-імпортних потоків.

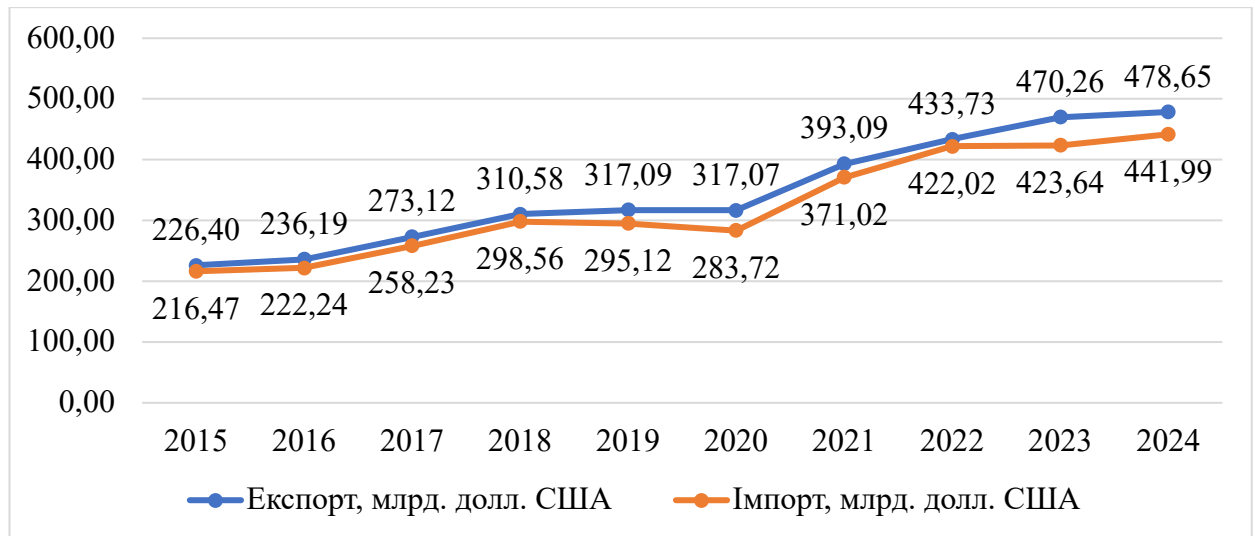

Рис. 2.2. Динаміка експорту та імпорту товарів і послуг Польщі за 10 років
Джерело: складено автором на основі [73]

Висока конкурентоспроможність Польщі на світових ринках підтверджується зростанням експорту майже вдвічі з 226,4 млрд. дол. США у 2015 році до 478,65 млрд. дол. 2024 року. Імпорт також зріс із 216,47 до 441,99 млрд. дол. США, що відбиває зростання внутрішнього попиту та активний розвиток промисловості. Найбільш помітне прискорення обсягів зовнішньої торгівлі спостерігалось після 2020 р., що пов'язане з відновленням економіки після всесвітньої пандемії COVID-19 та розширенням участі Польщі у європейських ланцюгах постачання.

Таким чином, динаміка польської зовнішньої торгівлі свідчить про зміцнення її позицій на світових ринках та активний розвиток внутрішньої економіки після пандемії.

Система експортно-імпортних потоків товарів та послуг України за 2015-2025 роки характеризується нестабільністю і очевидним домінуванням імпорту (Рис. 2.3). З початку аналізованого періоду експорт зріс із 47,88 млрд. дол. США до 56,1 млрд. дол. у 2024 на кінець періоду, проте мав нестабільну динаміку з різкими спадами у 2020 та 2022-2023 роках, що можемо пояснити

чутливістю української зовнішньої торгівлі до глобальних криз, а також до військових дій всередині країни.

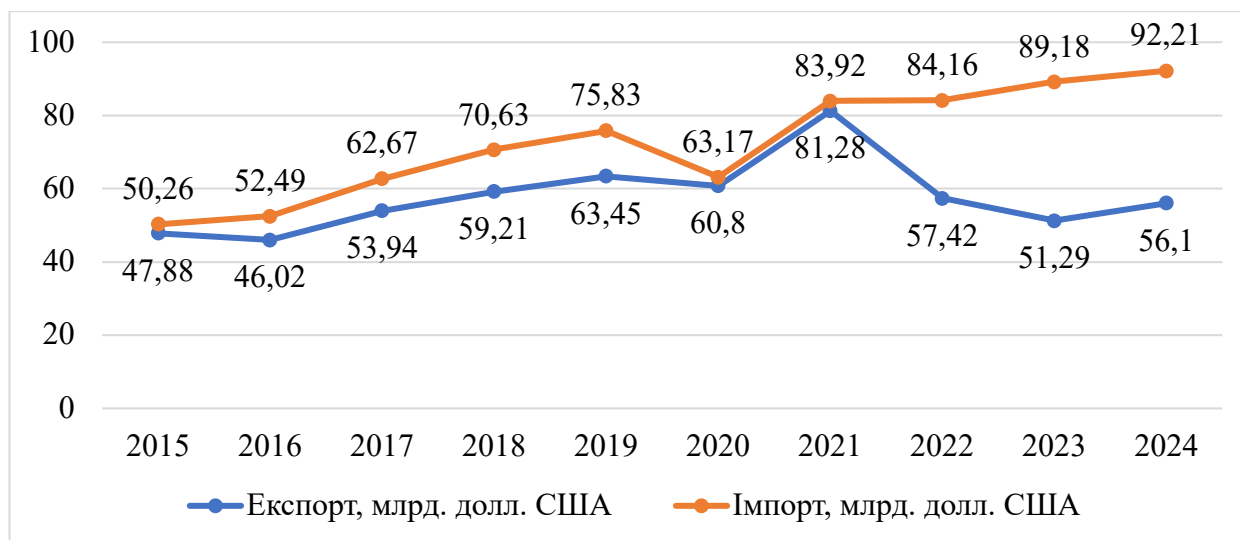

Рис. 2.3. Динаміка експорту та імпорту товарів і послуг України за 10 років
Джерело: складено автором на основі [73]

Імпортний потік має більш сталу зростаючу тенденцію, ніж експорт, де відбувся приріст із 50,26 до 92,21 млрд. дол. США. Це вказує на підвищену залежність внутрішнього ринку від іноземних товарів та енергоресурсів. Починаючи з 2021 року, імпорт значно перевищує експорт, формуючи негативне сальдо зовнішньої торгівлі, і продовжує зростати.

Отже, динаміка зовнішньої торгівлі України свідчить про зростаючу залежність від імпорту та вразливість експорту до економічних і геополітичних шоків.

У сфері зовнішньоторговельних відносин торгівля товарами грає ключову роль основного чинника кооперації між країнами. Рівень диверсифікації характеризує промислову потужність та здатність до конкурентоспроможності на світових ринках.

Структура міжнародної торгівлі України у 2024 році характеризується великою розгалуженістю (див. Додаток А). Спостерігається значна сировинна спрямованість експорту та енергетична залежність імпорту. Основними групами торгівлі були групи товарів аграрного сектору, а саме зернові

культури (9,42 млрд. дол. США), тварини, рослинні жири та олії та продукти їх розщеплення (5,76 млрд. дол. США), олійне насіння, олійні плоди, різні зерна, насіння та плоди. промислові або лікарські рослини, солома та корми (3,36 млрд. дол. США). Проте сировинна металургійна продукція, а саме чорні метали, руди та шлаки утворюють частку понад 6 млрд дол. США. Таким чином, товари формують понад половину всього українського експорту, що підтверджує домінування аграрного та сировинного секторів.

Імпортна структура орієнтована на технологічний та енергетичний напрямок. Основними групами є мінеральне паливо, нафтопродукти та продукти їх перегонки (8,9 млрд. дол. США), електричні машини та обладнання, їх частини, апарати для запису та відтворення звуку, телевізійного зображення та звуку (9,52 млрд. дол. США), транспортні засоби (7,55 млрд. дол. США), машини, механічне обладнання, атомні реактори та котли (6,57 млрд. дол. США).

Варто зазначити, що перебуваючи в стані війни Україна майже не витрачала бюджет на закупівлю зброї та боєприпасів. В той же час, незначний експорт зброї свідчить про недостатній розвиток цієї сфери в країні.

Найбільше позитивне сальдо у 2024 році спостерігалось за в структурі експорту зернових (9,31 млрд. дол. США), тоді як найбільші дефіцити виражений у торгівлі мінеральним паливом та нафтопродуктами (-8,7 млрд. дол. США), а також транспортними засобами (-7,47 млрд. дол. США). Це підтверджує той факт, що Україна залишається експортером сировини та імпортером готової продукції.

Отже, система зовнішньої торгівлі України у 2024 році демонструє сильну залежність від аграрного та сировинного експорту та водночас значну потребу в імпорті енергоносіїв і технологічної продукції. Такий дисбаланс підтверджує необхідність диверсифікації економіки та розвитку високотехнологічних секторів для зменшення зовнішньої вразливості.

Структура зовнішньої торгівлі товарами Польщі (див. Додаток Б) у 2024 році демонструє високу різноманітність експорту та імпорту, де позитивне сальдо торгівлі склало 0,83 млрд дол. США.

Серед основних статей експортного потоку топ 3 товарні групи становлять машини й механічні пристрої, атомні реактори (50,44 млрд. дол. США), електричні машини та обладнання, апарати для запису та відтворення звуку, телевізійного зображення та звуку (44,53 млрд. дол. США), а також транспортні засоби (41,16 млрд. дол. США). Значні обсяги експорту м'яса на 8,86 млрд дол. США та тютюну і виробів з нього (5,94 млрд. дол. США) демонструють високу на конкурентну спроможність аграрного та переробного секторів.

У світовому експорті Польща утримує міцні позиції у торгівлі меблями (5,7%), де також було відчутне позитивне сальдо – 12,22 млрд. дол. США. Однак, суттєвий дефіцит можемо спостерігати у торгівлі мінеральним паливом та нафтопродуктами (-11,2 млрд. дол. США), а також чорними металами (-6,57 млрд дол. США), що свідчить про залежність країни від імпорту енергоресурсів та металургійної сировини.

Слід зазначити, що Польща є великим гравцем у торгівлі зброєю та боєприпасами, де на світовий експорт та імпорт припало – 9,9% та 18,2% відповідно, проте в загальній структурі торгівлі ця група товару не є значущою.

Таким чином, Польща у 2024 році утвердилася як потужний експортер готової продукції з високою доданою вартістю, зберігаючи стабільний торговельний баланс, незважаючи на залежність від імпорту енергоносіїв.

Із дослідженнях структури зовнішньої торгівлі обох країн доцільно виявити спільні напрямки як в експорті, так і в імпорті. Тож, Україна та Польща ділять спільний ринок у торгівлі сировинної та аграрної продукції, а саме м'яса та їстівних м'ясних субпродуктів та деревини, виробів з них, деревного вугілля. Спільними статтями імпорту є мінеральне паливо, чорні метали, пластмаси та вироби з них, а також електричні машини та обладнання,

апарати для запису та відтворення звуку, телевізійного зображення та звуку, чорні метали.

Таблиця 2.7

Основні статті експорту та імпорту послуг в Польщі за 2024 рік

Групи послуг	Експорт, млрд. дол. США	Імпорт, млрд. дол. США	Сальдо
Транспортні послуги	32,08	15,79	16,29
Телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги	19,61	13,42	6,19
Подорожі	14,25	11,69	2,56
Виробничі послуги на основі фізичних ресурсів, що належать іншим особам	5,91	0,38	5,53
Послуги з технічного обслуговування та ремонту	4,55	0,38	4,17
Будівництво	3,06	0,93	2,13
Фінансові послуги	2,21	1,81	0,4
Плата за використання інтелектуальної власності	1,50	5,12	-3,62
Персональні, культурні та рекреаційні послуги	1,48	0,82	0,66
Страхові та пенсійні послуги	0,64	2,13	-1,49
Державні товари та послуги, не віднесені до інших категорій	0,53	0,14	0,39
Інші бізнес-послуги	33,01	21,21	11,8
Всього	118,73	75,21	43,52

Джерело: складено автором на основі [65]

Важливою складовою міжнародної торгівлі є сфера послуг, оскільки вона забезпечує функціонування інших секторів економіки та сприяє їх загальному зростанню.

Дослідження структури послуг Польщі у 2024 р. демонструє суттєву перевагу експорту над імпортом, про що свідчить також позитивне сальдо в розмірі 43,52 млрд дол. США сальдо (Таблиця 2.7). Найбільшу частку в експорті складають транспортні послуги (32,08 млрд. дол. США). Це пояснюється розвиненою логістикою країни та її вигідним географічним розташуванням в центрі Європи. Високі показники експорту також мають інші бізнес-послуги з часткою 33,01 млрд дол. США та телекомунікаційні,

комп'ютерні та інформаційні послуги (19,61 млрд дол. США), що свідчить про зростання ролі сучасних технологій та сервісного сектора в економіці. Група виробничих послуг на основі фізичних ресурсів та технічного обслуговування також демонструє позитивний внесок до зовнішньоторговельного. Серед груп послуг, де домінує імпорту, варто виділити плату за використання інтелектуальної власності та страхові послуги з частками – 5,12 та 2,13 млрд. дол. США.

Таким чином, структура послуг Польщі у 2024 році засвідчує домінування експорту над імпортом і підкреслює зростаючу роль транспортної, бізнесової та IT-сфер у формуванні конкурентоспроможної сервісної економіки країни.

Таблиця 2.8

Основні статті експорту та імпорту послуг в Україні за 2024 рік

Групи послуг	Експорт, млрд. дол. США	Імпорт, млрд. дол. США	Сальдо
Телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги	6,61	1,12	5,49
Транспортні послуги	4,11	3,33	0,78
Подорожі	1,05	12,89	-11,84
Виробничі послуги на основі фізичних ресурсів, що належать іншим особам	0,81	0,02	0,79
Державні товари та послуги, не віднесені до інших категорій	0,67	2,53	-1,86
Фінансові послуги	0,34	0,60	-0,26
Послуги з технічного обслуговування та ремонту	0,16	0,19	-0,03
Плата за використання інтелектуальної власності	0,70	0,57	0,13
Персональні, культурні та рекреаційні послуги	0,70	0,02	0,68
Будівництво	0,70	0,03	0,67
Страхові та пенсійні послуги	0,10	0,54	-0,44
Інші бізнес-послуги	3,26	1,46	1,8
Всього	17,23	22,78	-5,55

Джерело: складено автором на основі [65]

Структура торгівлі послугами в Україні станом на 2024 рік характеризується переважною імпортозалежністю країни (див. Табл. 2.8). Негативне сальдо у розмірі -5,55 млрд дол. США. Найбільшу частку в експорті займають телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги – 6,61 млрд. дол. США, які також роблять найбільший позитивний внесок у сальдо. Позитивна динаміка простежується в експорті транспортних послуг (4,11 млрд. дол. США) та інших бізнес-послуг (3,26 млрд. дол. США).

Найбільший дефіцит у торгівлі послугами було виявлено в групі подорожей, за якою зафіксовано значне негативне сальдо -11,84 млрд. дол. США. Такий дисбаланс зумовлений виїздом жителів України за кордон та скороченням в'їзного туризму під впливом військових дій. Негативне сальдо спостерігається також у сферах торгівлі державними, страховими та фінансовими послугами. Незважаючи на загальне перевищення імпорту та вплив війни, позитивне сальдо у комунікаційних та інтернет послугах, транспортних та бізнес-послугах свідчить про поступове зміцнення позицій України у високотехнологічних секторах.

Спільними сферами торгівлі України та Польщі є транспортні, телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги, виробничі, персональні, культурні, рекреаційні та інші послуги.

Отже, структура торгівлі послугами України у 2024 році свідчить про значну імпортозалежність, водночас демонструючи зміцнення позицій країни у високотехнологічних секторах, що формують основний позитивний внесок у сальдо.

Прямі іноземні інвестиції є важливим фактором оцінки економічної середовища країни, оскільки вони відображають рівень довіри іноземних інвесторів до її економіки. Інвестиції сприяють створенню нових робочих місць, модернізації підприємств та впровадженню нових технологій.

З аналізу динаміки припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіки Польщі та України протягом 2015-2024 років прослідковуються значно вищі показники ПІІ до Польщу порівняно з Україною (Рис. 2.4). Це

може пояснюватися стабільністю її економічної середовища, як країни, що знаходиться під захистом ЄС та привабливістю для інвесторів. З 2020 року обсяг ПІІ до Польщі збільшується вдвічі і найбільший їх обсяг був зафіксований в 2022 році – 35,14 млрд дол. США, після чого спостерігається поступове зниження до 12,74 млрд дол. у 2024 р.

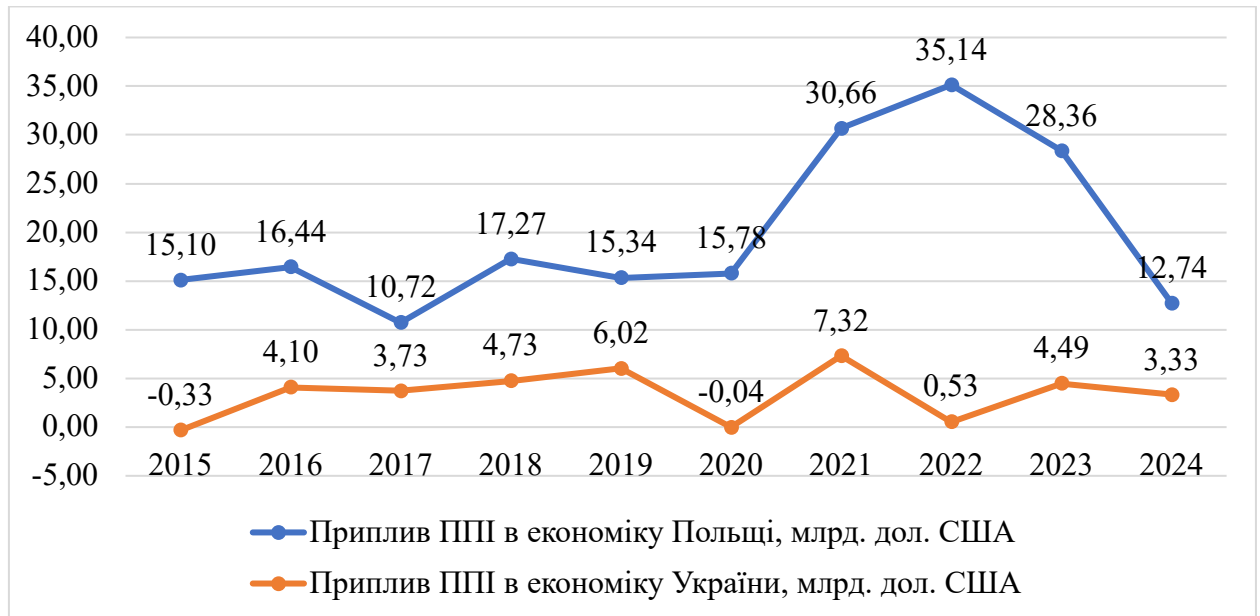

Рис. 2.4. Припливи ПІІ в економіку Польщі та України за 10 років

Джерело: складено автором на основі [75]

В Україні показники припливу ПІІ протягом досліджуваного періоду були значно нижчими, що доводило очевидний факт меншої зацікавленості іноземними інвесторами економіки країни. В окремі роки, а саме – 2015 та 2020 рр., навіть спостерігався відтік капіталу, що можна пояснити впливом військових дій 2014-2015 рр. на сході України, економічною нестабільністю та ризиками для бізнесу. Однак, незважаючи на це, у 2023-2024 роках помітна тенденція до відновлення інвестиційної активності, навіть після початку повномасштабної війни, що свідчить про поступове відновлення довіри іноземних інвесторів.

Таким чином, аналіз показав, що ПІІ до Польщі та України у 2015-2024 роках мають значно вищу інвестиційну привабливість Польщі, зумовлену її стабільністю та підтримкою ЄС. Водночас пожвавлення інвестиційної

активності в Україні у 2023-2024 роках свідчить про поступове відновлення довіри іноземних інвесторів і формує підґрунтя для зміцнення економічного потенціалу країни.

2.2. Особливості структури зовнішньої торгівлі України та Польщі у світовому господарстві

В сучасній системі міжнародних економічних відносин зовнішня торгівля грає вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку національних економік. Україна та Республіка Польща мають тісні торговельно-економічні зв'язки, які постійно заглиблюються в умовах інтеграції в європейський ринок. Як активні учасники міжнародного ринку ці країни мають свої унікальні особливості структури експорту та імпорту, що відображають рівень їхньої економічної спеціалізації та конкурентоспроможності. Дослідження особливостей їхніх взаємин у світовому господарстві дозволяє визначити динаміку співробітництва, основні напрями обміну товарами та послугами, а також виявити основні тенденції розвитку торговельних відносин.

Важливою подією у зовнішньоекономічних зв'язках між Україною та Польщею стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Укладання договору відбувалося у два етапи протягом кількох років. Політичну частину Угоди про асоціацію між Україною та ЄС було підписано 21 березня 2014 р. під час Позачергового Саміту Україна – ЄС Прем'єр-міністром Арсенієм Яценюком. Тоді були підписані Преамбула, Стаття 1, Розділи I, II та VII Угоди. Українська сторона заявила про намір ратифікувати Римський статут Міжнародного кримінального суду після внесення змін до Конституції [50].

Другий етап відбувся 27 червня 2014 р. Президент України Петро Порошенко разом із керівництвом ЄС підписали економічну частину Угоди (Розділи III-VI), що завершило формування єдиного документа. 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно

ратифікували Угоду, після чого вона тимчасово застосовувалася з 1 листопада 2014 р [50].

Після завершення процесу ратифікації 1 вересня 2017 р. Угода про асоціацію набула чинності у повному обсязі, ставши найбільшим міжнародно-правовим документом в історії України та новим етапом у відносинах з ЄС на основі політичної асоціації та економічної інтеграції [50].

Загальний рівень реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за період 2014-2024 років зріс з 77% у 2023 році до 81% у 2024 році. За 2024 виконання завдань у рамках Угоди досягло 70%, з яких Кабінет Міністрів України реалізував 69%. Загалом за десять років виконано: Кабінетом Міністрів – 79% заходів, Верховною Радою України – 74%, іншими органами державної влади – 62% [82].

Наразі Європейський Союз залишається найбільшим торговим партнером України. У січні-листопаді 2024 р. частка торгівлі з ЄС становила 54,0 % проти 56,2 % у 2023 р. За цей період було видано 185 099 сертифікатів EUR.1 для експорту в країни ЄС (у 2023 р. – 252 331), а в цілому з 2 2,2 с. уповноважених експортерів, які можуть експортувати без сертифікату EUR.1, зросло до 350 підприємств [82].

06.06.2024 набув чинності Регламент (ЄС) 2024/1392 Європейського Парламенту та Ради, яким було продовжено до 5 червня 2025 року дію тимчасової лібералізації торгівлі з Україною. Він включав скасування мит та квот на більшість товарів, за винятком окремих аграрних позицій (м'ясо птиці, яйця, овес, кукурудза, цукор, мед тощо), щодо яких було передбачено можливість застосування автоматичного захисного механізму та відновлення тарифних квот при перевищенні обсягів імпорту порогового значення.

Виконання Пріоритетного плану дій щодо імплементації поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі Україна – ЄС на 2023-2024 роки підтвердило, що торгова частина Угоди сприяє розширенню взаємної торгівлі та наближенню до членства в ЄС. Серед ключових досягнень: прогрес у сфері державних закупівель (позитивна оцінка 1-2 етапів гармонізації), модернізація

правил походження PanEuroMed, перехід Нова комп'ютеризована транзитна система NCTS та оновлення телекомунікаційної програми для приєднання до зони «Роумінг як вдома» [85].

20 червня 2024 року Україна та Європейський Союз підписали оновлену Угоду про вантажні перевезення автомобільним транспортом, якою продовжено лібералізацію перевезень до 30 червня 2025 року з можливістю подальшого продовження ще на 6 місяців за дотримання положень Угоди. В умовах повномасштабної війни автомобільний транспорт залишається основним способом доставки товарів до країн ЄС, у тому числі й до європейських портів.

Також 18.06.2024 року Кабінет Міністрів ухвалив постанову № 712, якою внесено зміни до ліцензійних умов здійснення міжнародних пасажирських та вантажних автомобільних перевезень, у тому числі небезпечних вантажів та відходів [85].

У сфері міжнародних економічних відносин між Польщею та Україною саме торгівля відіграє ключову роль. Обидві країни є багаторічними партнерами у спільній кооперації як в товарній сфері, так і в сфері послуг. Тож, доцільно дослідити потоки експорту та імпорту між країнами в динаміці, щоб з'ясувати сильні та слабкі сторони цих структур.

Отже, можемо зазначити, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС стала ключовим етапом у розвитку відносин України з Європою, забезпечивши політичну асоціацію та економічну інтеграцію. Вона значно поглибила торговельну співпрацю, а ЄС залишається головним торговельним партнером України.

Проаналізувавши систему зовнішньої торгівлі товарами між Україною та Польщею за 2015-2024 роки можемо виділити кілька ключових тенденцій. По-перше, обсяги торгівлі в обох напрямках тяжіють до сталого зростання і за 10 років їх приріст подвоївся.

По-друге, протягом усього досліджуваного періоду спостерігається торговий дисбаланс в експортно-імпортних відносинах між країнами на

користь Польщі. Це може пояснюватися тим, що українська економіка є слабшою за польську і тяжіє до імпоротної залежності від польських товарів. Проте у 2021-2022 роках ми бачимо тимчасове позитивне сальдо, де експорт українських товарів перевищив імпорт. Більше того, в цей короткий період відбувається загальне зростання експорту та імпорту майже вдвічі. Це ймовірно свідчить про зростання попиту на українську продукцію та частковим відновленням торгівлі після пандемії. Найбільший експорт за цей період зафіксовано у 2022 році (6653,03 млн. дол. США), що відображає активізацію українсько-польських торгових зв'язків, зокрема через переорієнтацію України на європейський ринок та припинення торгівлі з РФ.

Таблиця 2.9

Зовнішня торгівля товарами між Україною та Польщею за 10 років

Рік	Експорт товарів		Імпорт товарів		Сальдо
	Обсяг, млн. дол. США	Відсоток від загального експорту, %	Обсяг, млн. дол. США	Відсоток від загального імпорту, %	Обсяг, млн. дол. США
2015	1977,33	11,9	2324,05	14,2	-346,72
2016	2200,01	13,7	2693,33	16,9	-493,32
2017	2724,59	34,9	3453,82	19,7	-729,23
2018	3257,25	16,6	3641,92	18,8	-384,57
2019	3295,85	17,3	4109,08	21,9	-813,24
2020	2330,00	13,1	2870,87	16,4	-540,88
2021	5227,41	23,3	4962,50	22,4	264,91
2022	6653,03	26,3	5491,36	22,2	1161,66
2023	5072,10	21,2	6589,88	27,9	-1517,69
2024	4708,92	19,5	6990,90	29,4	-2281,17

Джерело: складено автором на основі [65,80]

З 2023 року торгівельне сальдо різко стає негативним, досягаючи рекордного дефіциту у 6990,90 млн. дол. США в 2024 р. Така тенденція може бути пов'язаною зі значним збільшення польського імпорту в Україну, ймовірно через необхідність покриття дефіциту промисловими та споживчими товарами.

Варто також зазначити, що Польща відіграє важливу роль в загальному експорті та імпорті України як стратегічного партнера. Відсоток частки коливається від 11,9% до 34,9 в експорті та від 14,2% до 29,4% в імпорті.

Узагальнюючи, зовнішня торгівля товарами між Україною та Польщею у 2015–2024 роках демонструє стабільне зростання, але супроводжується стійким торговельним дисбалансом на користь Польщі. Попри це, тимчасові періоди позитивного сальдо та зростання експорту свідчать про потенціал України до розширення своїх позицій на польському та європейському ринках.

Таблиця 2.10

Окремі показники спеціальної митної статистики переміщення через митний кордон України товарів та транспортних засобів за ділянками кордону за 2023-2024 роки

Суміжна країна/ділянка митного кордону України	Одиниця виміру	Січень-грудень 2023 року	Січень-грудень 2024 року
Пропущено транспортних засобів:			
Польща	млн од.	4,66	4,32
Словаччина	млн од.	0,92	0,84
Угорщина	млн од.	1,00	0,90
Румунія	млн од.	1,63	1,51
Всього кордон з країнами ЄС:	млн од.	8,20	7,57
Республіка Молдова	млн од.	1,49	1,44
Всього кордон з країнами СНД:	млн од.	1,49	1,44
Через морські пункти пропуску	млн од.	0,03	0,02
Через авіаційні пункти пропуску	млн од.	0,00	0,00

Джерело: складено автором на основі [79]

Важливим фактором впливу на торгівлю товарами є логістичне середовище, яке включає в себе транспортну інфраструктуру, діяльність митниць, транспортні коридори тощо. Пропускна спроможність також є важливою складовою логістики, тому доцільним є дослідити цей чинник.

Аналіз показників спеціальної митної статистики переміщення транспортних засобів через митний кордон України за 2023-2024 рр. демонструє зменшення загального потоку транспорту за всіма ділянками. Через кордон із країнами ЄС в цілому було пропущено 7,57 млн. одиниць у 2024 р., що на 630 тисяч менше в порівнянні з 2023 р., причому найбільше скорочення відбулося на кордоні з Польщею, а найменше – зі Словаччиною.

Морські пункти пропуску залишаються малозначними у переміщенні транспортних засобів, що пояснюється скороченням морських перевезень і окупацією значної частини берегової лінії України. Авіаційні пункти не використовуються через обмеження, введені з метою безпеки у воєнний час.

Отже, зниження пропускної спроможності на кордоні, особливо з Польщею, суттєво впливає на ефективність товарної торгівлі, підкреслюючи критичну залежність зовнішньоекономічних процесів від стану логістичної інфраструктури в умовах воєнного часу.

Таблиця 2.11

Динаміка експорту-імпорту послуг між Україною та Польщею за 10 років

Рік	Експорт послуг		Імпорт послуг		Сальдо
	Обсяг, млн. дол. США	Відсоток від загального експорту, %	Обсяг, млн. дол. США	Відсоток від загального імпорту, %	Обсяг, млн. дол. США
2014	264,47	1,9	1460,19	10,2	-1195,72
2015	252,05	2,2	1505,45	11,6	-1253,40
2016	267,08	2,4	1841,23	13,3	-1574,15
2017	341,02	2,8	2569,32	15,7	-2228,30
2018	383,81	2,7	2840,80	15,3	-2456,99
2019	453,10	3,0	2928,26	14,4	-2475,16
2020	455,62	3,4	2258,06	14,6	-1802,44
2021	560,95	3,5	2591,94	13,3	-2030,99
2022	634,94	4,2	5213,39	17,9	-4578,45
2023	697,94	3,9	4572,37	15,1	-3874,43

Джерело: складено автором на основі [77]

Зовнішня торгівля послугами між Україною та Польщею має не менш важливе значення, ніж торгівля товарами, для економік країн. Аналіз

структури експорту та імпорту послуг дозволяє виявити основні напрямки співробітництва.

Отже, провівши дослідження динаміки експорту та імпорту послуг між Україною та Польщею за 2015-2023 роки, ми можемо відзначити що обсяги торгівля мають тенденцію до зростання. Однак також помітна перманентна домінантність імпорту над експортом, що прослідковувалося і в торгівлі товарами.

Частка експорту послуг до Польщі є незначною за весь досліджуваний період, а частка імпорту послуг з Польщі до України – вказує на значущість польських послуг для української економіки.

Український експорт послуг зростав поступово, із 252,05 млн. дол. США у 2015 р. до 697,94 млн. дол. США у 2023 р., але його частка у загальному експорті залишалася невеликою, не перевищуючи 4,2%. Пік імпорту стався в 2022 році, коли він склав 5213,39 млн. дол. США. Така тенденція призвела до глибокого торгового дефіциту майже вдвічі. Того ж року було і найбільше торговельне сальдо (-4578,45 млн дол. США), відбиваючи високий попит України на польські послуги, на що, ймовірно, значною мірою вплинули воєнні дії. Після 2022 р. відбулося деяке скорочення дефіциту 2023 року, але він все ж залишався значним.

Таким чином, зовнішня торгівля послугами між Україною та Польщею характеризується зростанням обсягів взаємодії, але водночас стійким домінуванням імпорту, що формує значний і триваючий торговельний дефіцит на користь Польщі.

Обсяги інвестиційних потоків в економіку країни відображають її привабливість для інвесторів та конкурентоспроможність на глобальному рівні. На графіку з рисунка 2.5 простежується значна асиметрія в потоках прямих іноземних інвестицій між Польщею та Україною в 2015-2024 роках. Польські інвестиції в Україну стабільно перевищують українські в Польщу. У 2021 році вони досягли піку у 767 млн. дол. США, після чого почалося поступове зниження до 168,4 млн дол. у 2024 році. Така тенденція

пояснюється впливом війни, яка, у свою чергу, спровокувала зниження інвестиційної привабливості України та підвищила ризики для бізнесу.

Українські інвестиції в Польщу на початку досліджуваного періоду досягали 48,7-50,2 млн дол. США. Надалі обсяги скоротилися в 10 разів і залишалися на низькому рівні, в межах 4,5-6,7 млн дол. США. Це може свідчити про обмежені фінансові можливості українських компаній для виходу на польський ринок.

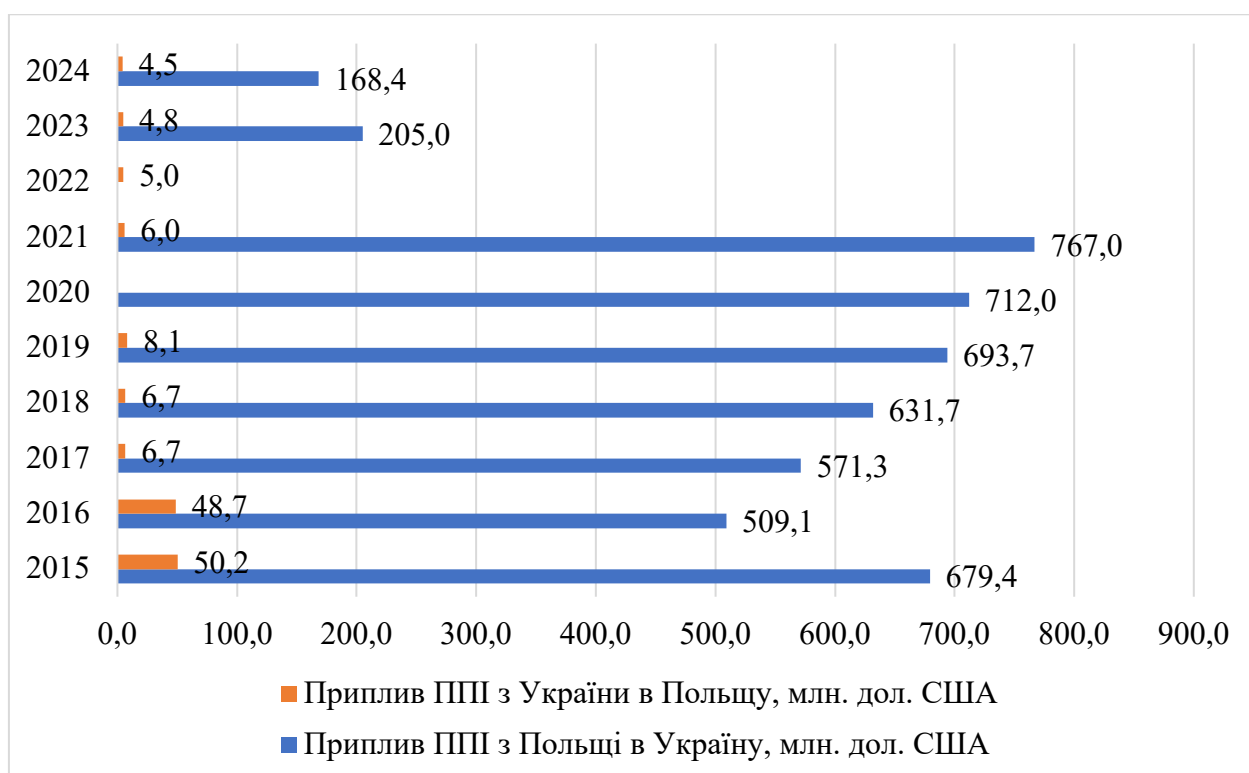

Рис. 2.5. Динаміка ППІ з Польщі в Україну за 10 років

Джерело: складено автором на основі [23, 78, 80, 84]

Таким чином, динаміка ППІ показує, що Польща залишається важливим інвестором для України, тоді як зворотний потік капіталу є незначним і не має істотного впливу на польську економіку.

Стимулювання розвитку українсько-польської торгівлі обумовило певні тенденції в товарній системі та системі послуг. З огляду на ці тенденції сформувалися структура з найбільшими групами товарів та послуг. У 2024 році важливим є дослідити ці провідні позиції у торгівельних відносинах України та Польщі.

Отже, було проведено аналіз структури експорту з України до Польщі, який показує, що основними товарними групами в 2024 році залишаються метали та сировина. Найбільшу частку займають залізо і сталь – 16% від загального експорту, а також тваринні і рослинні жири – 13,7%, що свідчить про значну роль промислової та харчової продукції в торговельних відносинах.

Таблиця 2.12

Топ 10 товарних груп у експорті з України до Польщі у 2024 році

Товарна група	Значення	
	Млн. дол. США	Відсоток від загального експорту, %
Залізо та сталь	751,81	16,0
Тваринні, рослинні або мікробні жири та олії та продукти їх розщеплення; готові харчові жири; тваринні або рослинні воски	646,46	13,7
Руди, шлаки та зола	503,69	10,7
Деревина та вироби з деревини; деревне вугілля	298,94	6,3
Відходи та залишки харчової промисловості; готові корми для тварин	285,39	6,1
Електричні машини та обладнання, їх частини; апарати для запису та відтворення звуку, телевізійного зображення та звуку, частини та приладдя до таких виробів	233,55	5,0
Меблі; постільні принадлежності, матраци, матрацні основи, подушки та подібні набивні меблі; світильники та освітлювальні прилади, не зазначені та не включені в інші позиції; світлові вивіски, світлові таблички з назвами та подібні вироби; збірні будівлі	193,13	4,1
Вироби із заліза або сталі	135,03	2,9
Атомні реактори, котли, машини та механічні пристрої; його частини	113,64	2,4
Вироби з овочів, фруктів, горіхів або інших частин рослин	85,57	1,8

Джерело: складено автором на основі [65]

Руди, шлаки та зола складають 503,69 млн. дол. США. Це підкреслює експортний потенціал української металургійної та гірничодобувної галузей навіть не дивлячись на те, що саме ці галузі постраждали від атак РФ

найбільше, особливо ПрАТ «Азовсталь» та «ММК ім. Ілліча» в Маріуполі, нафтопереробний Кременчуцький НПЗ та інші [81].

Значним є також експорт деревини та харчових відходів – 6,3% та 6,1% відповідно, що пояснюється активністю агропромислового комплексу. Серед інших промислових товарів помітні також електричні машини та обладнання (233,55 млн дол. США), меблі та освітлювальні прилади (193,13 млн дол. США), а також вироби з заліза та сталі.

Таким чином, в цілому експортна структура демонструє поєднання сировинних і промислових товарів, що свідчить про збалансованість українського експорту до Польщі та залежність від металургії, харчової та легкої промислових галузей.

Таблиця 2.13

Топ 10 товарних груп у імпорті з Польщі до України у 2024 році

Товарна група	Значення	
	Млн. дол. США	Відсоток від загального імпорту, %
Мінеральне паливо, нафто-продукти та продукти їх перегонки; бітумні речовини; мінеральні воски	1426,32	20,4
Транспортні засоби, крім залізничного та трамвайного рухомого складу, а також їхні частини та приладдя	571,27	8,2
Пластмаси та вироби з них	480,34	6,9
Атомні реактори, котли, машини та механічні пристрої; його частини	455,00	6,5
Електричні машини та обладнання, їх частини; апарати для запису та від-творення звуку, телевізійного зображення та звуку, частини та приладдя до таких виробів	370,72	5,3
Добрива	280,95	4,0
Залізо та сталь	188,55	2,7
Вироби і заліза та сталі	154,90	2,2
Ефірні олії та резиноїди; парфумерні, косметичні або туалетні засоби	151,33	2,2
Папір та картон; вироби з паперової маси, паперу або картону	129,21	1,8

Джерело: складено автором на основі [65]

Імпортний потік товарів з Польщі до України у 2024 році характеризується досить розгалуженою структурою. Найбільшу частку займають мінеральне паливо та нафтопродукти – 1426,32 млн дол. США або 20,4% від загального імпорту. Це свідчить про значну залежність України від польських енергетичних ресурсів. Значною є також частка транспортних засобів та їх комплектуючих – 8,2%, що підкреслює важливість імпорту автомобільної продукції для українського ринку, особливо в умовах війни, де потреба в транспортних засобах на лінії вогню є критичною.

Пластмаси та вироби з них (480,34 млн дол. США) і атомні реактори, котли, машини та механічні пристрої (455 млн дол. США) демонструють потребу України в промисловому обладнанні та матеріалах для виробництва. Електричні машини та обладнання становлять 5,3% імпорту, а добрива – 4%, що відображає агропромислові та технологічні потреби країни. Імпорт металургійної продукції, а також косметичних засобів і паперової продукції також підкреслює різноманітність товарного потоку.

Загалом, структура імпортних потоків з Польщі у 2024 році свідчить про високу залежність України від польських енергоресурсів, промислових матеріалів і технологічної продукції. Така розгалуженість імпорту відображає як потреби економіки у виробничих ресурсах, так і адаптацію внутрішнього ринку до умов війни та зростання критичного попиту на транспортні засоби й обладнання.

У зовнішній торгівлі України та Польщі важливу роль відіграє і торгівля послугами. Загалом, аналіз експорту та імпорту послуг між країнами у 2023 році демонструє значний дефіцит для України, оскільки імпорт значно перевищує експорт. Найбільшу частку імпорту займають послуги з подорожей – 3496,26 млн. дол. США, або 20,5% від загального імпорту, тоді як український експорт у цій категорії становить лише 142,98 млн. дол. США, що свідчить про високий попит на польські туристичні та транспортні послуги. Транспортні послуги також демонструють великий дисбаланс: 128,02 млн. дол. експорту проти 624,04 млн дол. США імпорту. Сектори будівництва,

послуг з технічного обслуговування та ремонту, а також інші бізнес-послуги показують менший, але все ж помітний дефіцит. Телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги є одним з небагатьох сегментів, де експорт перевищує імпорт за відсотком у межах категорії, що свідчить про потенціал українських ІТ-послуг. Фінансові, страхові та пенсійні послуги мають невеликі обсяги, але також демонструють від'ємне сальдо.

Таблиця 2.14

Експорт та імпорт послуг між Україною та Польщею у 2023 році

Група послуг	Експорт		Імпорт	
	Млн. дол. США	% від загального експорту	Млн. дол. США	% від загального експорту
Транспортні послуги	128,02	3,5	624,04	14,6
Подорожі	142,98	4,1	3496,26	20,5
Будівництво	7,26	3,0	14,98	13,6
Страхові та пенсійні послуги	2,92	2,0	2,16	2,7
Фінансові послуги	3,18	1,7	5,29	1,1
Плата за використання інтелектуальної власності	3,8	1,2	7,66	0,8
Телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги	199,90	4,2	129,91	6,8
Персональні, культурні та рекреаційні послуги	5,77	4,2	10,73	2,0
Виробничі послуги на основі фізичних ресурсів, що належать іншим особам	36,35	4,9	12,29	6,4
Державні товари та послуги, не віднесені до інших категорій	8,84	1,6	11,58	0,6
Послуги з технічного обслуговування та ремонту	24,6	7,3	25,84	14,3
Інші бізнес-послуги	134,32	4,1	231,63	9,3

Джерело: складено автором на основі [77]

Таким чином, структура торгівлі послугами вказує на залежність України від польських туристичних і транспортних сервісів, що в умовах війни і спаду економіки цілком передбачувано. В даний час в країні існує потреба в розвитку власного експорту в сфері високотехнологічних і професійних послуг для зменшення дисбалансу.

2.3. Тенденції у торговельному співробітництві між Україною та Польщею як стратегічними партнерами

Зовнішні економічні відносини між Україною та Польщею мають складний багаторічний досвід. Торгівля є основою цих взаємозв'язків, адже відіграє роль ключового чинника у зміцненні партнерства між державами. Вона сприяє розвитку промисловості, логістичної інфраструктури та зростанню інвестиційної привабливості. Польща є одним із провідних торговельних партнерів України в межах Європейського Союзу, займаючи важливе місце у структурі експорту та імпорту.

На сьогоднішній день, кооперація країн сформувала систему торговельних потоків як в торгівлі товарами, так і послугами. Тенденції цих потоків обумовлені дефіцитністю певних ресурсів однієї сторони та здатністю закрити ці потреби іншою стороною. Відповідно, такий взаємообмін стимулює розвиток експортно-імпортних відносин та сприяє загальній конкурентоспроможності країн в глобальній економіці.

Протягом кількох років торговельних відносин України та Польщі було сформовано товарну структуру, в якій домінують певні категорії. Тож, доцільним є дослідити шлях становлення цих товарних груп як ключових елементів двосторонньої торгівлі.

Таким чином, динаміка експорту товарів з України до Польщі у 2015-2024 роках демонструє загальну тенденцію до зростання, хоча розвиток був нерівномірним через вплив війни, економічних коливань і зміни торговельних пріоритетів (див. Додаток В). Найбільшу роль у структурі експорту традиційно відіграють чорні метали, обсяги яких різко зросли у 2021 році (на 269,3%) порівняно з 2020 роком, однак після початку повномасштабної війни спостерігається поступове падіння. Жири та олії рослинного походження показали стабільне зростання, досягнувши піку у 2022 році на понад 100%, що свідчить про розширення аграрного експорту та переробки сировини. Експорт

руд, шлаків і золи залишався важливою складовою, демонструючи хвилеподібну динаміку з відновленням у 2024 році (41,5%).

Україна також постачала деревину та вироби з неї до Польщі з незначним коливанням протягом досліджуваного періоду, але з помірним зростанням у 2024 році. Це свідчить про збереження попиту на українські матеріали навіть у період воєнної нестабільності. Позитивну динаміку мали відходи харчової промисловості, які стали затребуваними у Польщі, однак у 2024 році експорт знизився на 26,4%. Також стабільне нарощування торгівлі відбувалось в групі електричних машини та механічних пристроїв, проте різке падіння на 38,6% у 2023 році може свідчити про скорочення виробничих потужностей на фоні війни.

Меблі та вироби з чорних металів зазнали спаду після 2021 року, що пояснюється зниженням промислової активності та споживчого попиту. Цікаво, що у 2024 році значно зріс експорт виробів із фруктів та овочів (113,4%), що може бути результатом розвитку малого аграрного бізнесу й диверсифікації експорту.

Отже, ми бачимо, що структура українського експорту до Польщі має тенденцію до переорієнтації на агропромислову продукцію та сировинні товари, тоді як машинобудівна галузь лише починає поступово відновлюватися.

В імпортній структурі провідних товарних груп відбулося зростання їх обсягів протягом останніх 10 років (див. Додаток Г). Найбільшу частку в структурі займає мінеральне паливо, імпорту якого різко зріс після 2021 року – у 2022 році обсяги зросли у майже 5 разів, а до 2024 року досягли 1,44 млрд дол. США. Це можемо пояснити фактором зростання енергетичної залежності України від Польщі після руйнування частини енергетичної інфраструктури російською зброєю масового ураження, а також перекриттям енергетичних потоків з РФ.

Значною мірою спостерігається приріст імпорту транспортних засобів та їхніх частин, що пов'язано з активним відновленням автопарку та попитом на

вживані авто з ЄС, зокрема задля їх передачі на український фронт. Однак, у 2024 році темпи приросту знизилися на 10,9%. Пластмаси та вироби з них демонструють стабільне зростання протягом усього періоду, що свідчить про розширення внутрішнього попиту на упаковку та промислові матеріали з пластику. Значне збільшення спостерігається також у групі машинобудування, де імпорт атомних реакторів, котлів, машин і механічних пристроїв у 2024 році досяг 455 млн дол. США, що може вказувати на модернізацію або відновлення після зруйнування українських промислових та критично важливих об'єктів.

Імпорт групи електричних машин та обладнання також зазнала зростання на 29,4% у 2024 році, що пов'язано з розвитком ІТ-сфери та електрифікацією виробництв, зокрема у сфері дронівиробництва та інших приладів, що можуть використовуватися у військових діях. Водночас, добрива показали різкі коливання – після піку у 2023 році їх обсяги зменшилися, що пояснюється стабілізацією аграрного ринку. Чорні метали та вироби з них зростають помірними темпами, відображаючи посилення кооперації між металургійними галузями двох країн. Позитивну динаміку демонструють парфумерно-косметичні вироби та папір із картоном, попит на які зростає завдяки розширенню споживчого ринку.

Таким чином, аналіз показав, що структура імпорту з Польщі у 2024 році свідчить про інтенсивне зміцнення економічних зв'язків, домінування енергетичної та промислової продукції, а також поступовий перехід України до європейських стандартів споживання та виробництва.

Торгівля послугами є невід'ємною частиною міжнародної кооперації між Польщею та Україною. Впродовж останніх 10 років відбувалося поступове зростання загального обсягу експорту (див. Додаток Д). Послуги, пов'язані з подорожами, які займають найбільшу частку в секторі, показали позитивну динаміку, де після спаду у 2020 році через пандемію спостерігається активне відновлення, і до 2023 року обсяг зріс до 142,98 млн. дол. США. Транспортні послуги залишаються ключовими, хоч темпи їхнього приросту останніми роками сповільнились через воєнні фактори та логістичні обмеження.

Зокрема, телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги зросли з 36,84 млн. дол. США у 2015 році до 199,9 млн. дол. США у 2023 році, що є свідченням стрімкого розвитку українського ІТ-сектору та його інтеграції до європейського ринку.

Зростання вартості інших бізнес-послуг (до 134,32 млн. дол. США у 2023 р.) та послуг технічного обслуговування і ремонту свідчить про розширення промислової та сервісної кооперації між двома країнами. Водночас виробничі послуги після піку у 2021 році демонструють певне зниження, що може бути наслідком релокації підприємств, зокрема через військові дії. Страхові, фінансові та послуги з інтелектуальної власності поступово нарощують обсяги, що відображає зміцнення фінансової співпраці та попит на креативні продукти.

Отже, Зовнішня торгівля послугами між Україною та Польщею демонструє стабільне зростання та диверсифікацію, що свідчить про поступове зміцнення економічної та технологічної співпраці між країнами, незважаючи на воєнні та логістичні обмеження.

Протягом 2014-2023 років імпорт послуг з Польщі до України набув приросту (див. Додаток Ж). Найбільшу частку у структурі займають подорожі, обсяги яких тяжіли до сталого зростання з 954,08 млн дол. США у 2014 р. до 1707,16 млн. дол. у 2021 р. З наступного року відбувся стрімкий приріст у 4337,71 млн. дол. США, що пояснюється посиленою міграцією українців до Польщі через початок повномасштабної війни з РФ.

Транспортні послуги стабільно залишаються однією з провідних статей імпорту, демонструючи поступове збільшення з 331,35 млн. дол. США до 624 млн дол. США у 2023 році, що вказує на посилення торговельно-логістичних зв'язків. Інші бізнес-послуги зросли майже утричі за десятиліття, досягнувши 231,6 млн дол., що свідчить про розвиток консалтингового, інженерного та ділового співробітництва.

Значне підвищення спостерігається у сфері телекомунікаційних та комп'ютерно-інформаційних послуг, обсяги яких зросли з 35,1 млн дол. США

на початку періоду до майже 130 млн дол. США у 2023 році. Послуги з технічного обслуговування та ремонту також активно зростали на 46,1% у 2023 р.), що пов'язано з розширенням виробничої кооперації.

Водночас страхові та пенсійні послуги мають нестійку динаміку, зокрема зниження у 2022 році, а фінансові послуги поступово відновлюють позиції після спаду 2016 року. Плата за використання інтелектуальної власності стабільно зростає, що вказує на поглиблення співпраці у сфері технологій та авторських прав.

Отже, динаміка структурних зрушень імпорту послуг з Польщі свідчить про розширення економічної взаємодії на сучасні, технологічно орієнтовані напрями, де поряд із традиційними транспортними та подорожніми послугами дедалі більшого значення набувають ІТ, бізнесові та технічні послуги.

Крім динаміки провідних товарних груп останніх років доцільно було б дослідити зміни у загальній структурі експорту та імпорту товарів. Варто виділити основні групи, які домінували в торгівлі, не залежно від того, чи є вони провідними на сьогоднішній день. Відповідно до цього було проведено аналіз структурних змін в експорті та імпорті товарів між Україною та Польщею за українським класифікатором товарів ЗЕД протягом останніх десяти років (див. Додаток Е).

Протягом 2025-2024 років простежуються певні зміни та тенденції в торгівельній структурі експорту товарів з України до Польщі. Дослідження показує, що за весь період лідируючими позиціями є чорні метали (група 72), Електричні машини, обладнання та їх частини; апаратура для запису або відтворення звуку; телевізійна апаратура для запису та відтворення зображення і звуку, їх частини та приладдя (група 85) та руди, зола й шлак (група 26). Таким чином, можемо стверджувати, що український експорт до Польщі має переважно промислово-сировинний характер. Однак, з 2021 року товари за групою 85 різко знижуються на 7 місце рейтингу, що пояснюється скороченням виробничих потужностей України через військові дії.

Таблиця 2.19

Структурні зміни експорту товарів з України в Польщу за товарними
групами УКТ ЗЕД протягом 10 років

Місце товарної групи в рейтингу	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	72	72	72	72	26	85	72	72	72	72
2	85	85	85	26	72	72	26	15	15	15
3	26	26	26	85	85	26	85	10	23	26
4	44	44	44	44	44	15	15	26	26	44
5	23	94	94	94	94	94	94	12	44	23
6	20	12	15	73	15	44	44	44	94	85
7	94	15	73	15	23	23	23	85	85	94
8	12	23	23	23	73	27	73	94	10	73
9	14	73	12	27	12	73	8	23	12	84
10	73	27	27	12	27	84	39	27	73	20

Джерело: складено автором на основі [1, 2, 65]

Торгівля деревиною і виробами з деревини, деревним вугіллям (група 44) демонструє більш стабільну динаміку, де її позиції коливаються між 4 та 6 місцями за весь період. Меблі та мебельні конструкції (група 94) стабільно тримались 5 місця рейтингу до 2022 року, після чого спостерігається зниження торгівлі.

Вироби з чорних металів (група 73) на початку періоду мали тенденцію до зростання, що свідчить про високу якість української металевої продукції, проте з 2019 року товарна група починає втрачати актуальність на польському ринку, а 2022 році зникає з рейтингу, що можна пояснити загальним скороченням виробництва через руйнування підприємств військовими силами РФ.

В структурі експорту також прослідковується зростання аграрного сектору. Такі товарні групи, як жири та олії тваринного, рослинного або мікробного походження та продукти їх розщеплення (група 15), залишки і відходи харчової промисловості, готові корми для тварин (група 23) та насіння і плоди олійних рослин, технічні або лікарські рослини, солома і фураж (група

12) є актуальними для польського ринку і навіть після початку війни посилюють позиції в рейтингу.

У 2022 році в топ 3 експортних товарів увійшли зернові культури (група 10). Ці товари традиційно формують основу українського експорту, забезпечуючи надходження значної частки валютної виручки. Попри воєнні дії, Україна зуміла зберегти свої позиції на світових аграрних ринках завдяки роботі «зернового коридору» та підтримці міжнародних партнерів.

Отже, можемо дійти висновку, що структура експорту України в Польщу демонструє поєднання традиційних сировинних товарів із зростанням частки продукції з більшою доданою вартістю, що є позитивною тенденцією для зовнішньоекономічного розвитку. Також варто зазначити, що дії 2022 року не знизили диверсифікацію експорту, проте стали стимулом для адаптації до нових економічних умов.

Таблиця 2.20

Структурні зміни імпорту товарів з Польщі в Україну за товарними групами УКТ ЗЕД протягом 10 років

Місце товарної Групи в рейтингу	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	27	27	27	39	87	87	87	27	27	27
2	85	39	84	85	84	84	39	87	87	87
3	39	85	39	27	39	39	84	39	39	39
4	84	84	85	84	85	85	85	84	84	84
5	48	87	87	87	27	27	27	85	31	85
6	87	48	48	48	73	4	31	31	85	31
7	96	72	33	33	31	73	73	34	72	72
8	73	33	73	31	33	33	4	4	33	73
9	12	41	41	73	48	72	48	40	73	33
10	33	73	72	72	72	48	72	72	23	48

Джерело: складено автором на основі [1, 2, 65]

Імпортна структура торгівлі між Україною та Польщею демонструє велику диверсифікацію та нерівномірність товарного потоку протягом всього досліджуваного періоду. Провідною товарною групою залишається паливо,

нафта і продукти її перегонки (Група 27), що обумовлено її залежністю від енергетичних ресурсів. Однак, у 2019-2021 рр. обсяги імпорту зменшилися через ймовірну орієнтацію на торгівлю з РФ. Із 2022 року Україна повернула напрямок до польських енергетичних ресурсів.

На другому місці протягом останніх кількох років знаходяться засоби наземного транспорту (Група 87), що зумовлено збільшенням імпорту легкових і вантажних автомобілів з ЄС. На третіх позиціях утримуються пластмаси та полімери (Група 39), що відображає розвиток української промисловості та будівельного сектору.

З 2021 року в Україні знизився, але стабілізувався попит на машини, обладнання і механічні пристрої, ядерні реактори та котли (Група 84), на що ймовірно вплинула пріоритетність інших товарних груп. Також прослідковується зниження динаміки імпорту електричних машин, обладнання та їх частин, апаратури для запису або відтворення звуку, телевізійної апаратури для запису та відтворення зображення і звуку (Група 85) до 2024 року. Спадає тенденція Групи 48 (папір і картон, вироби з паперової маси, паперу або картону) вказує на зменшення попиту на паперову продукцію з Польщі та поступове імпортозаміщення цієї категорії товарами вітчизняного виробництва або з інших ринків.

Після 2020 року зросла роль товарної групи добрив (Група 31), а також молочних продуктів, яєць птиці, меду, їстівних продуктів тваринного походження (Група 4), що пов'язано з потребами сільського господарства та переробної промисловості. Чорні метали (Група 72) та вироби з чорних металів (Група 73) утримуються у середній частині рейтингу, свідчаючи про стабільний, але не домінуючий попит.

Отже, структура імпорту демонструє розгалужену систему імпортних потоків товарів та зростання технологічної й енергетичної залежності від Польщі, що робить її одним із ключових торговельних партнерів України в ЄС.

Висновки до другого розділу

1. Аналіз економічного розвитку України та Польщі свідчить про суттєву різницю у рівнях стабільності, конкурентоспроможності та залученості до світових економічних процесів. Польща має розвинену, диверсифіковану економіку з перевагою у промисловому та сервісному секторах, високим ВВП і позитивним торговельним балансом. Натомість економіка України залишається вразливою через воєнний стан, значну залежність від сировинного експорту та енергетичного імпорту. Незважаючи на складні умови, Україна демонструє поступове зростання ВВП і збереження партнерських зв'язків, насамперед із країнами ЄС. Обидві держави мають схожі напрями у зовнішній торгівлі, що створює передумови для подальшої економічної інтеграції. Польща виступає важливим торговельним та політичним партнером України, підтримуючи її у період воєнних викликів. Загалом, Україна має потенціал для стабілізації економіки та підвищення інвестиційної привабливості за умови продовження реформ та тіснішої інтеграції з європейським ринком.

2. Дослідження українсько-польських економічних відносин показало високий рівень взаємозалежності двох країн у сфері торгівлі товарами, послугами та інвестиціями. Укладення та реалізація Угоди про асоціацію з ЄС стало ключовим чинником поглиблення інтеграції України до європейського економічного простору. Попри зростання обсягів торгівлі, зберігається стійкий торговельний дисбаланс на користь Польщі, що пояснюється структурними відмінностями економік та імпортною залежністю України. Експортна структура України залишається переважно сировинно-промисловою, тоді як польський імпорт відзначається диверсифікованістю і високою технологічністю. У сфері послуг спостерігається подібна тенденція – імпорт значно перевищує експорт, зокрема у туристичних і транспортних секторах. Польща водночас залишається одним із головних інвесторів в українську економіку, тоді як зворотні потоки капіталу незначні. В цілому,

подальший розвиток двосторонніх відносин залежить від активізації реформ, розширення виробничої кооперації та підвищення конкурентоспроможності українського експорту.

3. В роботі було проаналізовано зовнішньоекономічні відносини між Україною та Польщею у динаміці, що показало їх динамічний розвиток та високий рівень взаємозалежності. Польща виступає одним із головних партнерів України в межах ЄС, забезпечуючи значну частку в структурі її експорту й імпорту. Український експорт до Польщі тривалий час має переважно промислово-сировинний характер, проте останніми роками спостерігається зростання частки аграрної продукції та товарів з більшою доданою вартістю. Водночас імпорт із Польщі свідчить про енергетичну та технологічну залежність України, що посилилась після руйнування промислової інфраструктури внаслідок війни. Позитивною тенденцією є активізація торгівлі послугами – особливо в ІТ, логістиці та бізнес-секторі, що вказує на поступовий перехід до сучасної моделі економічної співпраці. Таким чином, попри воєнні виклики, двостороння торгівля демонструє стійкість, адаптивність і потенціал до подальшого поглиблення інтеграції в європейський економічний простір.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА

3.1. Оцінка рівня розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею

Міжнародні економічні відносини України та Польщі сформувалися на основі багаторічного досвіду. Зовнішня торгівля є головною складовою цих відносин. Розвиток міжнародних торговельних відносин між обома країнами залежить від багатьох факторів, як от рівень ВВП, географічне положення, інвестиційна привабливість, інфраструктура, рівень промисловості тощо. Тож, задля того, щоб виявити сильні і слабкі сторони зовнішньої торгівлі між Україною та Польщею доцільним є дослідити рівень розвитку цих відносин та надати їм оцінку.

Таблиця 3.1

Вихідні дані за факторами впливу на експорт товарів з України до Польщі

Рік	Експорт товарів з України до Польщі, млн. дол. США	ВВП України, млрд. дол. США	Темп Інфляції в Україні, %	Курс гривні до Євро	ПП в економіку України, млн. дол. США	Індекс торгівлі, диверсифікації та масштабу ринку України
	<i>Y</i>	<i>X1</i>	<i>X2</i>	<i>X3</i>	<i>X4</i>	<i>X5</i>
2015	1977,33	91,03	48,7	26,22	-0,33	77,1
2016	2200,01	93,36	13,9	28,80	4,10	67,1
2017	2724,59	112,09	14,4	33,89	3,73	66,5
2018	3257,25	130,89	11,0	31,71	4,73	66,7
2019	3295,85	153,88	7,9	27,50	6,02	67,8
2020	2330,00	156,62	2,7	34,90	-0,04	67,2
2021	5227,41	199,77	9,4	31,00	7,32	74,8
2022	6653,03	161,99	20,2	42,85	0,53	63,6
2023	5072,10	181,22	12,8	43,05	4,49	63,5
2024	4708,92	190,74	6,5	43,93	3,33	60,7

Джерело: складено автором на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 73, 83]

В роботі було проведено кореляційно-регресивний аналіз для виявлення факторів залежності експорту та імпорту товарів і послуг.

Результати аналізу кореляції, який був проведений на основі вихідної таблиці 3.1, щодо експорту товарів показали, що найбільшими факторами впливу на були Рівень ВВП (0,75496) та курс гривні до євро (0,71244), незначний вплив мали припливи ПП в економіку України (0,19324). Залежність від індексу торгівлі, диверсифікації та масштабу ринку України (-0,38142) відносно експорту товарів набув зворотного помірною значення. Вплив інфляції (-0,21382) залишився також зворотнім, але незначним (Таблиця 3.2).

Отже, кореляційний аналіз засвідчив, що ключовими драйверами українського експорту є рівень ВВП та валютний курс, вплив яких є визначальним і значно переважає роль інвестицій та інших макроекономічних чинників

Результати моделювання демонструють суперечливу картину (див. Додаток К). З одного боку, коефіцієнт множинної кореляції (Multiple R) становить 0,886, що вказує на наявність дуже сильного сукупного зв'язку між обраними факторами та обсягом експорту. Коефіцієнт детермінації (R Square) дорівнює 0,786, що означає, нібито модель пояснює 78,6% варіації експорту, що є високим показником.

Таблиця 3.2

Кореляційна матриця за факторами впливу на експорт товарів з України до Польщі

	<i>Y</i>	<i>X1</i>	<i>X2</i>	<i>X3</i>	<i>X4</i>	<i>X5</i>
<i>Y</i>						
<i>X1</i>	0,75496					
<i>X2</i>	-0,21382	-0,56913				
<i>X3</i>	0,71244	0,61159	-0,32643			
<i>X4</i>	0,19324	0,35478	-0,49256	-0,16621		
<i>X5</i>	-0,38142	-0,32815	0,57835	-0,77480	0,00225	

Джерело: складено автором на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 73, 83]

Однак, скоригований R-квадрат (Adjusted R Square) становить лише 0,518. Таке значне падіння (з 78,6% до 51,8%) свідчить про те, що модель, ймовірно, «перевантажена» змінними.

Ключовим показником для оцінки адекватності моделі в цілому є F-критерій та його значущість. У даному аналізі показник Significance F дорівнює 0,159. Оскільки це значення значно більше за стандартний рівень значущості 0,05 (або 0,10), ми змушені констатувати, що модель в цілому не є статистично значущою. Це означає, що, незважаючи на високий R-квадрат, ми не можемо з упевненістю стверджувати, що обрані фактори сукупно мають лінійний вплив на експорт.

Аналіз значущості окремих коефіцієнтів (колонка P-value) підтверджує цей негативний висновок. Жоден з п'яти факторів не чинить статистично значущого впливу на обсяг експорту на рівні 5% або 10%. Всі ці значення набагато вищі за 0,05, що робить виявлені коефіцієнти статистично невідмінними від нуля.

Таким чином, побудоване рівняння регресії не має практичної цінності, є неякісним та неадекватним. Інтерпретувати коефіцієнти чи використовувати модель для прогнозування неможливо, оскільки виявлені зв'язки, ймовірно, є випадковими:

$$Y = -3233,48 + 24,22X_1 + 59,67X_2 + 113,53X_3 + 183,76X_4 - 29,52X_5$$

Отже, побудована модель виявилася статистично незначущою та неадекватною, а також отримане рівняння регресії не може бути використане для практичного прогнозування без суттєвого перегляду факторів або розширення вибірки даних.

Щодо впливу на імпорт товарів з Польщі до України, то ситуація повторюється за результатами дослідження експорту (див. Табл. 3.3 та Табл. 3.4). Однак, залежність імпорту товарів від ВВП України (0,81933) та курсом гривні до євро (0,82584) виявилася сильнішою порівняно з експортом. Помірна залежність спостерігається за фактором припливу ПІІ в економіку України (0,45898). Також слід відмітити, що помірна зворотна залежність імпорту

спостерігається за відношенням до Індексу торгівлі, диверсифікації та масштабу ринку України.

Тож, динаміка імпорту з Польщі найбільш суттєво залежить від ВВП України та валютного курсу, причому цей вплив виявився навіть сильнішим, ніж у експортному напрямку.

Таблиця 3.3

Вихідні дані за факторами впливу на імпорт товарів з Польщі до України

Рік	Імпорт товарів з Польщі до України, млн. дол. США	ВВП України, млрд. дол. США	Темп Інфляції в Україні, %	Курс гривні до Євро	ПП в економіку України, млрд. дол. США	Індекс торгівлі, диверсифікації та масштабу ринку України
	Y	X1	X2	X3	X4	X5
2015	2324,05	91,03	48,7	26,22	15,10	77,1
2016	2693,33	93,36	13,9	28,80	16,44	67,1
2017	3453,82	112,09	14,4	33,89	10,72	66,5
2018	3641,92	130,89	11,0	31,71	17,27	66,7
2019	4109,08	153,88	7,9	27,50	15,34	67,8
2020	2870,87	156,62	2,7	34,90	15,78	67,2
2021	4962,5	199,77	9,4	31,00	30,66	74,8
2022	5491,36	161,99	20,2	42,85	35,14	63,6
2023	6589,88	181,22	12,8	43,05	28,36	63,5
2024	6990,9	190,74	6,5	43,93	12,74	60,7

Джерело: складено автором на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 73, 83]

Кореляційна матриця дала змогу створити регресійний аналіз, який досліджував залежність Імпорту товарів з Польщі до України від тих самих п'яти макроекономічних факторів, що бралися в дослідження експорту (див. Додаток Л). Результати цієї моделі є кардинально іншими порівняно з аналізом експорту. Модель демонструє дуже високий ступінь сукупного зв'язку, що підтверджується коефіцієнтом множинної кореляції (Multiple R) 0,9589. Коефіцієнт детермінації (R Square) становить 0,919, отже, обрані фактори пояснюють майже 92% коливань в обсягах імпорту.

Найважливішим є те, що дана модель, на відміну від попередньої, є статистично значущою в цілому. Показник Significance F, тобто загальна значущість моделі, дорівнює 0,026, що є меншим за стандартний рівень 0,05. Це означає, що отримана залежність не є випадковою.

Таблиця 3.4

Кореляційна матриця за факторами впливу на імпорт товарів з Польщі до України

	<i>Y</i>	<i>X1</i>	<i>X2</i>	<i>X3</i>	<i>X4</i>	<i>X5</i>
<i>Y</i>						
<i>X1</i>	0,81933					
<i>X2</i>	-0,35995	-0,56913				
<i>X3</i>	0,82584	0,61159	-0,32643			
<i>X4</i>	0,45898	0,51472	0,00206	0,38975		
<i>X5</i>	-0,59620	-0,32815	0,57835	-0,77480	0,00110	

Джерело: складено автором на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 73, 83]

При аналізі впливу окремих факторів (коефіцієнтів) ми бачимо, що *X1* (ВВП України) має P-value 0,035, що є статистично значущим (менше 0,05). Коефіцієнт 43,25 є позитивним, що вказує на прямий зв'язок: зі зростанням ВВП України зростає і обсяг імпорту з Польщі.

Всі інші фактори – *X2* (Інфляція), *X3* (Курс гривні), *X4* (ПІІ) та *X5* (Індекс торгівлі) – не є статистично значущими в даній моделі. Їх P-value (0,122; 0,673; 0,977; 0,150) перевищують 0,05.

Аналіз дав змогу побудувати рівняння, за яким також можемо побачити, що фактори не є достатньо впливовими:

$$Y = 15335,06 + 43,253X_1 + 76,63X_2 - 49,47X_3 + 1,10X_4 - 249,46X_5$$

Отже, побудована модель є статистично адекватною і показує, що з обраного набору факторів лише ВВП України має підтверджений значущий вплив на обсяг імпорту з Польщі. Незначущість інших факторів та велика різниця між R Square (0,919) і Adjusted R Square (0,819) при малій вибірці (10

спостережень) може вказувати на проблему мультиколінеарності (сильний зв'язок між самими незалежними змінними).

Таблиця 3.5

Вихідні дані за факторами впливу на експорт послуг з України до Польщі

Рік	Експорт послуг, млн. дол. США	ВВП на душу населення України, млрд. дол. США	Темп Інфляції, %	Курс гривні до Євро	Рівень інфраструктури	Індекс торгівлі, диверсифікації та масштабу ринку України
	<i>Y</i>	<i>X1</i>	<i>X2</i>	<i>X3</i>	<i>X4</i>	<i>X5</i>
2014	264,47	3054,9	12,1	19,23	27,10	75,8
2015	252,05	2094,5	48,7	26,22	26,30	77,1
2016	267,08	2158,5	13,9	28,80	32,30	67,1
2017	341,02	2604,3	14,4	33,89	39,30	66,5
2018	383,81	3059,1	11,0	31,71	38,10	66,7
2019	453,1	3619,9	7,9	27,50	36,00	67,8
2020	455,62	3709,8	2,7	34,90	33,10	67,2
2021	560,95	4775,9	9,4	31,00	32,30	74,8
2022	634,94	4199,7	20,2	42,85	38,70	63,6
2023	697,94	5139,6	12,8	43,05	36,90	63,5

Джерело: складено автором на основі: [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 73, 77, 83]

Дослідження залежності експорту послуг від факторів впливу показало, що найсильніший зв'язок експорту з ВВП на душу населення (0,93770), також помірний зв'язок відбувається відносно рівня інфраструктури в Україні (0,55353) (Таблиця 3.5 та 3.6). Темп інфляції (-0,32403) та курс гривні до євро (-0,32403) демонструють незначний зворотній зв'язок. Більш помірний зворотній вплив на експорт послуг спостерігається у відношенні до рівня торгівлі, диверсифікації та масштабу ринку України (-0,53442).

Отже, результати кореляційного аналізу засвідчили, що ключовим драйвером експорту послуг є рівень ВВП на душу населення, тоді як вплив інфраструктури виявився помірним, а монетарні чинники мають лише слабкий зворотний ефект

Надалі було створено кореляційно-регресивний аналіз (див. Додаток М), за яким відбулось дослідження залежності обсягу експорту послуг з України до Польщі (Y) від п'яти факторів, а саме ВВП на душу населення (X1), темпу інфляції (X2), курсу гривні до євро (X3), рівня інфраструктури (X4) та індексу торгівлі (X5) за 10-річний період.

Побудована модель має винятково високу якість та надійність. Коефіцієнт множинної кореляції (Multiple R) становить 0,996, що свідчить про майже ідеальний зв'язок між прогнозованими та фактичними даними.

Таблиця 3.6

Кореляційна матриця за факторами впливу на експорт послуг з України до Польщі

	Y	X1	X2	X3	X4	X5
Y						
X1	0,93770					
X2	-0,32403	-0,44554				
X3	-0,32403	0,59775	-0,14504			
X4	0,55353	0,35766	-0,44388	0,72326		
X5	-0,53442	-0,30942	0,43851	-0,78148	-0,86796	

Джерело: складено автором на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 73, 77, 83]

Коефіцієнт детермінації (R Square) дорівнює 0,992. Це означає, що обрані п'ять факторів разом пояснюють 99,2% усіх коливань в обсязі експорту послуг до Польщі, що є надзвичайно високим показником. Навіть після коригування на досліджувану вибірку та кількість факторів (Adjusted R Square = 0,983), модель зберігає 98,3% своєї пояснювальної сили, тому можемо стверджувати, що модель є адекватною. Дана модель також є високо статистично значущою в цілому. Показник Significance F (0,00024) є набагато меншим за допустимий рівень 0,05. Це підтверджує, що отримана залежність не є випадковою, і модель є адекватною.

Згідно з даними, рівняння регресії має вигляд:

$$Y = 170,55 + 0,13X1 + 2,47X2 + 2,72X3 + 2,70X4 - 5,94X5$$

Аналіз окремих факторів показав, що X_1 (ВВП на душу населення) виступає єдиним беззаперечно значущим фактором у моделі. Його P-value становить 0,0006, що є надзвичайно низьким показником. Фактор X_2 (Темп Інфляції) є гранично значущим. Його P-value (0,073) є дещо вищим за 0,05, але достатньо низьким, щоб вважати його таким, що має певний вплив (на рівні значущості 0,10). Курс гривні до євро, рівень інфраструктури та індекс торгівлі виявилися статистично незначущими. Їх P-value (0,41; 0,43; 0,23) значно перевищують 0,05.

Загалом, побудована регресійна модель є статистично надійною та має виняткову пояснювальну здатність (99,2%). Ключовим і єдиним потужним драйвером експорту послуг з України до Польщі є ВВП на душу населення України (X_1). Зростання ВВП на душу населення на 1 долар призводить до зростання експорту послуг на 0,13 млн. дол. США, і цей зв'язок є високо доказовим. Також простежується гранично значущий позитивний вплив інфляції (X_2), що може парадоксально пояснюватися тим, що знецінення гривні під час інфляційних періодів робить українські послуги дешевшими та більш конкурентоспроможними на польському ринку. Вплив курсу євро, інфраструктури та індексу торгівлі в рамках даної моделі та вибірки статистично не підтверджено.

Отже, дана модель є адекватною, де найбільш впливовим фактором є рівень ВВП на душу населення, решта чинників мають значно менший вплив або не впливають зовсім.

Аналіз кореляції імпорту послуг з Польщі до України демонструє високу ступінь зв'язку за досліджуваними факторами за таблицею 3.7. Таким чином, ми бачимо, що найбільша залежність імпорту була від курсу гривні до євро (0,87412), на другому місці був фактор впливу рівня інфраструктури України (0,72539). Також менша, але все ще висока залежність імпорту послуг спостерігається відносно ВВП на душу населення. Індекс торгівлі, диверсифікації та масштабу ринку України (-0,72752) мав сильний зворотній

зв'язок із імпортом послуг. Вплив темпу інфляції в Україні (-0,16473) не мав значного впливу (див. Табл. 3.8).

Таблиця 3.7

Вихідні дані за факторами впливу на імпорт послуг з Польщі до України

Рік	Імпорт послуг, млн. дол. США	ВВП на душу населення України, млрд. дол. США	Темп Інфляції, %	Курс гривні до Євро	Рівень інфраструктури	Індекс торгівлі, диверсифікації та масштабу ринку України
	<i>Y</i>	<i>X1</i>	<i>X2</i>	<i>X3</i>	<i>X4</i>	<i>X5</i>
2014	1460,19	3054,9	12,1	19,23	27,10	75,8
2015	1505,45	2094,5	48,7	26,22	26,30	77,1
2016	1841,23	2158,5	13,9	28,80	32,30	67,1
2017	2569,32	2604,3	14,4	33,89	39,30	66,5
2018	2840,8	3059,1	11,0	31,71	38,10	66,7
2019	2928,26	3619,9	7,9	27,50	36,00	67,8
2020	2258,06	3709,8	2,7	34,90	33,10	67,2
2021	2591,94	4775,9	9,4	31,00	32,30	74,8
2022	5213,39	4199,7	20,2	42,85	38,70	63,6
2023	4572,37	5139,6	12,8	43,05	36,90	63,5

Джерело: складено автором на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 73, 77, 83]

Отже, кореляційний аналіз підтвердив визначальну роль валютного курсу та інфраструктури у формуванні імпорту послуг, зафіксувавши при цьому сильний зворотний зв'язок з індексом торгівлі.

Надалі було проведено кореляційно-регресивний аналіз, який мав на меті виявити залежність обсягу імпорту послуг з Польщі до України (Y) від п'яти макроекономічних факторів за 2014-2023 роки.

Тож, побудована модель демонструє дуже високу якість зв'язку (див. Додаток Н). Коефіцієнт множинної кореляції (Multiple R) становить 0,972, що свідчить про майже ідеальний зв'язок між фактичними даними та прогнозом моделі. Коефіцієнт детермінації (R Square) дорівнює 0,9456. Це досить високий показник, який означає, що обрані п'ять факторів разом пояснюють 94,6% усіх коливань в обсязі імпорту послуг.

Таблиця 3.8

Кореляційна матриця за факторами впливу на імпорт послуг з Польщі до України

	<i>Y</i>	<i>X1</i>	<i>X2</i>	<i>X3</i>	<i>X4</i>	<i>X5</i>
<i>Y</i>						
<i>X1</i>	0,69830					
<i>X2</i>	-0,16473	-0,44554				
<i>X3</i>	0,87412	0,59775	-0,14504			
<i>X4</i>	0,72539	0,35766	-0,44388	0,72326		
<i>X5</i>	-0,72752	-0,30942	0,43851	-0,78148	-0,86796	

Джерело: складено автором на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 73, 77, 83]

Модель в цілому є статистично адекватною та надійною. Це підтверджується ключовим показником з таблиці ANOVA – Significance F, який дорівнює 0,0122. Оскільки це значення значно менше за стандартний рівень 0,05, ми можемо стверджувати, що виявлена залежність не є випадковою.

Згідно з розрахунками, рівняння регресії має вигляд:

$$Y = 9880,37 + 0,97X_1 + 59,57X_2 - 52,61X_3 + 78,85X_4 - 179,37X_5$$

Аналіз окремих факторів свідчить про те, що фактор *X1* (ВВП на душу населення) є статистично значущим. Його P-value становить 0,026, що є меншим за 0,05. Позитивний коефіцієнт (0,97) вказує на пряму залежність: зі зростанням добробуту українців зростає і попит на імпорتنі послуги. Фактор *X2* (Темп Інфляції) також є статистично значущим. Його P-value 0,045 ледь проходить поріг 0,05. Це означає, що інфляція має доведений вплив на імпорт послуг. Позитивний коефіцієнт (59,57) свідчить, що у періоди вищої інфляції доларовий обсяг імпорту послуг також зростає. Всі три інші фактори, а саме Курс гривні до Євро (0,44), Рівень інфраструктури (0,29) та Індекс торгівлі (0,11), виявилися статистично незначущими, оскільки їх P-value значно перевищують 0,05.

Таким чином, побудована регресійна модель є статистично адекватною і має високу пояснювальну здатність (94,6%). Аналіз довів, що обсяг імпорту послуг з Польщі до України визначається двома ключовими факторами: зростанням ВВП на душу населення та темпом інфляції в Україні.

Зростання економіки та добробуту населення (X_1) логічно стимулює попит на зовнішні послуги. Водночас, значущість інфляції (X_2) демонструє, що навіть у періоди знецінення грошей попит на імпортні послуги не падає, а їхня доларова вартість зростає разом із загальним рівнем цін. Вплив курсу євро, стану інфраструктури чи індексу торгівлі в рамках даної моделі та вибірки статистично не підтверджено.

Отже, отримана регресійна модель виявилася статистично адекватною. Головними факторами впливу змін в обсягах імпорту послуг були ВВП на душу населення та темп інфляції.

Надалі в роботі було розраховано коефіцієнт покриття імпорту експортом у торгівлі товарами та послугами між Україною та Польщею. Отримані результати також дали змогу побудувати графіки динаміки цього показника за 10 років.

Згідно з аналізом (Рис. 3.5), коефіцієнт покриття експортом імпорту товарів протягом усього досліджуваного періоду має тенденцію до зростання, проте залишається дефіцитним. Лише у 2021 (1,05) та 2022 (1,21) роках спостерігається очевидне покриття імпорту експортом. Надалі показник різко впав до 0,77 у 2023 році та продовжив падати до 0,67 у 2024 р. Це можна пояснити кризовим станом торгівельних відносин та відкатом економіки України в цілому через вплив військових дій.

Отже, попри короткостроковий профіцит 2021-2022 років, показник покриття імпорту експортом демонструє повернення до стійкого дефіциту, що різко поглибився внаслідок військово-економічної кризи останніх років.

Коефіцієнт покриття імпорту експортом у торгівлі послугами демонструє сильний дефіцит експорту, так як показник коливається в межах 0,12-0,22 протягом всього періоду (Рис. 3.6). В даному дослідженні найвищі коефіцієнти

припали на 2020 (0,20) та 2020 (0,22) роки, як і в ситуації торгівлі товарами. Надалі простежується різкий спад у 2022 році (0,12), на що ймовірно більшою мірою вплинула війна. Проте у 2023 році Україна наростила експорт до Польщі і коефіцієнт зріс до 0,15.

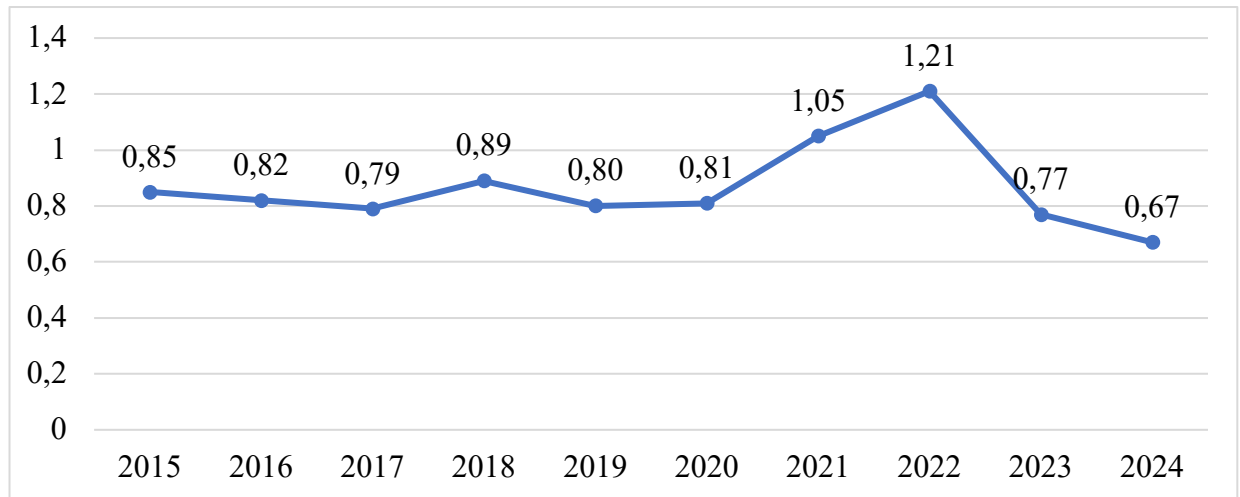

Рис. 3.5. Динаміка коефіцієнту покриття імпорту експортом у торгівлі товарами України та Польщі за 10 років.

Джерело: складено автором на основі [65]

Таким чином, торгівля послугами характеризується стійким хронічним дефіцитом, який, зазнавши критичного падіння внаслідок війни 2022 року, наразі демонструє слабку тенденцію до відновлення.

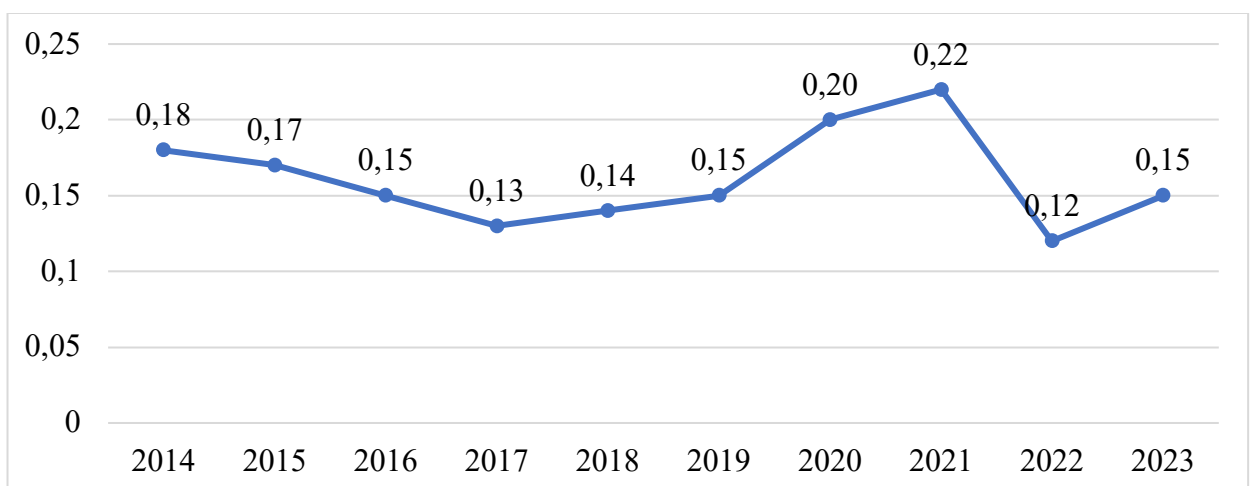

Рис. 3.6. Динаміка коефіцієнту покриття імпорту експортом у торгівлі послугами України та Польщі за 10 років

Джерело: складено автором на основі [77]

Дослідження Індексу внутрішньогалузевої торгівлі Грубеля-Ллойда у товарній сфері між Україною та Польщею демонструє диверсифікацію структури галузей та нерівномірність торгівельних потоків (Таблиця 3.9). В цілому, за 5 років позитивні тенденції до зростання спостерігаються у більшості із досліджуваних товарних груп. Загальна внутрішньогалузева торгівля між Україною та Польщею характеризується високою залученістю як експорту, так і імпорту. У 2021 році торгівля була максимальною з показником 0,97. Однак надалі через економічну кризу в Україні, спричинену війною, показник знижувався до 2024 року (0,77).

Таблиця 3.9

Динаміка Індексу внутрішньогалузевої торгівлі товарами між Україною та Польщею за 5 років

Група товару	2020	2021	2022	2023	2024
Чорні метали	0,43	0,15	0,14	0,24	0,40
Тваринні, рослинні або мікробні жири та олії та продукти їх розщеплення; готові харчові жири; тваринні або рослинні воски	0,05	0,05	0,02	0,03	0,03
Руди, шлаки та зола	0,02	0,35	0,01	0,07	0,60
Деревина та вироби з деревини; деревне вугілля	0,36	0,34	0,25	0,38	0,39
Відходи та залишки харчової промисловості; готові корми для тварин	0,76	0,68	0,52	0,45	0,52
Електричні машини та обладнання, їх частини; апарати для запису та відтворення звуку, телевізійного зображення та звуку, частини та приладдя до таких виробів	0,91	0,93	0,84	0,87	0,77
Меблі; постільні принадлежності, матраци, матрацні основи, подушки та подібні набивні меблі; світильники та освітлювальні прилади, не зазначені та не включені в інші позиції; світлові вивіски, світлові таблички з назвами та подібні вироби; збірні будівлі	0,30	0,26	0,23	0,30	0,41
Вироби з чорних металів	0,83	0,98	0,76	0,99	0,93
Атомні реактори, котли, машини та механічні пристрої; його частини	0,38	0,41	0,68	0,42	0,40
Вироби з овочів, фруктів, горіхів або інших частин рослин	0,93	0,87	0,97	0,68	0,78

Всього	0,88	0,97	0,90	0,84	0,77
--------	------	------	------	------	------

Джерело: складено автором на основі [65]

Найбільша внутрішньогалузева торгівля між країнами спостерігається у галузі виробів з чорних металів, де у 2023 році торгівля досягла піку (0,99), з 2024 почався незначний спад, проте інтенсивність залишається високою (0,93). Тісна торгівля також була виявлена у галузі електричних машин та обладнання (0,77), хоча тенденції є спадними з 2021 року (0,93).

В аграрній структурі також внутрішньогалузева торгівля має високі показники інтенсивності. Так, у 2024 році показник торгівлі в галузі виробів з овочів, фруктів та горіхів склав 0,78. Менша інтенсивність, однак все ж значуща, була виявлена у внутрішньогалузевій торгівлі відходами, залишками харчової промисловості та готовими кормами для тварин (0,52). Помірна торгівля між країнами всередині галузей у 2024 році спостерігається в групах меблі (0,41), атомні реактори, котли та машини (0,40) та вироби з деревини (0,39).

Загалом, аналіз індексу Грубеля-Ллойда засвідчує інтенсивну залученість України та Польщі в торгівлю. Висока, хоча й нерівномірна інтеграція спостерігалася в металургійному та аграрному секторах, загальна інтенсивність якої після піку 2021 року демонструє спадну динаміку під тиском воєнно-економічних чинників.

3.2. Прогнозування розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною й Польщею

Міжнародна торгівля в умовах глобалізації набуває стрімкого розвитку в умовах посилення інтеграційних процесів. Тому прогнозування зовнішньої торгівлі є важливим інструментом для оцінки майбутніх тенденцій у динаміці експорту, імпорту та торговельного балансу. Воно дає змогу своєчасно виявити потенційні ризики та можливості, що впливають на економічну стабільність країни. Завдяки прогнозам уряд і бізнес можуть планувати

стратегії розвитку, оптимізувати торговельну політику та коригувати економічні рішення.

Моделювання тренду експорту та імпорту між Україною та Польщею дає змогу передбачати попит на товари та послуги, що забезпечує ефективне планування зовнішньоекономічної діяльності.

Графік на рисунку 3.7 ілюструє динаміку експорту товарів з України до Польщі, яка загалом демонструє висхідний тренд за період 2015-2024 років, що підтверджується позитивним нахилом лінійної регресії. Проте, цей ріст був вкрай нестабільним і характеризувався значними коливаннями. Після поступового зростання до 2019 року, у 2020 році відбувся різкий спад (до 2330 млн дол.), ймовірно, через вплив пандемії COVID-19. Наступні два роки показали аномально стрімке зростання, досягнувши історичного піку в 6653,03 млн доларів у 2022 році. Однак, у 2023-2024 роках відбулася помітна корекція та зниження обсягів експорту до 4708,92 млн доларів.

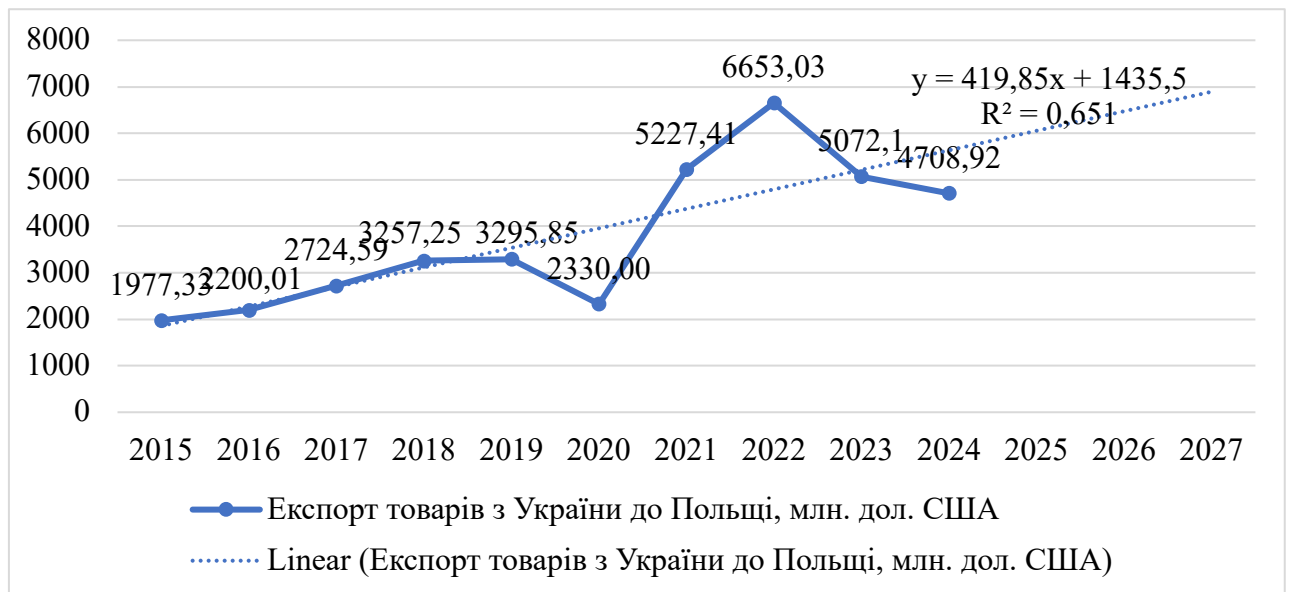

Рис. 3.7. Динаміка експорту товарів з України до Польщі за 10 років та її прогноз на 3 роки

Джерело: складено автором на основі [65]

Лінійна лінія тренду має чіткий позитивний нахил. Це підтверджується рівнянням регресії: $Y = 419,85x + 1435,5$.

Таким чином, це свідчить про те, що в середньому за досліджуваний період обсяг експорту зростає приблизно на 419,85 млн доларів США щорічно. Це свідчить про загальне стратегічне поглиблення економічних зв'язків між двома країнами в довгостроковій перспективі. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,651$ є ключовим показником. Це свідчить про те, що лінійна модель тренду (час) пояснює лише 65,1% коливань (варіації) в обсягах експорту. Решта 34,9% варіації зумовлена іншими, нелінійними факторами.

Отже, незважаючи на високу волатильність та значний вплив нелінійних факторів, експорт товарів до Польщі демонструє стійкий висхідний тренд із середньорічним приростом близько 420 млн дол. США, що підтверджує стратегічне поглиблення економічних зв'язків між країнами.

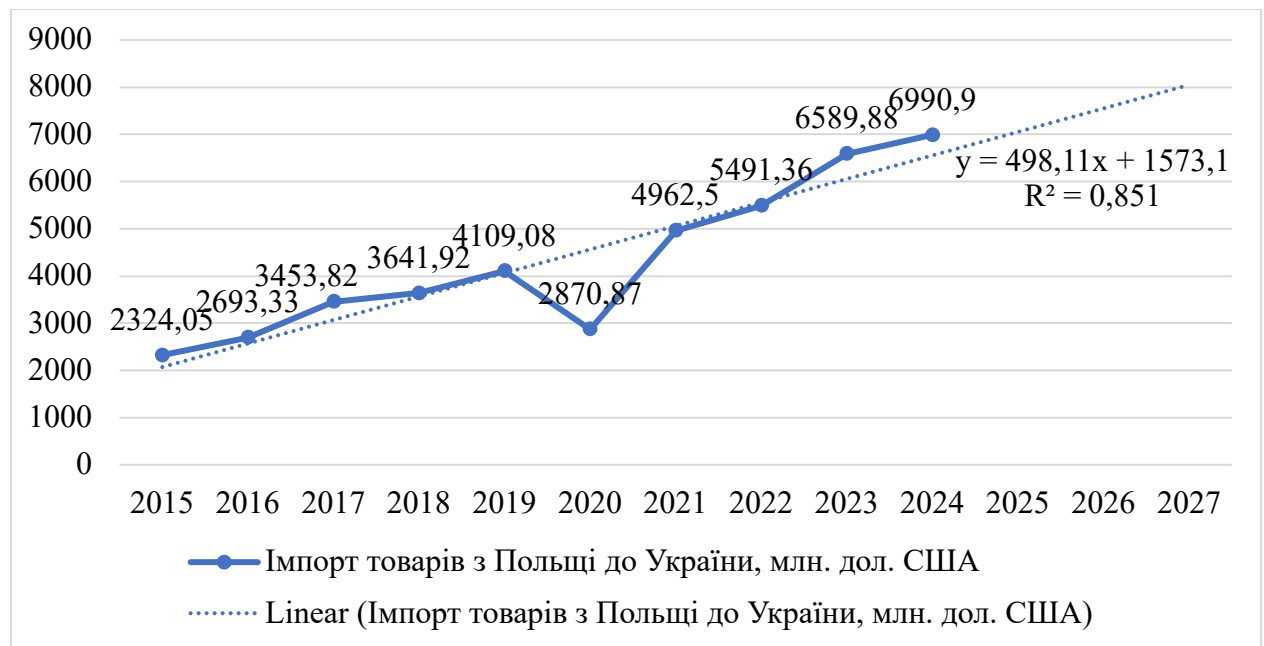

Рис. 3.8. Динаміка імпорту товарів з Польщі до України за 10 років та її прогноз на 3 роки

Джерел: складено автором на основі [65]

Графік імпорту товарів з Польщі в Україну демонструє сильний та стабільний висхідний тренд протягом 2015-2024 років (Рис.3.8). Високий коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,851$ свідчить про те, що лінійна модель є дуже адекватною і пояснює 85,1% усіх коливань даних. Це вказує на високу якість та надійність побудованого прогнозу.

Згідно з рівнянням регресії ($Y = 498,11x + 1573,1$), середньорічний приріст імпорту становив приблизно 498,11 млн. дол. США. На відміну від більш хаотичного експорту, імпорт показував значно меншу волатильність. Єдиним помітним відхиленням став різкий спад у 2020 році (до 2870,87 млн дол. США), що, найімовірніше, було спричинено пандемією COVID-19.

Проте ринок миттєво відновився, і вже з 2021 року фактичні обсяги імпорту перевищували прогнозовані лінією тренду, досягнувши піку в 6990,9 млн доларів у 2024 році. Це прискорення, особливо у 2022-2024 роках, може бути пов'язане зі зміною логістичних ланцюгів через повномасштабне вторгнення та зростання залежності від найближчих партнерів в ЄС. Таким чином, лінійна модель впевнено прогнозує подальше стабільне зростання обсягів імпорту з Польщі у 2025-2027 роках.

Отже, висока достовірність висхідного тренду та прискорення динаміки в умовах зміни логістичних ланцюгів свідчать про поглиблення імпортової залежності від Польщі, що дає ґрунтовні підстави прогнозувати подальше стабільне зростання торговельних обсягів.

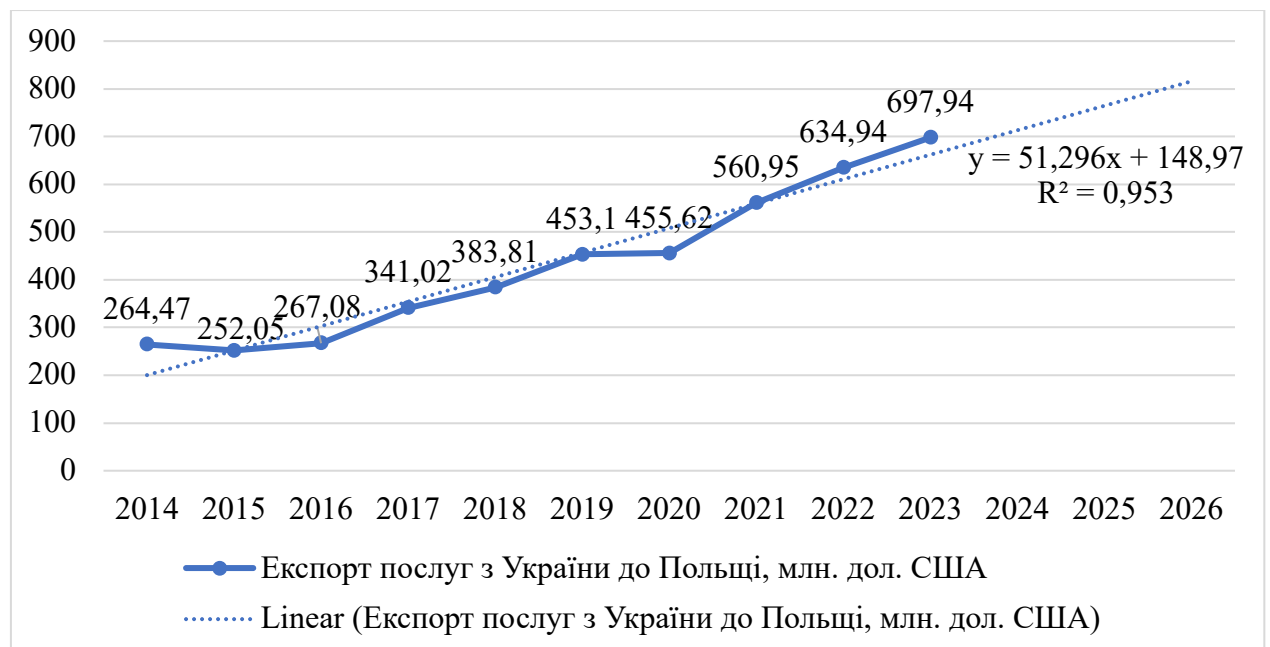

Рис. 3.9. Динаміка експорту послуг з України до Польщі за 10 років та її прогноз на 3 роки

Джерело: складено автором на основі [77]

З дослідження на рисунку 3.9 ми бачимо, що є надзвичайно стабільний та сильний висхідний тренд експорту послуг з України до Польщі за період 2014-2023 років. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,953$ є дуже високим, що свідчить про те, що лінійна модель тренду пояснює 95,3% усіх коливань в обсягах експорту послуг. Іншими словами, ця модель є дуже надійною, а ріст має стійкий та прогнозований характер.

Фактичні дані дуже близько слідують за лінією тренду. На відміну від торгівлі товарами, експорт послуг майже не мав значних спадів. Навіть у 2020 році (період COVID-19) падіння було мінімальним і швидко компенсувалося. Згідно з рівнянням регресії ($Y = 51,296x + 148,97$), обсяг експорту послуг до Польщі зростає у середньому на 51,3 млн доларів США щороку.

Загалом, ринок експорту послуг до Польщі демонструє зрілість, стабільність і сильну позитивну динаміку, що робить прогнозування на основі лінійної регресії високоточним.

Рис. 3.10. Динаміка імпорту послуг з Польщі до України за 10 років та її прогноз на 3 роки

Джерело: складено автором на основі [77]

З дослідження імпорту послуг з Польщі до України за 2014-2023 роки видно загальний висхідний тренд, що підтверджується лінією регресії з середньорічним приростом приблизно 344,7 млн. дол. США, однак, ця динаміка є дуже нестабільною (Рис. 3.10).

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,7123$ є лише помірним. Він показує, що лінійна модель пояснює тільки 71,2% коливань, а решта 28,8% спричинені потужними зовнішніми факторами. На графіку чітко видно два великі падіння – у 2020 році (до 2258,06 млн. дол. США), що, ймовірно, пов'язано з пандемією COVID-19, а також ми бачимо аномальний стрибок у 2022 році (до 5213,39 млн. дол. США), спричинений повномасштабним вторгненням, яке кардинально змінило логістику та структуру сервісної торгівлі.

Корекція у 2023 році (до 4572,37 млн. дол. США) хоч і є спадом від піку, але все ще залишається на значно вищому рівні, ніж до 2022 року. Тож, за прогнозом очікується, що імпорт послуг щорічно зростатиме на 344,68 млн. дол. США, однак хоча довгостроковий тренд позитивний, прогнозування на його основі є менш надійним, оскільки падіння 2022 року сильно спотворив лінію регресії, затягнувши її вгору.

Отже, попри позитивний довгостроковий тренд із середньорічним приростом близько 345 млн дол. США, значна волатильність та аномальний стрибок 2022 року суттєво знижують прогностичну точність моделі, вказуючи на домінування ситуативних зовнішніх факторів над лінійною динамікою.

Задля поглиблення дослідження зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею нами було розроблено SWOT-аналіз. Це дослідження дає змогу проаналізувати сильні та слабкі сторони кооперації між країнами, а також виявити загрози та перспективи подальшого співробітництва.

Тож, зовнішньоторговельні відносини України та Польщі перебувають у стані високого потенціалу, який стримується серйозними внутрішніми вадами та екзистенційними зовнішніми загрозами. Фундаментом співпраці є потужні сильні сторони: вдале географічне положення та статус стратегічних

партнерів. Доступ України до ринку ЄС, спрощений Угодою про асоціацію, є ключовим інституційним досягненням, яке формалізує ці відносини.

Таблиця 3.10

SWOT-аналіз зовнішньоторговельних відносин України та Польщі

Сильні сторони	Слабкі сторони
– Вдале географічне положення та близькість державних кордонів. – Обидві країни є стратегічними партнерами як в експорті, так і в імпорті. – Доступ для України до ринку Європейського Союзу. – Спрощена форма торгівлі завдяки Угоді про асоціацію Україна-ЄС. – Злагоджена структура торгівлі, за якою розподілено її навантаження за дефіцитними та виробничо-спроможними зонами для кожної країни.	– Сильна імпортозалежність України від польських промислових та енергетичних товарів, а також послуг. – Виснажена трьох річною війною з РФ економіка України не спроможна виробляти достатньо товарів та послуг для гармонійної торгівлі. – Високий рівень корупції, низький рівень економічної та фінансової свобод в Україні. – Обмеження інфраструктури та логістики України, скорочення пропускної спроможності кордону між двома країнами. – Експорт значною мірою залежить від сировинного та аграрного секторів України.
Перспективи	Загрози
– Поглиблення інтеграції з Європейським Союзом за умовами Угоди про асоціацію Україна-ЄС. – Розвиток логістичної інфраструктури та створення спільних хабів. – Кооперація у провідних сферах торгівлі товарами та послугами, створення спільних підприємств, альянсів, об'єднань для торгівлі на зовнішніх ринках. – Розвиток співпраці України та Польщі у напрямку енергетики. – Поділ зовнішнього ринку збуту за провідними галузями торгівлі на справедливих умовах рівності та чесності.	– Ризик ескалації Українсько-російської війни, а також постійні руйнування агресором критичних та промислових об'єктів на території України. – Конкуренція на ринку ЄС у сфері готових промислових товарів. – Впровадження Польщею методів протекціонізму задля захисту внутрішнього ринку від українських товарів. – Ризик блокад на кордоні з боку Польщі, зокрема через тимчасову лібералізацію торгівлі України зерном. – Відтік кваліфікованих кадрів з України до інших безпечних країн у

	разі погіршення українсько-російського конфлікту.
--	---

Джерело: складено автором

Однак, цей потенціал нівелюється глибокими слабкостями з українського боку. Найголовніша з них – це сильна імпортозалежність від польських промислових та енергетичних товарів. Економіка України, виснажена тривалою війною, наразі не здатна забезпечити гармонійний, збалансований товарообіг. Ця проблема посилюється низькою диверсифікацією українського експорту, який значною мірою залежить від сировини та агропродукції. Внутрішні проблеми, такі як корупція та обмежені логістичні можливості, ще більше послаблюють позиції України.

Незважаючи на це, перспективи для розвитку є значними. Вони зосереджені навколо подальшої інтеграції до ЄС та модернізації інфраструктури, зокрема створення спільних логістичних хабів. Розвиток кооперації у стратегічних сферах, як-от енергетика, та створення спільних підприємств могли б вивести торгівлю на новий рівень.

Проте, загрози є найбільш критичним і домінуючим елементом аналізу. Ескалація війни з РФ та постійне руйнування промислової інфраструктури є прямою загрозою існуванню будь-якої стабільної торгівлі. Ця війна також провокує відтік кваліфікованих кадрів, що підриває майбутній потенціал відновлення. Додатково, відносини ускладнюються прямими загрозами з боку партнера: ризиком впровадження Польщею протекціоністських заходів та періодичними блокадами кордону, що виникають через чутливі питання, як-от торгівля зерном.

Таким чином, майбутнє українсько-польських торговельних відносин повністю залежить від результатів війни та здатності України вирішити свої структурні економічні та інституційні проблеми.

Всупереч зовнішнім глобальним потрясінням, в цілому, Україна демонструє сильну залученість у міжнародну торгівлю з Польщею. Тож, цілком справедливим є стверджувати, що торговельні сосунки між країнами

можуть мати й подальшу перспективу. Таким чином, можемо запропонувати кілька рекомендацій для майбутньої співпраці з метою розвитку та поглиблення зовнішньоторговельних відносин:

–Україні необхідно нарощувати складність економіки для стимулювання зовнішньої торгівлі. Державі слід продовжувати виконувати план за Угодою про асоціацію Україна-ЄС, де Польща може виступати важливим партнером і посередником у впровадженні європейських стандартів, сприяючи інтеграції України до спільного ринку та розширенню можливостей для двосторонньої торгівлі.

–Доцільним для обох країн є впровадити механізми сприяння розвитку спільної інфраструктури та логістики. Створення спільних логістичних хабів, модернізація пунктів пропуску, зменшення митно-тарифних обмежень, розширення залізничних та автомобільних коридорів знизить витрати та прискорить товарообіг. Також Польща може виступати у якості транспортного вузла та вікна до ринку ЄС, що є особливо важливим для України.

–Необхідно створювати привабливі умови для інвесторів за допомогою податкових стимулів та гарантій захисту капіталу. Спільні промислові кластери, зокрема в галузях машинобудування, харчової промисловості та ІТ, можуть підвищити конкурентоспроможність обох країн. Це також сприятиме створенню нових робочих місць і розвитку регіонів.

–Польському уряду, а також Європейському Союзу в цілому, доцільно було б посилити інвестиції в розвиток української машинобудівної та високотехнологічної промисловості. Це зменшило б залежність України від сировинної та аграрної галузі, а також знизило навантаження з європейських промислових підприємств.

–Враховуючи той факт, що після повномасштабного вторгнення значна частка працездатного населення України мігрувала до ЄС та зокрема Польщі, варто розглянути можливість релокації деяких європейських промислових потужностей або їх частин до України. Це було б вигідно для обох країн, якщо

зважити на дешевизну кваліфікованих трудових ресурсів в Україні порівняно з Європою.

–Українському та польському урядам слід розглянути ідею створення торгового об'єднання для торгівлі в спільних конкурентних галузях. Це б сприяло зниженню напруги між країнами, допомогло уникнути блоkad та протекціоністських рішень, особливо у сфері аграрної торгівлі. Також це б забезпечило гармонійний вихід на зовнішні ринки на справедливих умовах рівності.

–В часи глобальної нестабільності, де загроза військового вторгнення РФ є не тільки для України, а й для інших сусідніх держав, доцільним було б розвивати промисловий комплекс військової сфери. Україні та Польщі слід розробити спільні проекти в розробці озброєння, зокрема машинного та роботизованого, а також реалізувати їх на спільних умовах.

–Координація у сфері енергетичної безпеки, зокрема щодо нафто-газових і електроенергетичних потоків, може зменшити залежність від ризикованих ринків. Так як останні роки Україна потерпає від нищення енергетичної системи російською зброєю масового ураження, доцільно було б впровадити спільні інвестиції в «зелену» енергетику. Сонячні, вітрові та водневі технології сприятимуть екологічній модернізації економік та зміцненню стійкості енергетичних систем обох держав.

–Важливо підтримувати академічні обміни, спільні дослідження і студентські програми, що сприятиме формуванню нового покоління фахівців. Університети можуть створювати спільні освітні платформи та лабораторії для досліджень технологій, аграрної сфери чи екології. Така співпраця зміцнює людський капітал і сприяє інноваційному розвитку.

–Розвиток культурних, молодіжних і гуманітарних проектів дозволить зменшити суспільні упередження та зміцнити взаємну довіру. Підтримка програм інтеграції українців у Польщі та поширення польських культурних ініціатив в Україні сприятимуть міжкультурному діалогу. Це створить більш сприятливий соціальний клімат для економічної та політичної співпраці.

Отже, Україна зберігає високу активність у торгівлі з Польщею, попри значні зовнішні виклики, що свідчить про міцність та потенціал двосторонніх відносин. Подальше поглиблення співпраці є цілком реальним, особливо за умови реалізації запропонованих рекомендацій для зміцнення економічного партнерства.

Висновки до третього розділу

1. Дослідження показало, що зовнішньоторговельні відносини України та Польщі формуються під впливом різних макроекономічних чинників, проте їх роль суттєво відрізняється у торгівлі товарами та послугами. Регресійний аналіз засвідчив, що визначити значущі фактори впливу на експорт товарів неможливо через низьку репрезентативність вибірки, тоді як імпорту товарів сильно залежить від ВВП України. У сфері послуг моделі виявилися статистично значущими, а ключовими чинниками стали ВВП на душу населення та інфляція. Розрахунок коефіцієнта покриття імпорту експортом підтвердив стійкий торговельний дефіцит, особливо у сфері послуг. Загалом результати підкреслюють необхідність підвищення конкурентоспроможності українського експорту та зміцнення економічної стабільності для подальшого розвитку торгівлі з Польщею.

2. Аналіз виявив, що міжнародна торгівля між Україною та Польщею загалом демонструє зростання, однак залишається чутливою до зовнішніх шоків, зокрема пандемії та війни. Експорт України до Польщі зростає нерівномірно, тоді як імпорту характеризувався більш стабільною та передбачуваною динамікою. Торгівля послугами показує найвищу стабільність і надійність, що підкреслює поглиблення співпраці в сучасних секторах економіки. SWOT-аналіз виявляє сильні сторони партнерства, серед яких вигідне розташування та доступ України до ринку ЄС. Водночас розвиток стримується внутрішніми проблемами України та зовнішніми загрозами, пов'язаними з війною та можливими протекціоністськими заходами Польщі.

Подальша динаміка співпраці залежатиме від модернізації інфраструктури, посилення економічної стійкості та результатів воєнних подій. Також було розроблено рекомендації, які було б доцільно запровадити для покращення українсько-польських торговельних відносин.

ВИСНОВКИ

1. В роботі було виявлено, що міжнародна торгівля є ключовим елементом світової економіки, яка пов'язує країни через обмін товарами, послугами й капіталом, сприяючи ефективності виробництва та економічному зростанню. Вона еволюціонувала від простого обміну до глобалізованих ринків, де домінують ТНК та цифрові технології. Цей процес регулюється державами та міжнародними організаціями через тарифні й нетарифні інструменти, що балансують між вільною торгівлею та протекціонізмом. Сьогодні, поряд із торгівлею товарами, зростає роль послуг, а сама торгівля є важливим економічним і політичним інструментом, що формує міжнародні відносини.

2. Було проаналізовано теорії міжнародної торгівлі і виявлено, що вони є основою для розуміння світової економіки та формування державної політики. Теорії еволюціонували від меркантилістського накопичення золота до сучасних моделей, що фокусуються на інноваціях та ефективному використанні ресурсів. Класичні теорії Сміта і Рікардо обґрунтували взаємну вигоду торгівлі на основі порівняльних переваг. Пізніші моделі, як-от Хекшера-Оліна, додали пояснення через забезпеченість країн факторами виробництва. Новіші концепції, включно з теоріями життєвого циклу продукту та конкурентних переваг Портера, врахували глобалізацію і технологічний прогрес. Кожна теорія відображає певний етап розвитку економіки, підкреслюючи важливість спеціалізації, ефективності ресурсів та інновацій. Сучасна міжнародна торгівля є поєднанням цих історичних підходів та нових глобальних тенденцій.

3. Для дослідження зовнішньоторговельних відносин України та Польщі було використано комплексний підхід, що поєднав теоретичні та статистичні методи для забезпечення всебічного й об'єктивного аналізу. Застосування порівняльного, структурного та економіко-статистичного підходів дозволило вивчити динаміку, структуру та особливості товарних

потоків. Розрахунок специфічних показників, як-от коефіцієнти покриття імпорту та індекс Грубеля–Ллойда, разом із кореляційно-регресійним аналізом, дав змогу оцінити інтенсивність торгівлі та виявити її ключові фактори. Прогнозування на основі трендових моделей допомогло визначити майбутні перспективи, а SWOT-аналіз узагальнив сильні сторони співпраці та основні виклики, що формують стратегічні напрями взаємодії.

4. Аналіз економік України та Польщі демонструє суттєві відмінності у стабільності та конкурентоспроможності. Польща має розвинену, диверсифіковану економіку з домінуванням промислового й сервісного секторів та позитивним торговельним балансом. Натомість економіка України залишається вразливою через воєнний стан, залежність від сировинного експорту та енергетичного імпорту. Незважаючи на ці умови, Україна демонструє поступове зростання ВВП та зберігає тісні партнерські зв'язки, насамперед із ЄС, де Польща є ключовим торговельним і політичним союзником. Схожі напрями зовнішньої торгівлі створюють передумови для подальшої інтеграції. Потенціал України для стабілізації та підвищення інвестиційної привабливості залежить від продовження реформ та інтеграції з європейським ринком.

5. Дослідження українсько-польських економічних відносин виявило високу взаємозалежність у торгівлі товарами, послугами та інвестиціях. Угода про асоціацію з ЄС стала ключовим чинником поглиблення інтеграції України. Водночас зберігається стійкий торговельний дисбаланс на користь Польщі, що зумовлено структурними відмінностями економік та імпоротною залежністю України. Український експорт залишається переважно сировинно-промисловим, тоді як польський імпорт – диверсифікованим і технологічним. Подібна тенденція спостерігається й у сфері послуг, де імпорт (особливо у транспорті та туризмі) значно перевищує експорт. Польща залишається одним із головних інвесторів в українську економіку, тоді як зворотні потоки капіталу незначні. Подальший розвиток двосторонніх

відносин залежить від активізації реформ, розширення виробничої кооперації та підвищення конкурентоспроможності українського експорту.

6. В роботі було виявлено, що зовнішньоекономічні відносини України та Польщі є динамічними та взаємозалежними. Польща виступає одним із головних партнерів України в ЄС, забезпечуючи значну частку в її експорті та імпорті. Український експорт до Польщі має переважно промислово-сировинний характер, проте зростає частка аграрної продукції та товарів з вищою доданою вартістю. Водночас імпорт із Польщі вказує на енергетичну та технологічну залежність України, що посилилась через руйнування інфраструктури внаслідок війни. Позитивною тенденцією є активізація торгівлі послугами, особливо в ІТ та логістиці, що свідчить про перехід до сучасної моделі співпраці. Попри воєнні виклики, двостороння торгівля демонструє стійкість та потенціал до поглиблення інтеграції в європейський економічний простір.

7. Дослідження показало, що на торговельні відносини між Україною та Польщею впливають різні макроекономічні чинники, але їх значення суттєво відрізняється для товарів і послуг. Регресійний аналіз засвідчив, що для експорту товарів неможливо визначити ключові фактори через недостатню вибірку, тоді як імпорт товарів значною мірою залежить від ВВП України. У торгівлі послугами моделі виявилися статистично значущими, а основними чинниками стали ВВП на душу населення та інфляція. Постійний дефіцит у торгівлі, особливо у сфері послуг, підтверджує потребу в підвищенні конкурентоспроможності українського експорту та зміцненні економічної стабільності.

8. Дослідження продемонструвало, що міжнародна торгівля між Україною та Польщею загалом зростає, проте залишається вразливою до зовнішніх шоків, таких як пандемія та війна. Експорт України змінювався нерівномірно, тоді як імпорт мав більш стабільний розвиток. Торгівля послугами демонструє найвищу стійкість, що свідчить про зміцнення співпраці у сучасних економічних секторах. SWOT-аналіз підкреслює вигідне

географічне положення та доступ України до ринку ЄС, але також вказує на внутрішні проблеми та зовнішні загрози. Майбутній розвиток торговельних відносин залежатиме від модернізації інфраструктури, економічної стабільності та перебігу воєнних подій. До того ж, розроблений список рекомендацій може позитивно вплинути на подальші торговельні відносини, за його впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Додаток до Закону України «Про Митний тариф України» від 19 жовтня 2022 року № 2697-ІХ. МИТНИЙ ТАРИФ УКРАЇНИ (Групи 01-49). *Відомості Верховної Ради України* (Дата звернення 10.11.2025).
2. Додаток до Закону України «Про Митний тариф України» від 19 жовтня 2022 року № 2697-ІХ. МИТНИЙ ТАРИФ УКРАЇНИ (Групи 50-97). *Відомості Верховної Ради України* (Дата звернення 10.11.2025).
3. Закон України від 10.10.2024 № 4015-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану». *Відомості Верховної Ради України* (Дата звернення 03.11.2025).
4. Adeola A. Adeniyi . The Impact of International Trade on the Economic Development of New Hampshire State, USA. *European Journal of Business and Management*. ISSN 2222-1905 (Paper) ISSN 2222-2839 (Online) Vol.12, No.20, 2020. 32–38 pp.
5. Alazzam F., Al-Sabbagh R., The Importance of Non-tariff Barriers in Regulating International Trade Relations. *Public Administration and Law Review*. Issue 1 (5), 2021. 92–104 pp.
6. Azeez, B. A., Dada S. O. & Aluko O.A. (2014). Effect of International Trade on Nigerian Economic Growth: The 21st Century Experience. *Journal of Economics, Commerce and Management* Vol. 11, N.10.
7. Blecker, Robert A. 1997. The ‘unnatural and retrograde order’: Adam Smith’s theories of trade and development reconsidered. *Economica*, 64 (255): 527-537 .
8. Chike A. Ezenwa, J.I. Iheanacho, and H.I. Okafor. THEORIES OF INTERNATIONAL TRADE. 2021.
9. Cuong T. P., Tien N. H. The role of international trade in international business pp. *International Journal of Advanced Multidisciplinary Research and Studies* ISSN: 2583-049X. pp. 2022. 1086-1093.

10. Davies H., P.D. Ellis P. D. "Porter's 'Competitive Advantage of Nations': Time for a final judgment?," *Journal of Management Studies*, 37(8). 2000. 1189-1213 pp.
11. Giovanni E. Reyes. International trade Conditions: Challenges for Less Developed Countries. *TENDENCIAS Revista de la Facultad de Ciencias Económicas y Administrativas. Universidad de Nariño* Vol. XIII. No.1. 2012. 207–220 pp.
12. Jewczyn N., International Trade Theory Comparisons and Trade as an Implement of National, Foreign Policy. Conference: Proceedings of the 3rd International Colloquium on Business & Management (ICBM), 2010.
13. Jeyarajah S., Heckscher-Ohlin's Theory of International Trade and its Evaluation. *International Journal of Research*. Volume 11, Issue 12, 2024, pp. 38-42
14. Meini Z., Development Process and Review of the International Trade Theory. *International Conference on Education Technology and Management Science*. 2013. 277–281 pp.
15. Meoqui J., Overcoming Absolute and Comparative Advantage: A Reappraisal of the Relative Cheapness of Foreign Commodities As the Basis of International Trade. *Journal of the History of Economic Thought*, Volume 43, Issue 3, 2021, 1-28 pp.
16. Mill J. *Essays on Some Unsettled Questions of Political Economy*. London: Parker, John W. 1844.
17. Petrovic G., Karabasevic D., Popovic G., Brzakovic T., Vucotic S., Radosavac A., Mircetic V. Review on international trade in the European Union. *Quaestus Multidisciplinary Research Journal*. 2021. 162–169 pp.
18. Schumacher R. Adam Smith's Theory of Absolute Advantage and the Use of Doxography in the History of Economics. *Erasmus Journal for Philosophy and Economics*, Volume 5, Issue 2. 2012, pp. 54-80.
19. Serjević, V. Osnovi ekonomije. ТЕОРИЈСКИ ОСНОВИ МИКРОЕКОНОМИЈЕ. SKC, Niš. 2010. 208 c.

20. Smith A. An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations [WN]. In the Glasgow edition of the works and correspondence of Adam Smith, Vol. 2, eds. R. H. Campbell, and A. S. Skinner. Oxford: Oxford University Press, 1976 [1776]. 543 P.
21. Sunanda S. International trade theory and policy: A review of the literature, Working Paper, No. 635, Levy Economics Institute of Bard College, Annandale-onHudson. 2010. 1–23 pp.
22. Vasudha Gupta and Priyanka Chawla. International Trade and Its Impact on GDP: The Case of India. Journal of Indian Economy. Vol. 7 (1). 2020. 76–86 pp.
23. Voitko S., Skorobogatova N., Erdeli O. Innovation and Investment Cooperation between Ukraine and Poland. III Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2022. 264-265 с.
24. Величко К. Ю., Печенка О.І. «Міжнародна торгівля»: конспект лекцій. - 2018. Видавництво ХДУХТ. Харків. 194 С.
25. Григорова-Беренда Л. І., Шуба М. В. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ. Навчальний посібник. 2-ге видання, виправлене, перероблене і доповнене. Харків – 2023. Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна. 136 С.
26. Козак Ю. Г. Міжнародна торгівля: навч.посібник / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, Н. В. Притула та інші. - 5-те вид., перероб. та доп. - Київ: Центр учбової літератури, 2015. 272 С.
27. Кривуц Ю. Джон С. Мілль і його теорія інтернаціональних вартостей, або міжнародної цінності. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Т. 1. Випуск 3. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна № 1144, 2014. С. 30-35.
28. Лимар , В. і Сафаров , У.А.о. 2024. Сутність поняття та основні показники міжнародної торгівлі. Економіка і організація управління. № 2(54) (2024). с. 29-41.

29. М. В. Мазур, К. В. Сіренко. Статистичний аналіз концентрації експорту та внутрішньогалузевої торгівлі в Україні. Ефективна економіка №8 (2018) 1-4 с.
30. Мазур М. В. Оцінка збалансованості зовнішньої торгівлі за видами економічної діяльності в Україні. Інвестиції: практика та досвід № 18/2009 с. 28-30.
31. Мілль Дж. Ст. Про свободу. Роздуми про представницьке врядування. Поневолення жінок: Есе. Є. Мірошніченко та ін. (пер. з англ.) Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 463 с.
32. Міжнародна економіка : підручник / В. Герасимчук, С. Войтко, Б. Серебренніков, Т. Скалош; за ред. . Герасимчука, С. Войтка. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видадавництво «Політехніка», 2024. 532 с.
33. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. – 360 с. Кушнір Н.О., Заяць О.І.
34. Міжнародні економічні відносини: підручник / За редакцією А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 602 с.
35. О. П. Радченко, Д. С. Казак. Використання кореляційно-регресивного аналізу в управлінні ЗЕД підприємства. Ефективна економіка №12 (2018) 1-7 с.
36. Павленко І. І., Варяниченко О. В., Навроцька Н. А. Міжнародна торгівля та інвестиції. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. 256 с.
37. Сацька Є. Ю. Сучасний стан зовнішньоторговельних відносин України та Польщі. *Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин: матеріали XX науково-практичної конференції молодих вчених, 28 лютого 2025 року*. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2024. С.333-337.
38. Флюд І., Теорія міжнародної торгівлі: Екологізація поглядів. Економіка та держава № 4/2009 . 38-41 с.
39. Academic Script. Factor Price Equalization Theory. Business Economics. Consortium For Education Communication (CEC) [Електронний

ресурс]. URL: <https://cec.nic.in/webpath/curriculum/Module/BUSECO/Paper22/5/downloads/script.pdf>

40. Barasat Government College. Study Material. International Trade [Электронный ресурс]. URL: <https://bgc.ac.in/pdf/study-material/International-Trade.pdf>

41. Central Intelligence Agency. The World Factbook. Countries. [Электронный ресурс] URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ukraine/>

42. Centre for Economic Strategy. Ukrainian Economy in 2024: Special Edition of the Tracker [Электронный ресурс] URL: https://ces.org.ua/en/ukrainian_economy_in_2024/#:~:text=By%20the%20end%20of%202024%2C%20the%20average%20unemployment%20rate%20fell,2023%20and%2018.5%25%20in%202022

43. Chike A. Ezenwa, J.I. Iheanacho, and H.I. Okafor, Chapter 10, Theories of International Trade, 2021 [Электронный ресурс]. URL: https://www.researchgate.net/publication/389043595_THEORIES_OF_INTERNATIONAL_TRADE

44. Clements, Mark (2007) "The Extended Heckscher-Ohlin Model: Patterns of Trade between the U.S. and China," Undergraduate Economic Review: Vol. 3: Iss. 1, Article 2 [Электронный ресурс]. URL: <https://digitalcommons.iwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=uer>

45. Connecting to Compete. Trade Logistics in the Global Economy. The Logistics Performance Index and Its Indicators 2023 [Электронный ресурс]. URL: https://lpi.worldbank.org/sites/default/files/2023-04/LPI_2023_report.pdf

46. Country Economy. Com. Countries Data: Demographic and Economy [Электронный ресурс]. URL: <https://countryeconomy.com/countries/compare/ukraine/poland>

47. Economic Freedom of the World 2024 Annual Report [Электронный ресурс] URL: <https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/2024-10/economic-freedom-of-the-world-2024.pdf>

48. Employment, Mobility and Labour Market Dynamics in Ukraine. Thematic Brief Series: Livelihoods and Economic Recovery. Global Data Institute. 2024 [Електронний ресурс] URL: <https://crisisresponse.iom.int/sites/g/files/tmzbd11481/files/appeal/documents/Ukraine%20-%20Employment%2C%20Mobility%20and%20Labour%20Market%20Dynamics%20-%20Nov%202024.pdf>
49. Eurostat. Data Browser. All Data [Електронний ресурс] <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
50. EU-UA. Угода про Асоціацію. Головне [Електронний ресурс]. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/agreement/reports/>
51. FAQ. Services Negotiations in WTO. Centre for WTO Studies. Indian institute of Foreign Trade [Електронний ресурс]. URL: https://wtocentre.iift.ac.in/FAQ/english/Services_FAQ.pdf
52. Global Innovation Index 2014 [Електронний ресурс]. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/economics/gii/gii_2014.pdf
53. Global Innovation Index 2015 [Електронний ресурс]. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_gii_2015.pdf
54. Global Innovation Index 2016 [Електронний ресурс]. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf
55. Global Innovation Index 2017 [Електронний ресурс]. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf
56. Global Innovation Index 2018 [Електронний ресурс]. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2018.pdf
57. Global Innovation Index 2019 [Електронний ресурс]. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
58. Global Innovation Index 2020 [Електронний ресурс]. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf
59. Global Innovation Index 2021 [Електронний ресурс]. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf

60. Global Innovation Index 2022 [Электронный ресурс]. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf>
61. Global Innovation Index 2023 [Электронный ресурс]. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>
62. Global Innovation Index 2024 [Электронный ресурс]. URL: https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/assets/67729/2000%20Global%20Innovation%20Index%202024_WEB31ite.pdf
63. GUS. Statistical Yearbook of the Republic of Poland 2024 [Электронный ресурс]. URL: <https://stat.gov.pl/en/topics/statistical-yearbooks/statistical-yearbooks/statistical-yearbook-of-the-republic-of-poland-2024,2,26.html>
64. IMD World Competitiveness Yearbook 2024 [Электронный ресурс]. URL: https://productivity.gov.ng/wp-content/uploads/2025/03/WCY_Bookletv1_2024-1.pdf
65. International Trade Centre. Trade Map [Электронный ресурс]. URL: https://www.trademap.org/Product_SelProductCountry
66. International Trade. Study Material. Barasat Government College [Электронный ресурс]. URL: <https://bgc.ac.in/pdf/study-material/International-Trade.pdf>
67. KOF Swiss Economic Institute. KOF Globalisation Index [Электронный ресурс]. URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
68. Liang X., Tian N., Lopes Da Silva D., Scarazzato L., Zubaida K. and Jade Guiberteau R. SIPRI Fact Sheet. trends in world military expenditure, 2024. 1-12
PP. 2025 [Электронный ресурс]. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/2025-04/2504_fs_milex_2024.pdf

69. Network Readiness Index 2024 [Електронний ресурс]. URL: <https://networkreadinessindex.org/>
70. Stephen I. Ternyik. What is difference between export and import ? Answers. Research Gate [Електронний ресурс]. URL: https://www.researchgate.net/post/What_is_difference_between_export_and_import
71. The Global Economy Com. Ranking [Електронний ресурс]. URL: <https://www.theglobaleconomy.com/>
72. The Heritage Foundation. Index of Economic Freedom Електронний ресурс]. URL: <https://www.heritage.org/index/pages/report>
73. The World Bank [Електронний ресурс]. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>
74. Trading Economics [Електронний ресурс]. URL: <https://tradingeconomics.com/poland/imports-by-country>
75. UNCTAD. UN Trade and Development. World Investment Report 2025 [Електронний ресурс]. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025>
76. World Population Review. Economix. Economic Complexity by Country 2025 Електронний ресурс] URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/economic-complexity-by-country>
77. World Trade Organisation. Statistics. WTO-OECD Balanced Trade in Services dataset [Електронний ресурс]. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/gstdh_batis_e.htm
78. Аналітична доповідь. Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України Погляд з Польщі та України. Міжнародна група з дослідження відносин Польщі та України. Люблін-Київ. 2021. 177 с. [Електронний ресурс]. URL: https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/01/stan-i-perspektywy-partnerstwa_ua_web-1.pdf

79. Державна митна служба України. Статистика та реєстри [Електронний ресурс]. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
80. Державна статистика України. Статистична інформація [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
81. Економічна правда. Які підприємства найбільше постраждали від російських окупантів. Список активів [Електронний ресурс]. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2022/04/12/685601/>
82. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом за 2024 рік [Електронний ресурс]. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2024-rik.pdf>
83. Мінфін. Індeksi. Економіка України. Валовий зовнішній борг України [Електронний ресурс]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/>
84. Національний банк України. Статистика. Статистика зовнішнього сектору [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
85. Перегуда О.В. Статистична обробка даних: навч. посіб. / О.В. Перегуда, О.А. Капустян, О.Б. Курилко. Електронне видання, 2022.–103 с. [Електронний ресурс]. URL: https://www.mechmat.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2022/02/navch_pos_perehuda.pdf
86. Кваліфікаційна робота магістра : методичні рекомендації до виконання (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Міжнародні економічні відносини») / уклад. Л. І. Григорова-Беренда, О. А. Довгаль, Н. А. Казакова, С. А. Касьян, Н. В. Непрядкіна, О. В. Ханова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. – 44 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 2.5

Основні статті експорту та імпорту товарів в Україні за 2024 рік

Товарні групи	Експорт		Імпорт		Сальдо
	Млрд. дол. США	Відсоток у світі, %	Млрд. дол. США	Відсоток у світі, %	Млрд. дол. США
Зернові культури	9,42	6,2	0,11	0,1	9,31
Тваринні, рослинні або мікробні жири та олії та продукти їх розщеплення; готові харчові жири; тваринні або рослинні воски	5,76	3,9	0,28	0,2	5,48
Олійні насіння та олійні плоди; різні зерна, насіння та плоди; промислові або лікарські рослини; солома та корми	3,36	2,5	0,43	0,3	2,93
Чорні метали	3,10	0,7	1,48	0,3	1,62
Руди, шлаки та зола	2,94	0,9	0,3	0,0	2,64
Електричні машини та обладнання, їх частини; апарати для запису та відтворення звуку, телевізійного зображення та звуку, частини та приладдя до таких виробів	1,54	0,0	9,52	0,3	-7,98
Відходи та залишки харчової промисловості; готові корми для тварин	1,48	1,4	0,43	0,4	1,05
Деревина та вироби з деревини; деревне вугілля	1,44	0,9	0,22	0,2	1,22
М'ясо та їстівні м'ясні субпродукти	1,05	0,2	0,10	0,1	0,95
Атомні реактори, котли, машини та механічні пристрої; його частини	0,84	0,0	6,57	0,2	-5,73
Мінеральне паливо, нафто-продукти та продукти їх перегонки; бітумні речовини; мінеральні воски	0,20	0,0	8,90	0,3	-8,70
Транспортні засоби, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, їх частини та приладдя	0,08	0,0	7,55	0,4	-7,47
Фармацевтична продукція	0,36	0,0	2,87	0,4	-2,51
Пластмаси та вироби з них	0,29	0,0	2,86	0,4	-2,57
Зброя та боєприпаси; їхні частини та приладдя	0,02	0,0	0,50	0,2	-0,48
Всього	40,41	0,2	70,50	0,3	-30,09

Джерело: складено автором на основі [65]

Додаток Б

Таблиця 2.6

Основні статті експорту та імпорту товарів в Польщі за 2024 рік

Товарні групи	Експорт		Імпорт		Сальдо
	Млрд. дол. США	Відсоток у світі, %	Млрд. дол. США	Відсоток у світі, %	Млрд. дол. США
Атомні реактори, котли, машини та механічні пристрої; його частини	50,44	1,8	46,80	1,6	3,64
Електричні машини та обладнання, їх частини; апарати для запису та відтворення звуку, телевізійного зображення та звуку, частини та приладдя до таких виробів	44,53	1,3	45,62	1,2	-1,09
Транспортні засоби, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, їх частини та приладдя	41,16	2,2	40,04	2,1	1,12
Пластмаси та вироби з них	18,01	2,4	19,30	2,6	-1,29
Меблі; постільні принадлежності, матраци, матрацні основи, подушки та подібні набивні меблі; світильники та освітлювальні прилади, не зазначені та не включені в інші позиції; світлові вивіски, світлові таблички з назвами та подібні вироби; збірні будівлі	17,63	5,7	5,41	2	12,22
Мінеральне паливо, нафто-продукти та продукти їх перегонки; бітумні речовини; мінеральні воски	17,63	5,7	28,83	0,9	-11,2
Вироби з чорних металів	11,77	3	7,98	2,1	3,79
Оптичні, фотографічні, кінемато-графічні, вимірювальні, контрольні, прецизійні, медичні чи хірургічні інструменти та апарати; їх частини та аксесуари	8,30	1,2	8,48	1,2	-0,18
Деревина та вироби з деревини; деревне вугілля	6,60	3,5	6,47	3,4	0,13
М'ясо та їстівні м'ясні субпродукти	8,86	5,2	2,38	1,4	6,48
Одяг та аксесуари до одягу, не в'язані та не плетені	6,9	2,2	8,30	3,8	-1,4
Чорні метали	5,60	1,3	12,17	2,6	-6,57
Алюміній та вироби з нього	5,35	2,2	6,43	2,7	-1,08
Тютюн та промислові замінники тютюну; вироби, що містять нікотин або не містять його, призначені для вдихання без спалювання; інші вироби, що містять нікотин, призначені для надходження нікотину в організм людини	5,94	12	1,52	2,9	4,42
Зброя та боєприпаси; їхні частини та приладдя	2,67	9,9	3,97	18,2	-1,3
Всього	380,33	1,6	379,50	1,6	0,83

Джерело: складено автором на основі [65]

Додаток В

Таблиця 2.15

Динаміка експорту провідних товарних груп з України в Польщу за 10 років

Товарна група	Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Чорні метали	Вартість, млн. дол. США	354,82	425,62	439,47	484,74	389,17	376,76	1391,33	1274,56	1064,15	751,81
	Темп приросту, %	-41,9	20,0	3,3	10,3	-19,7	-3,2	269,3	-8,4	-16,5	-29,4
Тваринні, рослинні або мікробні жири та олії та продукти їх розщеплення; готові харчові жири; тваринні або рослинні воски	Вартість, млн. дол. США	47,79	76,44	131,66	126,514	171,35	275,42	394,96	792,41	616,75	646,46
	Темп приросту, %	-20,6	59,9	72,2	-3,9	35,4	60,7	43,4	100,6	-22,2	4,8
Руди, шлаки та зола	Вартість, млн. дол. США	217,89	192,89	287,71	383,02	415,64	376,33	555,9	499,4	355,95	503,69
	Темп приросту, %	-40,1	-46,9	49,2	33,1	8,5	-9,5	47,7	-10,2	-28,7	41,5
Деревина та вироби з деревини; деревне вугілля	Вартість, млн. дол. США	178,35	187,87	210,24	267,46	244,99	234,16	341,33	366,28	283,86	298,94
	Темп приросту, %	5,8	5,3	11,9	27,2	-8,4	-4,4	45,8	7,3	-22,5	5,3
Відходи та залишки харчової промисловості; готові корми для тварин	Вартість, млн. дол. США	91,67	75,41	84,83	105,53	163,78	152,98	193,71	260,93	387,77	285,39
	Темп приросту, %	-28,3	-17,7	12,5	24,4	55,2	-6,6	26,6	34,7	48,6	-26,4

Продовження таблиці 2.15

Електричні машини та обладнання, їх частини; апарати для запису та відтворення звуку, телевізійного зображення та звуку, частини та приладдя до таких виробів	Вартість, млн. дол. США	279,4	274,87	331,66	376,88	377,64	392,47	395,34	362,98	222,75	233,55
	Темп приросту, %	-11,5	-1,6	20,7	13,6	0,2	3,9	0,7	-8,2	-38,6	4,8
Меблі; постільні принадлежности, матраци, матрацні основи, подушки та подібні набивні меблі; світильники та освітлювальні прилади, не зазначені та не включені в інші позиції; світлові вивіски, світлові таблички з назвами та подібні вироби; збірні будівлі	Вартість, млн. дол. США	77,97	121,56	194,76	225,77	237,56	263,61	359,74	281,56	224,83	193,13
	Темп приросту, %	5,3	55,9	60,2	15,9	5,2	11,0	36,5	-21,7	-20,1	-14,1
Вироби із чорних металів	Вартість, млн. дол. США	51,52	63,86	85,3	126,85	109,55	87,71	152,48	152,28	129,44	135,03
	Темп приросту, %	-5,3	24,0	33,6	48,7	-13,6	-19,9	73,8	-0,1	-15,0	4,3

Продовження таблиці 2.15

Атомні реактори, котли, машини та механічні пристрої; його частини	Вартість, млн. дол. США	41,91	41,67	50,18	73,59	83,61	83,7	108,35	145,62	107,51	113,64
	Темп приросту, %	-28,5	-0,6	20,4	46,7	13,6	0,1	29,5	34,4	-26,2	5,7
Вироби з овочів, фруктів, горіхів або інших частин рослин	Вартість, млн. дол. США	78,79	51,44	55,6	38,06	39,95	37,5	31,03	55,17	40,09	85,57
	Темп приросту, %	-34,7	-34,7	8,1	-31,5	5,0	-6,1	-17,3	77,8	-27,3	113,4

Джерело: складено автором на основі [54]

Додаток Г

Таблиця 2.16

Динаміка імпорту провідних товарних груп з Польщі в Україну за 10 років

Група товару	Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Мінеральне паливо, нафто-продукти та продукти їх перегонки; бітумні речовини; мінеральні воски	Вартість, млн. дол. США	472,21	427,11	625,74	310,26	241,7	190,75	236	1145,17	1340,69	1436,32
	Темп приросту, %	-7,6	-9,6	46,5	-50,4	-22,1	-21,1	23,7	385,2	17,1	7,1
Транспортні засоби, крім залізничного та трамвайного рухомого складу, а також їхні частини та приладдя	Вартість, млн. дол. США	73,05	98,12	173,35	284,68	462,13	375,63	516,69	469,89	641,17	571,27
	Темп приросту, %	-19,9	34,3	76,7	64,2	62,3	-18,7	37,6	-9,1	36,5	-10,9
Пластмаси та вироби з них	Вартість, млн. дол. США	210,73	248,17	292,6	317,95	340,93	342,81	449,01	392,43	459,57	480,34
	Темп приросту, %	-29,5	17,8	17,9	8,7	7,2	0,6	31,0	-12,6	17,1	4,5
Атомні реактори, котли, машини та механічні пристрої; його частини	Вартість, млн. дол. США	169,35	234,23	296,22	296,73	373,91	358,72	420,19	285,52	399,84	455
	Темп приросту, %	-32,8	38,3	26,5	0,2	26,0	-4,1	17,1	-32,0	40,0	13,8

Продовження таблиці 2.16

Електричні машини та обладнання, їх частини; апарати для запису та відтворення звуку, телевізійного зображення та звуку, частини та приладдя до таких виробів	Вартість, млн. дол. США	228,11	236,16	291,09	313,54	332,25	327,91	343,46	261,38	286,4	370,72
	Темп приросту, %	-27,8	3,5	23,3	7,7	6,0	-1,3	4,7	-23,9	9,6	29,4
Добрива	Вартість, млн. дол. США	4,71	16,36	40,73	96,54	130,76	101,69	234,26	251,49	354,71	280,95
	Темп приросту, %	-28,9	247,3	149,0	137,0	35,4	-22,2	130,4	7,4	41,0	-20,8
Чорні метали	Вартість, млн. дол. США	57,02	70,24	67,95	77,92	89,1	104,32	116,28	99,62	142,21	188,55
	Темп приросту, %	-31,2	23,2	-3,3	14,7	14,3	17,1	11,5	-14,3	42,8	32,6
Вироби і заліза та сталі	Вартість, млн. дол. США	58,33	60,89	82,65	94,85	139,22	122,83	145,17	92,51	126,68	154,9
	Темп приросту, %	-29,1	4,4	35,7	14,8	46,8	-11,8	18,2	-36,3	36,9	22,3
Ефірні олії та резиноїди; парфумерні, косметичні або туалетні препарати	Вартість, млн. дол. США	50,87	67,95	85,74	106,44	125,93	114,29	104,94	82,35	134,23	151,33
	Темп приросту, %	-23,3	33,6	26,2	24,1	18,3	-9,2	-8,2	-21,5	63,0	12,7
Папір та картон; вироби з паперової маси, паперу або картону	Вартість, млн. дол. США	75,47	88,18	99,07	112,38	103,12	104,25	121,85	99,57	109,96	129,21
	Темп приросту, %	-31,0	16,8	12,3	13,4	-8,2	1,1	16,9	-18,3	10,4	17,5

Джерело: складено автором за матеріалами[54]

Додаток Д

Таблиця 2.17

Динаміка експорту послуг з України в Польщу за 10 років

Група послуг	Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Транспортні послуги	Вартість, млн. дол. США	62,6	57,65	63,35	79,53	84,65	98,83	103,61	124,28	138,81	128,02
	Темп приросту, %	-18,6	-7,9	9,9	25,5	6,4	16,8	4,8	19,9	11,7	-7,8
Подорожі	Вартість, млн. дол. США	85,12	75,36	83,03	104,77	113,03	127,06	70,08	93,17	117,09	142,98
	Темп приросту, %	-48,4	-11,5	10,2	26,2	7,9	12,4	-44,8	32,9	25,7	22,1
Будівництво	Вартість, млн. дол. США	3,91	6,09	3,43	2,72	3,97	4,78	5,4	5,53	7,26	7,26
	Темп приросту, %	-31,5	5,6	-43,7	-20,7	46,0	20,4	13,0	2,4	31,3	13,8
Страхові та пенсійні послуги	Вартість, млн. дол. США	0,95	1,04	1,22	1,34	1,44	1,72	1,86	2,17	2,64	2,92
	Темп приросту, %	-25,8	9,5	17,3	9,8	7,5	19,4	8,1	16,7	21,7	10,6
Фінансові послуги	Вартість, млн. дол. США	1,96	2,74	1,45	1,5	1,45	1,45	1,8	1,68	2,5	3,18
	Темп приросту, %	-51,0	39,8	-47,1	3,4	-3,3	0,0	24,1	-6,7	48,8	27,2
Плата за використання інтелектуальної власності	Вартість, млн. дол. США	1,64	1,35	1,32	1,83	2,27	2,77	2,92	3,5	3,16	3,8
	Темп приросту, %	-35,2	-17,7	-2,2	38,6	24,0	22,0	5,4	19,9	-9,7	20,3

Продовження таблиці 2.17

Телекому нікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги	Вартість, млн. дол. США	33,90	36,84	39,80	53,79	66,42	85,21	117,85	151,08	180,45	199,90
	Темп приросту , %	-14,3	8,7	8,0	35,2	23,5	28,3	38,3	28,2	19,4	10,8
Персональні, культурні та рекреаційні послуги	Вартість, млн. дол. США	18,1	14,98	16,02	22,1	28,28	35,76	37,69	54,71	53,19	59,78
	Темп приросту , %	-34,2	-17,2	6,9	38,0	28,0	26,4	5,4	45,2	-2,8	12,4
Виробничі послуги на основі фізичних ресурсів, що належать іншим особам	Вартість, млн. дол. США	17,63	20,31	22,08	27,71	30,59	31,95	35,44	38,84	38,71	36,35
	Темп приросту , %	-14,4	15,2	8,7	25,5	10,4	4,4	10,9	9,6	-0,3	-6,1
Державні товари та послуги, не віднесені до інших категорій	Вартість, млн. дол. США	1,65	1,52	2,08	2,03	2,03	2,65	3,19	3,48	6,11	8,84
	Темп приросту , %	-51,9	-7,9	36,8	-2,4	0,0	30,5	20,4	9,1	75,6	44,7
Послуги з технічного обслуговування та ремонту	Вартість, млн. дол. США	8,82	7,26	8,41	11,21	13,24	16,64	17,22	21,95	22,01	24,6
	Темп приросту , %	-19,2	-14,3	15,8	33,3	18,1	25,7	3,5	27,5	0,3	11,8
Інші бізнес- послуги	Вартість, млн. дол. США	44,51	38,59	37,5	50,75	60,48	75,66	91,65	110,25	111,19	134,32
	Темп приросту , %	-31,4	-13,3	-2,8	35,3	19,2	25,1	21,1	20,3	0,9	20,8

Джерело: складено автором на основі [60]

Додаток Ж

Таблиця 2.18

Динаміка імпорту послуг з Польщі в Україну за 10 років

Група послуг	Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Транспортні послуги	Вартість, млн. дол. США	331,35	297,14	285,9	355,21	405,02	427,05	440,1	542,06	528,02	624,04
	Темп приросту, %	-10,8	-10,3	-3,8	24,2	14,0	5,4	3,1	23,2	-2,6	18,2
Подорожі	Вартість, млн. дол. США	954,08	1039,27	1395	2011,84	2187,18	2239,83	1514,32	1707,16	4337,71	3496,26
	Темп приросту, %	1,4	8,9	34,2	44,2	8,7	2,4	-32,4	12,7	154,1	-19,4
Будівництво	Вартість, млн. дол. США	9,78	6,37	10,23	13,46	13,44	14,45	14,1	13,37	13,38	14,98
	Темп приросту, %	-54,5	-34,9	60,6	31,6	-0,1	7,5	-2,4	-5,2	0,1	12,0
Страхові та пенсійні послуги	Вартість, млн. дол. США	2,87	2,66	2,86	2,55	2,21	2,19	2,7	3,03	1,97	2,16
	Темп приросту, %	-27,2	-7,3	7,5	-10,8	-13,3	-0,9	23,3	12,2	-35,0	9,6
Фінансові послуги	Вартість, млн. дол. США	5,43	6,03	2,53	3,25	3,41	3,62	5,71	5,81	3,87	5,29
	Темп приросту, %	-14,5	11,0	-58,0	28,5	4,9	6,2	57,7	1,8	-33,4	36,7
Плата за використання інтелектуальної власності	Вартість, млн. дол. США	2,75	2,78	2,37	3,23	3,87	3,89	5,77	7,38	6,31	7,66
	Темп приросту, %	-36,5	1,1	-14,7	36,3	19,8	0,5	48,3	27,9	-14,5	21,4

Продовження таблиці 2.18

Телекому- нікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги	Вартість, млн. дол. США	34,4	35,13	33,98	42,38	55,93	62,91	78,7	93,03	95,96	129,91
	Темп приросту, %	-4,6	2,1	-3,3	24,7	32,0	12,5	25,1	18,2	3,1	35,4
Персональні, культурні та рекреаційні послуги	Вартість, млн. дол. США	31,58	28,14	26,92	34,93	45,42	46,54	56,05	61,83	57,65	78,12
	Темп приросту, %	4,3	-10,9	-4,3	29,8	30,0	2,5	20,4	10,3	-6,8	35,5
Виробничі послуги на основі фізичних ресурсів, що належать іншим особам	Вартість, млн. дол. США	4,36	7,03	4,14	5,56	7,39	7,68	7,81	8,2	11,81	12,29
	Темп приросту, %	0,5	61,2	-41,1	34,3	32,9	3,9	1,7	5,0	44,0	4,1
Державні товари та послуги, не віднесені до інших категорій	Вартість, млн. дол. США	3,5	3,92	3,92	3,8	5,07	4,15	5,62	6,02	11,37	11,58
	Темп приросту, %	54,2	12,0	0,0	-3,1	33,4	-18,1	35,4	7,1	88,9	1,8
Послуги з технічного обслуго- вування та ремонту	Вартість, млн. дол. США	7,96	8,96	8,42	9,98	12,23	12,62	13,39	15,52	17,69	25,84
	Темп приросту, %	0,1	12,6	-6,0	18,5	22,5	3,2	6,1	15,9	14,0	46,1
Інші бізнес- послуги	Вартість, млн. дол. США	100,53	90,49	84,51	108,74	134,71	137,94	89,39	177,2	176,55	231,63
	Темп приросту, %	6,6	-10,0	-6,6	28,7	23,9	2,4	-35,2	98,2	-0,4	31,2

Джерело: складено автором на основі [60]

Додаток Е

Таблиця 2.21

Групи товарів за класифікатором УКТ ЗЕД

Номер товарної групи за УКТ ЗЕД	Характеристика
Група 4	Молоко та молочні продукти; яйця птиці; натуральний мед; їстівні продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені
Група 8	Їстівні плоди та горіхи; шкірки цитрусових або динь
Група 10	Зернові культури
Група 12	Насіння і плоди олійних рослин; інше насіння, плоди та зерна; технічні або лікарські рослини; солома і фураж
Група 14	Рослинні матеріали для виготовлення плетених виробів; інші продукти рослинного походження, в іншому місці не зазначені
Група 15	Жири та олії тваринного, рослинного або мікробного походження та продукти їх розщеплення; приготовлені харчові жири; воски тваринного або рослинного походження
Група 20	Продукти переробки овочів, плодів, горіхів або інших частин рослин
Група 23	Залишки і відходи харчової промисловості; готові корми для тварин
Група 26	Руди, шлак і зола
Група 27	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; бітумінозні речовини; воски мінеральні
Група 31	Добрива
Група 33	Ефірні олії та резиноїди; парфумерні, косметичні та туалетні препарати
Група 34	Мило, поверхнево-активні органічні речовини, мийні засоби, мастильні матеріали, воски штучні та готові, суміші для чищення або полірування, свічки та аналогічні вироби, пасти для ліплення, пластилін, "стоматологічний віск" і суміші на основі гіпсу для стоматології
Група 39	Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них
Група 40	Каучук, гума та вироби з них
Група 41	Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них
Група 44	Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля
Група 48	Папір і картон; вироби з паперової маси, паперу або картону
Група 72	Чорні метали
Група 73	Вироби з чорних металів
Група 84	Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини
Група 85	Електричні машини, обладнання та їх частини; апаратура для запису або відтворення звуку; телевізійна апаратура для запису та відтворення зображення і звуку, їх частини та приладдя

Продовження таблиці 2.21

Група 87	Засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, їх частини та обладнання
Група 94	Меблі; постільні речі, матраци, матрацні основи, диванні подушки та аналогічні набивні речі меблів, світильники та освітлювальне обладнання, в іншому місці не зазначені; світлові покажчики, табло та подібні вироби; збірні будівельні конструкції
Група 96	Різні готові вироби

Джерело: складено автором на основі [67, 68]

Додаток К

SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,886585012							
R Square	0,786032984							
Adjusted R Square	0,518574214							
Standard Error	1093,145133							
Observations	10							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	5	17559396,39	3511879,278	2,938894035	0,159211089			
Residual	4	4779865,127	1194966,282					
Total	9	22339261,52						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-3233,48062	17760,00192	-0,18206533	0,864385848	-52543,15103	46076,18979	-52543,15103	46076,18979
X Variable 1	24,22042537	23,82400919	1,016639357	0,366816573	-41,92562832	90,36647906	-41,92562832	90,36647906
X Variable 2	59,6722511	61,50550793	0,970193615	0,386889038	-111,0944153	230,4389175	-111,0944153	230,4389175
X Variable 3	113,5375993	187,2026392	0,606495719	0,576922393	-406,2202521	633,2954507	-406,2202521	633,2954507
X Variable 4	183,7643263	201,9327917	0,910027167	0,414285037	-376,8909849	744,4196375	-376,8909849	744,4196375
X Variable 5	-29,5240526	222,4737439	-0,132708031	0,90083248	-647,2101898	588,1620846	-647,2101898	588,1620846

Рис. 3.1. Результати кореляційно-регресійного аналізу за факторами впливу
на експорт товарів з України до Польщі

Джерело: складено автором за допомогою пакету програмного забезпечення Excel на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 73, 83]

Додаток Л

SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,958970651							
R Square	0,91962471							
Adjusted R Square	0,819155598							
Standard Error	695,2362332							
Observations	10							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	5	22121413,23	4424282,647	9,153307837	0,026026258			
Residual	4	1933413,68	483353,4199					
Total	9	24054826,91						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	15335,0657	11015,33134	1,392156553	0,236281364	-15248,39707	45918,52848	-15248,39707	45918,52848
X Variable 1	43,25385202	13,82255757	3,129222055	0,035211674	4,876279706	81,63142433	4,876279706	81,63142433
X Variable 2	76,63012625	39,16398733	1,956647713	0,122022861	-32,10653466	185,3667872	-32,10653466	185,3667872
X Variable 3	-49,47269692	108,9556116	-0,454062863	0,673330072	-351,9819714	253,0365775	-351,9819714	253,0365775
X Variable 4	1,109506652	36,63183521	0,030288044	0,977288307	-100,5967729	102,8157862	-100,5967729	102,8157862
X Variable 5	-249,4604784	140,4410017	-1,776265303	0,150337288	-639,3872101	140,4662532	-639,3872101	140,4662532

Рис. 3.2. Результати кореляційно-регресійного аналізу за факторами впливу на імпорт товарів з України до Польщі

Джерело: складено автором за допомогою пакету програмного забезпечення Excel на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 73, 83]

Додаток М

SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,996241026							
R Square	0,992496183							
Adjusted R Square	0,983116411							
Standard Error	20,67127949							
Observations	10							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	5	226069,1472	45213,82944	105,8124021	0,000244498			
Residual	4	1709,207184	427,3017959					
Total	9	227778,3544						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	170,5547226	375,1824232	0,454591452	0,672980489	-871,1186798	1212,228125	-871,1186798	1212,228125
X Variable 1	0,131752476	0,01353582	9,73361584	0,000623874	0,094171014	0,169333939	0,094171014	0,169333939
X Variable 2	2,477564584	1,029349863	2,406921761	0,073800478	-0,380368804	5,335497971	-0,380368804	5,335497971
X Variable 3	2,729654404	2,970093113	0,919046744	0,410076829	-5,516646081	10,97595489	-5,516646081	10,97595489
X Variable 4	2,708823821	3,100861299	0,873571424	0,431660661	-5,900547354	11,318195	-5,900547354	11,318195
X Variable 5	-5,942243325	4,211171449	-1,411066587	0,231057729	-17,63432968	5,749843033	-17,63432968	5,749843033

Рис. 3.3. Результати кореляційно-регресійного аналізу за факторами впливу на експорт послуг з України до Польщі

Джерело: складено автором за допомогою пакету програмного забезпечення Excel на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 73, 77, 83]

Додаток Н

SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,972460792							
R Square	0,945679992							
Adjusted R Square	0,877779983							
Standard Error	432,2655037							
Observations	10							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	5	13012044,09	2602408,819	13,9275384	0,012215121			
Residual	4	747413,8626	186853,4656					
Total	9	13759457,96						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	9880,376331	7845,591714	1,259353875	0,276379477	-11902,47838	31663,23104	-11902,47838	31663,23104
X Variable 1	0,976707465	0,283053027	3,450616568	0,026039796	0,190826273	1,762588657	0,190826273	1,762588657
X Variable 2	59,57288058	21,52515218	2,767593934	0,050455226	-0,190522816	119,336284	-0,190522816	119,336284
X Variable 3	-52,6151863	62,10882088	-0,847145149	0,444625079	-225,056918	119,8265454	-225,056918	119,8265454
X Variable 4	78,8582071	64,84336742	1,216133743	0,290791291	-101,175843	258,8922572	-101,175843	258,8922572
X Variable 5	-179,3732217	88,06151298	-2,036908243	0,111334295	-423,8711784	65,12473496	-423,8711784	65,12473496

Рис. 3.4. Результати кореляційно-регресійного аналізу за факторами впливу на імпорт послуг з України до Польщі

Джерело: складено автором за допомогою пакету програмного забезпечення Excel на основі [52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 73, 77, 83]